

FORBRUKSFORSKNINGSINSTITUTTET SIFO

Fremtidsbilder

Rapportering fra innsamling på minner.no

Audun Kristoffer Kjus, Harald Throne-Holst og Atle Wehn Hegnes

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

© Forbruksforskningsinstituttet SIFO
OsloMet – storbyuniversitetet
SIFO-Notat 4 – 2023

Forsidefoto: Adobe Stock

Forbruksforskningsinstituttet SIFO
OsloMet – storbyuniversitetet
Stensberggt. 26 – 7. etg.
Postboks 4 St. Olavs plass
0130 Oslo
www.oslomet.no/om/sifo

Forbruksforskningsinstituttet SIFO utgir:

- Rapporter – som er kvalitetssikret og godkjennes av SIFO ved direktør/forskningsledere
- Notater – som godkjennes av prosjektleder.

Det må ikke kopieres fra denne rapporten i strid med åndsverksloven. Rapporter lagt ut på Internett, er lagt ut kun for lesing på skjerm og utskrift til eget bruk. Enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring utover dette må avtales med SIFO. Utnyttelse i strid med lov eller avtale, medfører erstatningsansvar.

STORBYUNIVERSITETET
FORBRUKSFORSKNINGSINSTITUTTET SIFO

Tittel	Antall sider	Dato
Fremtidsbilder. Rapportering fra innsamling på minner.no	51	30.06.23
Title		
Images of the future. Reporting on the minner.no data collection		
Forfatter(e)	Prosjektnummer	Faglig ansvarlig sign.
Audun Kristoffer Kjus Harald Throne-Holst Atle Wehn Hegnes	202514	
Oppdragsgiver		
Norges Forskningsråd (Prosjekt 325043)		
Sammendrag		
<p>Dette prosjektnotatet er en leveranse fra arbeidspakke 2 - «Explore» i forskningsprosjektet IMAGINE: Contested Futures of Sustainability. Arbeidspakkens formål er å samle inn fortellinger om fremtiden fra den norske befolkningen gjennom en spørreliste sendt ut i samarbeid med Norsk etnologisk gransking (NEG). Notatet gir en bred presentasjon av fremtidsbilder fra 123 meddelere, og består av tre hoveddeler. Den første delen, «Fortellinger», skisserer de overordnede måtene vi snakker om fremtiden på; «krisetrappen», «modernitet og moral» og «nøysomhet». Den andre delen, «Dimensjoner», viser temaer som går igjen i flere fortellinger og som fordeler seg utover et spenn, eller en skala. Den tredje delen, «Mat, klær og transport», viser bredden i fortellinger om de tre forbruksområdene i form av en matrise.</p>		
Summary		
<p>This project note is a deliverable from Work Package 2 - "Explore" in the research project IMAGINE: Contested Futures of Sustainability. The aim of the WP is to collect narratives about the future from the Norwegian population through a questionnaire distributed in collaboration with the Norwegian Ethnological Research (NEG). The note provides a general presentation of future scenarios from 123 contributors and consists of three main parts. The first part, "Narratives," outlines the overarching ways we talk about the future: "the crisis ladder," "modernity and morality," and "frugality." The second part, "Dimensions," highlights recurring themes in multiple narratives that are distributed across a range or scale. The third part, "Food, Clothing, and Transportation," showcases the breadth of narratives about these three consumption areas in the form of a matrix.</p>		
Stikkord		
Fremtidsfortellinger, narrativer, bærekraftig fremtid, krisetrappen, nøysomhet, teknologisk utvikling, matforbruk, klesforbruk, transportforbruk.		
Keywords		
Future stories, narratives, sustainable future, crisis ladder, frugality, technological development, food consumption, clothing consumption, transportation consumption.		

Forord

Dette prosjektnotatet er en leveranse fra forskningsprosjektet IMAGINE – Contested Futures of Sustainability, finansiert av Forskningsrådet og SAMKUL-programmet. Notatet gir en første presentasjon av analysene fra arbeidspakke 2 – «Explore». Formålet med arbeidspakken har vært å samle inn fortellinger om fremtiden fra den norske befolkningen. Fortellingene har blitt samlet inn i samarbeid med Norsk etnologisk gransking (NEG), Norsk Folkemuseums kulturhistoriske arkiv, i form av en spørreliste på deres innsamlingsportal minner.no. Spørrelisten NEG 277 «Fremtidstanker» introduseres slik:

Fremtiden er ukjent – men hvordan vi forestiller oss den, påvirker både små og store valg i livene våre. Norsk Folkemuseum vil gjerne få del i dine fremtidstanker. Hva ser du for deg når du tenker på fremtiden? Hvordan tror du folk vil leve om 30 år? Hvordan vil de reise, spise, kle seg og jobbe? Hvilken fremtid frykter du? Og hvilken fremtid er du villig til å jobbe for å oppnå?

123 personer hadde per juni 2023 delt sine fremtidstanker med oss. I dette notatet gjør vi rede for de overordnede tendensene i materialet.

Arbeidet er utført våren 2023, mens materialet er samlet inn fra våren 2022 til våren 2023. Mye har skjedd i denne perioden. Verden var på vei ut av en pandemi, men inn i en krig, da innsamlingen startet. Omtrent midtveis i perioden ble ChatGPT lansert, strømprisene i Norge økte drastisk og styringsrenten var på vei oppover. Materialet vårt viser at fremtidsforestillingene våre formes av disse hendelsene; av hvordan samfunnet ser ut i dag.

Oslo, juni 2023

Forbruksforskningsinstituttet SIFO
OsloMet – storbyuniversitetet

Innhold

FORORD.....	2
INNHold	3
1. OM INNSAMLINGEN OG RAPPORTEN – MÅL, METODE OG KILDER.....	4
1.1 MÅL OG METODE	4
1.2 FORTELLINGSTEORETISK GRUNNLAG FOR UTVALG OG SORTERING	8
1.3 DIMENSJONSORIENTERT GRUNNLAG FOR UTVALG OG SORTERING.....	9
1.4 SAMLING OG ORDNING AV STOFF OM IMAGINE-TEMAENE MAT, KLÆR OG TRANSPORT.....	10
2. FORTELLINGER.....	12
2.1 ANDRE PROBLEMKOMPLEKS	12
2.2 KRISETRAPPEN	16
2.3 MODERNITET OG MORAL	27
2.4 NØYSOMHET	33
2.5 BÆREKRAFT SOM IDEAL OG UTOPI	37
3. DIMENSJONER	43
LITTERATUR	51
VEDLEGG 1: MATRISE OVER UTSAGN OM MAT, KLÆR OG REISE	52

1. Om innsamlingen og rapporten – Mål, metode og kilder

Denne rapporten er en del av det NFR-finansierte forskningsprosjektet IMAGINE – Contested Futures of Sustainability, som ledes fra Forbruksforskningsinstituttet SIFO ved OsloMet. I prosjektet har Norsk etnologisk gransking (NEG) gjennomført den kvalitative spørreundersøkelsen «NEG 277 Fremtidstanker». Her hadde vi 15. Juni 2023 samlet bidrag fra 123 personer. Formålet med rapporten er å vise frem noe av variasjonen i disse svarene på systematiske måter. Tendenser vil bli presentert med henvisninger til konkrete svar, slik at den som vil gå dypere i stoffet, vil kunne gjøre det.

Sorteringen av materialet skjer i tre stadier: 1) Først blir svarene ordnet på et fortellingsteoretisk grunnlag. Her går vi inn på hvilke problemer fortellerne identifiserer, og hvilke holdninger de viser til problemene. 2) Deretter folder vi ut noen flere av de sentrale temaene i materialet og utforsker spennet og spenningen som svarene representerer. 3) Til slutt ser vi nærmere på klær, mat og transport, tre forbrukstemaer som IMAGINE studerer. I vedlegg 1 følger et skjema med tekstutdrag om disse tre emnene. Før vi presenterer tendenser og variasjon i spørrelistesvarene, vil vi gjøre nærmere rede for bakgrunn og fremgangsmåte for innsamlingen.

1.1 Mål og metode

IMAGINE handler om hvordan folk forestiller seg fremtiden. I diskusjonene om bærekraft og menneskeskapte klimaendringer er tidsdimensjonen viktig. Diskusjonene handler ofte om hvordan handlingene våre i dag, på uoversiktlige men dyptgripende måter, kommer til å påvirke livsvilkårene på jorda i årene som kommer. Dagligdagse og personlige forbruksmønstre gjøres til politiske spørsmål: hvis du kjøper mange klær eller reiser mye med fly, så er du kanskje med på å forårsake sivilisasjonens undergang. Man tenker seg en fysisk og naturvitenskaplig kausalitet, som virker slik at mange små, nærmest usynlige handlinger, når de er satt i system og foregår på global skala, vil få store og drastiske virkninger.

IMAGINE handler om en annen form for sammenheng mellom nåtid og framtid. Vi vil drøfte hvordan handlinger i nåtiden er påvirket av tanker om fremtiden. Når det er menneskers handlinger som skal tolkes og forstås, da er det ikke tilstrekkelig å legge til grunn fysiske og naturvitenskaplige årsakskjeder. Man må også ta i betraktning på hvilke måter menneskers handlinger er fremtidsrettede. Selv om all vår kunnskap om verden er fra fortiden, så handler vi for å skape virkninger i en forestilt fremtid. Hvilke fremtider en forestiller seg, og hvordan en vurderer dem som sannsynlige, mulige eller attraktive, har derfor stor betydning for hvordan mennesker vurderer betydningene til egne og andres handlinger.

Planen for IMAGINE er å: 1) dokumentere noen vanlige og aktuelle forestillinger om fremtiden, som vi deretter 2) undersøker og re-artikulerer på stiliserte og kunstneriske måter, slik at de kan 3) vises i en utstilling og drøftes. Her må det understrekes at selv om det kanskje er mulig å påvise noen sammenhenger mellom forestilte fremtider og handlinger i nåtiden i spørrelistesvarene, så er det ikke dette som er målet for prosjektet. Målet er at vi gjennom å hente frem, fokusere og diskutere et spekter av fremtidsbilder, skaper et grunnlag for å drøfte slike sammenhenger, noe som kan gi oss større frihet til å velge hvilke fremtidsbilder vi vil bruke til å innrede eget handlingsrom.

For å få adgang til fremtidstankene til et variert utvalg personer, har vi gjennomført en skriftlig kvalitativ spørreundersøkelse (Kjus & Grønstad, 2014). I Norge er det særlig det kulturhistoriske forskningsinstituttet Norsk etnologisk gransking (NEG) som har spesialisert seg på denne etnografiske metoden. NEG har tidligere sendt ut en tilsvarende spørreliste: «NEG 178 Tanker om fremtiden». Det ble gjort i 1998, i forbindelse med det forestående tusenårsskiftet. I rapporten kommer vi inn på noen forskjeller og likheter mellom disse innsamlingene, som ble gjennomført med 24 års mellomrom.

NEG praktiserer i dag et nettbasert design der det sentrale temaet brytes ned til noen få hovedspørsmål, helst ikke flere enn fire, med hvert sitt svarfelt. Hovedspørsmålene kan forsynes med et varierende antall støttespørsmål (uten egne svarfelt). Meddelerne kan velge å forholde seg først og fremst til hovedspørsmålene, eller også svare direkte på støttespørsmålene. Formålet med designet er å oppfordre meddelerne til å svare fritt og selvstendig, med sammenhengende tekst.

Design av innsamling

I spørrelisten om fremtidstanker har vi forsøkt å gjøre spørsmålstillingen mest mulig åpen og nøytral. IMAGINE handler om forbruk på feltene mat, klær og transport. Ut fra ønsket om å få tilgang til et variert sett med fremtidsbilder, ville vi likevel prøve å unngå at meddelerne ble bundet til forbruksdiskursen eller til begrepet bærekraft. Spørrelisten fikk fire hovedspørsmål, som tematiserte:

1. Første assosiasjoner
2. Uønsket fremtid
3. Ønsket fremtid
4. Hvordan oppnå ønsket fremtid

I et støttespørsmål til temaet «ønsket fremtid» nevnes undertemaene mat, klær og transport. Vi spør: «Se for deg dagliglivet 30 år frem i tid. Hvordan kunne du tenke deg å reise, spise og kle deg?» Vi har altså tonet ned føringene, men det finnes føringer, for den som leter. Hvis du følger lenken fra prosjektsiden på Minner til presentasjonen av IMAGINE-prosjektet på hjemmesidene til OsloMet, kan du lese både om forbruksforskning og om prosjektets innfallsvinkel til bærekraftdiskursen. Og hvis man skroller nedover på prosjektsiden på Minner og leser noen av svarene som andre meddelere har publisert, så vil man se at mange av svarene handler om forbruk og bærekraft.

Innsamlinger på Minner må ha en hovedillustrasjon. Valg av bilde er ofte en utfordring. Illustrasjonen bør vekke interesse samtidig som den ikke gir føringer om hvem innsamlingen skal være for og hva svarene bør handle om. Som regel ønsker vi at alle og hvem som helst skal kjenne seg invitert til å svare, og vi er ute etter den enkeltes perspektiv og erfaringer. Denne gangen valgte vi å bruke et fantasifullt alterbilde av middelalderkunstneren Hieronymus Bosch. Bildet er ikke en fremtidsfantasi, men en allegorisk fremstilling av menneskenes liv på jorden. Det vekker assosiasjoner til det å forestille seg og fantasere, uten å spille på noen av dagens aktuelle fremtidstema. (Se skjermbilder av innsamlingsdesignet i appendiks 3).

Arbeidet med innsamling

Spørrelisten NEG 277 Fremtidstanker var klar til utsending rett etter 17. mai 2022. Da ble eposter sendt til personene på NEG's kontaktliste, samtidig som innsamlingen ble postet på Facebook. Deltakerne i prosjektet ble også oppfordret til å invitere til deltakelse både i private og faglige

nettverk. Vi vet dessverre ikke hvordan den enkelte meddeler er blitt rekruttert, men det virker rimelig å anta at den største mengden med svar fra de første to ukene, kom fra kontaktlisten. Det kan anslås at dette dreier seg om ca. 30 meddelere. Videre kan det antas at hovedmengden av de resterende er kommet inn gjennom en vellykket Facebook-annonse, som gikk gjennom sommeren 2022. Posten fikk 221 kommentarer og 34 delinger. Hvor mange meddelere som i tillegg ble rekruttert gjennom prosjektdeltakernes nettverk og initiativ, er usikkert. Det er trolig ikke et stort antall, men her må det understrekes at for et kvalitativt studium er ikke antallet avgjørende. Her handler det om å få innsyn i ulike menneskers livsverden, og hvert enkelt svar har sin egen verdi.

Våren 2023 gjennomførte vi en ny innsamlingskampanje med posting på sosiale medier og aktivisering av egne nettverk. Det førte til at vi fikk inn ytterligere ca. 40 svar. Vi kommer til å fortsette med å samle gjennom hele prosjektperioden. Denne rapporten speiler og gir et tverrsnitt av materialet som var kommet inn i midten av mai 2023. Når vi ser på nye svar som kommer inn dukker det stadig opp nye interessante eksempler, men vi har foreløpig ikke sett noe som rokker ved tendensene vi beskriver i denne rapporten. Imidlertid er det interessant å se hvordan aktuelle tema farger beskrivelsene. Fra starten av så vi at vi fikk inn ganske mye stoff om både pandemi og krig, og det var nærliggende å anta en sammenheng med koronapandemien og krigen i Ukraina. Enkelte av de nyere svarene som uttrykker teknologifrykt er åpenbart påvirket av lanseringen av kunstig-intelligens-tjenesten ChatGPT, som ble lansert med mye oppmerksomhet 30. November 2022. Imidlertid har vi samlet liknende uttrykk for teknologifrykt også før dette tidspunktet.

Når det gjelder kunnskap om meddelernes kjønn, alder, bosted og yrkesbakgrunn, har vi dessverre dårlige data. Det skyldes en uforutsett bivirkning av en designendring i svarskjemaet. Det nye designet gjorde det lettere for meddelere å sende inn svar, men innsamling av opplysninger om kjønn, alder etc. ble flyttet til etter selve innsendingsprosedyren. Derfor er det bare et mindretall som har gitt oss slike opplysninger. Noen ganger fremgår likevel kjønn og alder av selve svaret. For IMAGINE er ikke mangelen på disse dataene et vesentlig problem, siden vi først og fremst er ute etter å finne variasjoner i utformingen av svarene. Mangelen begrenser likevel hva slags andre analyser svarene kan utsettes for.

Overordnet om innsamlet materiale

I innledningen til svarskjemaet står det at folk kan skrive så langt eller kort som de selv vil, og når det gjelder omfang er variasjonen stor. De tre lengste svarene er på henholdsvis 2724, 2549 og 1462 ord. I papiirutskrift (12 punkt, enkel linjeavstand) strekker de seg fra tre til seks A4-sider. Mange svar har et omfang på mellom 300 og 700 ord, noe som tilsvarer omtrent en halv til en hel A4-side. Ti av svarene er helt korte. Da består de av stikkord og ufullstendige eller enkeltstående setninger. Slike svar kan være vanskelige å tolke, men de kan likevel inneholde både posisjoneringer og slående bilder. Pr. 24.11.2022 har vi bare fått inn ett svar i dikt-form (NEG 277/35) og ett tulle svar som kretser omkring flyvende biler (NEG 277/71).

Når vi i fortsettelsen omtaler enkelt svar, viser vi til svarets arkivsignatur. Den har tre elementer: En forkortelse for arkivets navn (NEG), et prosjektnummer (277) og et løpenummer. Arkivsignaturen gir teksten en unik identitet og gjør den gjenfinnbar.

Noen få av de lengre svarene har preg av å være indre dialoger, der meddeleren drøfter temaet med seg selv, og svaret utvikler seg mens de skriver. NEG 277/64 er en fremtidsvisjon der det ene scenariet avløser det andre mens tanken flytter seg stadig lenger inn i fremtiden. NEG 277/50 er mer drøftende. Meddeleren ser først for seg noen sannsynlige endringer og diskuterer deretter hvilke konsekvenser de kan medføre for ham selv og hans familie.

I praktisk talt alle svarene er det en sterk sammenheng mellom svarene på de fire hovedspørsmålene, slik at meddeleren har forsøkt å utdype og forklare perspektivet sitt på tvers av de fire svarfeltene. De aller fleste svarene er også lagt opp slik at meddeleren, på en alvorlig måte, presenterer sitt syn på saken. Her står spørrelistesvarene i kontrast til kommentarene til Facebook-annonsen. En stor andel av kommentarene var vitser eller hadde en spøkefull holdning. Det var også et markant innslag av kommentarer som uttrykte hat eller forakt overfor grupper. Forakten var rettet mot homofile, kvinner, innvandrere, miljøaktivister og sosialdemokratiske politikere. Moderator slettet ett av innleggene, som gikk over grensen til trusler. Avsenderen beklaget språkbruken, og skrev at teksten var ment som sarkasme og ikke som trussel. Selv om enkelte av kommentarene liknet spørrelistesvarene og like godt kunne vært sendt inn som svar på spørrelisten, var det helhetlig sett, en tydelig forskjell i tone og holdning mellom de to sjangrene. Blant spørrelistesvarene var det, som nevnt, forsvinnende lite tøys. Det var også ganske få konspirasjonsteoretikere og klimaskeptikere som svarte, og de som gjorde det virker gjennomgående mer opptatt av å forklare sitt eget ståsted enn av å angripe andre.

Det kunne vært interessant med en grundigere undersøkelse av hvorfor de to sjangrene, som begge gir respons til den samme annonsen og som begge er preget av personlig språkbruk i tilnærmet dagligtale, viser så store forskjeller. Som forslag til forklaring kan det pekes på at kommentarfeltets vitser og skarpe utfall både søker og får støtte fra andre digitalt tilstedeværende. Morsomme kommentarer får mest støtte, mens skarpe utfall ser ut til å få en moderat men trofast oppslutning. Til sammenlikning befinner du deg alene og isolert i svarskjemaet til spørrelisten, der du blir bedt om å gjøre rede for eget ståsted med sammenhengende tekst. Det er en mer avkledd og sårbar rolle. Det er usikkert om du i det hele tatt vil få noen respons, og hvis responsen kommer, så vil den komme lenge etter at svaret er sendt. Formatet oppfordrer dermed hverken til kjappe kommentarer eller til utsagn med dobbel bunn. Det kan også være slik at en annonse på Facebook oppfattes som et relativt nøytralt sted, der alle har like rettigheter, mens Norsk Folkemuseums innsamlingsplattform vil oppfattes ulikt av ulike grupper. Noen vil oppfatte oss som en trofast venn, mens andre vil oppfatte oss som en fremmed, som en kanskje ikke kan være helt trygg på.

For å kompensere for underrepresentasjonen av svar fra klimaskeptikere, har vi sørget for å fremheve de svarene av dette slaget som tross alt er kommet inn. Senere i prosjektet kan det være aktuelt å fylle ut bildet med referater fra innholdet i Facebook-kommentarene og med svar fra en tidligere innsamling, «NEG 263 Klimaendringer og fremtiden fra 2019», der vi lyktes bedre med å treffe klimaskeptikerne. Den forskningsetiske vurderingen vår er at vi ikke kan arkivere eller sitere direkte fra Facebook-kommentarene, fordi vi ikke kunngjorde i Facebook-posten av vi kom til å bruke kommentarene som forskningsmateriale. Dette forhindrer ikke at vi kan observere kommentarene, slik de er publisert på Facebook, og reflektere omkring innholdet i dem mer generelt.

1.2 Fortellingsteoretisk grunnlag for utvalg og sortering

Målet for rapporten er altså å trekke ut et spekter av fremtidsbilder fra svarene til «NEG 277 Fremtidstanker». Den første runden med utvalg og sortering er bygget på et fortellingsteoretisk fundament, egnet til å fange inn forståelsesrammer og perspektiv som fortellerne selv legger til grunn. Det teoretiske grunnlaget er utredet tidligere (Kjus, 2008), i en empirisk undersøkelse av fortellingsbasert argumentasjon i strafferetten. Her gir vi bare gi en kort gjennomgang av de analytiske prinsippene. I denne presentasjonen holdes diskusjoner og grunnlagslitteratur utenfor, men det vises til aktuelle steder i avhandlingen fra 2008.

Narrativ rasjonalitet

Fortellinger er språklige forløp som fremstiller hendelsesforløp. De er modeller for hendelser og handlinger, slik de utspilles – eller ikke utspilles – i verden (Kjus 2008:30). Det er bare unntaksvis at fremtidsbildene i spørrelistesvarene fremstiller hele hendelsesforløp, men i det følgende vil vi legge til grunn at de likevel bygger på fortellingsmessig rasjonalitet. Det kan forstås slik at avsenderen av teksten forventer at mottageren vil tolke den med evnene vedkommende har til å forstå fortellinger (Kjus 2008:45).

Problemfokusering

Fortellinger er problemfokuserte, ved at de orienteres rundt hvordan hovedpersonene møter problemer, som de har holdninger til og forsøker å løse (Kjus 2008:35). Å studere hvordan problemene beskrives og håndteres er en innfallsvinkel til å sortere fremstillingene i ulike kategorier.

Sjanger og forventning

Slik vi møter dem, er fortellinger ordnet og kodet i sjangere, som blant annet har sine konvensjonelle utsagnsposisjoner og former for autorisering (Kjus 2008:49). Det fortellingsmessige innholdet i en sjanger er også konvensjonelt, noe som gjerne omfatter typiske karakterer, scener, virkemidler, handlinger, motiv og problemer (Kjus 2008:36–7). Det er ikke slik at fortellinger nødvendigvis innfrir alle sjangerforventninger, men de spiller på kjente konvensjoner, blant annet for å mobilisere mottakerens forkunnskaper, invitere til meddiktning og bygge spenning (Kjus 2008:43–5).

Spissing av budskap, nøkler til fortolkning

Fortellinger har noen tilbakevendende og innebyggede spenningsforhold, som gir innganger til å tolke budskap og mening. Her vil vi peke på to forhold:

Spenninger og overganger mellom mikrofortellingsplan og makrofortellingsplan (Kjus 2008: 100–3, 223–4):

- Mikrofortelling = konkrete hendelser og handlinger (basic level categories)
- Makrofortelling = generaliserte og typiske forløp (myter)

Med fortellinger som etableres og beveger seg på mikrofortellingsplan, kan man spørre: Hvordan mobiliseres typiske fortellinger? Hvilke typiske fortellinger mobiliseres? Hvordan brukes de typiske fortellingene? I det innsamlede materialet holdes fortellingsstoffet gjennomgående på et ganske generalisert nivå, men noen ganger spisses det til med mer konkrete handlinger og bilder. Hvilke budskap er det som formidles i konkretiseringene?

Spenninger og overganger mellom indre og ytre hendelsesforløp (Kjus 2008:32–4, 224–6).

- Ytre hendelser = objektiv handling, fysisk, ytre kausalitet
- Indre hendelser = subjektiv handling, kausalitet bygget på følelser, hensikt og moral

Å spørre hvordan sammenhenger mellom ytre og indre handling fremstilles, er et viktig fortellingsanalytisk grep. Det er typisk at fortellinger konstrueres for å vurdere hendelser og handlinger. Slike vurderinger har ofte en moralsk dimensjon (Kjus 2008: 36, 65–6, 224–6). I spillet mellom et ytre og et indre handlingsplan vil fortelleren, på ulike måter, signalisere sin holdning til det som blir fortalt.

1.3 Dimensjonsorientert grunnlag for utvalg og sortering

Etter en nærlesing av alle essayene som var kommet inn i per november 2022 var det åpenbart at noen ord og begreper gikk igjen. Ved hjelp av 'Søk'-funksjonen i MS Word ble dette bekreftet, og vi fikk frekvenser for noen av disse. Eksempler er gjengitt i tabellen under, som en illustrasjon. Det ble klart at noen av begrepene blir brukt flere ganger i samme besvarelse. Frekvensen kan derfor ikke leses direkte som antall besvarelser som bruker dem. Et eksempel er 'Teknologi'. Om vi søker igjennom besvarelsene/essayene, så ser vi at dette begrepet er blitt brukt 48 ganger. Dette betyr ikke nødvendigvis at det er brukt i 48 forskjellige tekster. Ofte er det slik at teknologi-begrepet blir brukt flere ganger av samme meddeler.

Tabell 1: Frekvens av sentrale ord i besvarelsene

Ord/Begrep	Frekvens
Menneske	126
Natur	119
Krig	61
Teknologi	48
Bærekraft	38
Felles*	26
Krise	20
Demokrati	19

Slike ord og begreper fremstod som nøkkelord. Når vi gjorde slike søk i iterasjon med lesning av tekstene der ordene forekom, trådte det etter hvert frem dimensjoner begrepene så ut til å være en del av. Gjennom metoden med søk, nærlesning i iterasjoner, fremkom også spennet i dimensjonene tydeligere.

Dette arbeidet forgikk over noe tid, og det åpnet for at disse dimensjonene utviklet seg gjennom samtaler mellom rapportens øvrige forfattere. Noen dimensjoner ble kanskje mindre viktige, mens andre fremstod som mer sentrale. Gjennom samtalene ble vi enige om å lete etter bestemte dimensjoner og spenn. Ett eksempel på dette var Makt – Avmakt. Her reflekterte vi som så at hvem besvarelsene mener har agens er et sentralt spørsmål. Altså hvordan besvarelsene forteller eller drøfter hvem som kan faktisk gjøre noe, hvem som er med og bestemmer og i hvilken grad de inkluderer seg selv eller andre i slike kategorier.

1.4 Samling og ordning av stoff om IMAGINE-temaene mat, klær og transport

I vedlegg 1 har vi samlet og ordnet sitat knyttet til teamene «mat», «klær» og «transport». Samlingen tar utgangspunkt i innkomne svar per. 27.10.2022. Svarene ble gjennomgått i to omganger. I første gjennomgang ble det søkt i svarene etter de konkrete begrepene på «mat», «klær» og «reise». Dette ga hhv. 54, 36 og 37 treff. En slik søkestrategi viste seg å utelate en del interessante sitater som omhandlet temaene «mat», «klær» og «reise», uten at disse begrepene ble benyttet konkret. I andre gjennomgang gjorde vi derfor en gjennomlesning hvor alt som konnoterte mat, klær og transport ble inkludert. Den siste gjennomgangen var selvfølgelig avhengig av leserens blikk, der noe som andre ville inkludert kan ha blitt utelatt, og vice versa.

Utopi, Dystopi, Myopi

En første impresjonistisk gjengivelse av noen hovedtrekk i matrisens kan spiles ut med begrepene *utopi*, *dystopi* og *myopi*. På snl.no er begrepene definert som følger:

- Dystopi er et oppdiktet, fremtidig skrekksamfunn, en skildring av et samfunn hvor dårlige krefter har fått overtaket, for eksempel i form av diktatur, kriminalitet eller miljøsammenbrudd. Dystopi står i motsetning til utopi.¹
- Utopi er et idealsamfunn, en beskrivelse av et godt samfunn, eller den formen for samfunn et individ eller en gruppe lengter etter, eller forsøker å virkeliggjøre. I dagligtale og politisk retorikk brukes gjerne «utopi» og «utopisk» for å karakterisere – og utdefinere – visse ideer og idealer som urealistiske eller urealiserbare.²
- Nærsynthet (myopi) skyldes en brytningsfeil i øyet som gjør at man bare ser klart på nært hold. Tilstanden innebærer at parallelt innfallende lysstråler samles i et punkt foran netthinnen i stedet for i et punkt på netthinnen. Nærsynthet oppstår når øyets lysbrytende kraft er for stor i forhold til øyets akselengde (brytningsmyopi) eller når øyet er for langt i forhold til øyets brytningskraft (axial myopi).³

Dystopi og utopi er kjente begreper for de fleste og peker i retning av henholdsvis forestilte skrekk- og idealsamfunnsformer. Videre i rapporten vil disse begrepene også utdypes og benyttes i analysen. Myopi er et begrep som ikke like ofte benyttes om samfunnsformer, men er et låneord fra legevitskapen. Det har blitt brukt litt ulikt som hjelpebegrep ofte for å peke på negative sosiale forhold. For vårt impresjonistiske formål benyttes det idealtypisk i par med dystopi og utopi for å nyansere og betegne en idealtypisk samfunns- eller fellesskapsform som kan sies å ligge opp mot det Ferdinand Tönnies (1855-1936) omtalte som «Gemeinschaft». Det som imidlertid skiller idealtypene er at myopien peker i retning av noe «nært forestilt og fremtidig», mens Tönnies begreper var mer ment å fange den samtidige fremveksten av det moderne.

¹ [Definisjon dystopi, Store norske leksikon](#)

² [Definisjon utopi, Store norske leksikon](#)

³ [Definisjon nærsynthet, Store norske leksikon](#)

Med vår forståelse av myopi er det ønsket eller en lengten etter positiv nærhet i fremtiden som er viktig. Det er imidlertid ikke bare snakk om nærhet i fysisk forstand, men en nærhet i sosial eller psykologisk forstand. De langsiktige konsekvensene av myopi blir imidlertid ikke diskutert særlig av de som har svar og kan på sikt virke (uintendert) negativt, i tråd med hvordan begrepet ofte allerede benyttes om sosiale forhold. I materialet finner vi fokuset på «nærhet» i vid forstand som et gjennomgående, dog ikke ensidig, trekk. Ønsket om nærhet kommer til uttrykk gjennom begreper som nær, kort, familie, hjem osv. Ønsket om å se og å oppleve nærhet er slik, litt spekulativt fortolket, fraværende i dystopien, men til stede i utopien.

2. Fortellinger

Her vil vi gå inn på hvilke problemer fortellerne identifiserer, og hvilke holdninger de viser til problemene. Det dominerende problemkomplekset har vi kalt «krisetrappen». Mange av svarene forventer en trinnvis negativ utvikling av denne typen: naturødeleggelse → ressursmangel → masse migrasjon → politisk polarisering/kollaps. Det er likevel betydelig variasjon i hvordan krisetrappen beskrives, hva man mener er årsakene til problemene, hvordan man ser for seg konsekvensene, og hvordan man mener det vil være riktig å handle. Denne variasjonen ønsker vi å utrede. Noen av svarene nevner ikke krisetrappen, eller støtter seg ikke hovedsakelig til den. Svar som betoner andre problemkompleks skal trekkes frem, selv om de er færre og innholdsmessig tynnere.

Et område som viser et spennende mangfold av ideer og holdninger, er synet på teknologi og modernitet. Dette er to tema som står i en komplisert indre relasjon og som gir grunnlag for dyptliggende og strukturerende tematiseringer, som det blir viktig for oss å registrere og fortolke.

Sist i gjennomgangen vil vi utrede et idekompleks vi har valgt å kalle «nøysomhetsutopien». Det må bemerkes at vi ikke bruker uttrykket utopi ironisk. Når folk forestiller seg et godt liv i fremtiden, står ideer om nøysomhet sentralt i mange av fremstillingene. Med nøytral språkbruk er en utopi et forslag til hvordan samfunnet bør organiseres for at folk skal kunne leve best mulige liv. I de offentlige diskusjonene om menneskeskapt klimaendringer fremstår gjerne det altomfattende, og derfor noe utflytende, begrepet bærekraft som nøkkelen til det gode livet i fremtiden. Når de som har svart på spørrelisten forestiller seg mulighetene for et godt liv i fremtiden, ser det ut til at begrepet bærekraft ofte omsettes til idealer om nøysomhet. Hvilke variasjoner kan vi finne innenfor disse ideene og idealene?

2.1 Andre problemkompleks

Krig

Det finnes altså svar der andre problemkompleks enn krisetrappen dominerer. Enkelte respondenter er først og fremst bekymret for krig. NEG 277/70 tenker seg fremtiden som en verden i full krig. Det gjør også NEG 277/80, som utdyper om årsakene: «Motsetningene mellom stormaktene økes, og dette fører til en langvarig verdenskrig. Krigen henger sammen med undertrykkelse, rasisme og folkemord, mens løsningen er at folk velger å engasjere seg gjennom demonstrasjoner, sivil ulydighet og politiske ytringer».

NEG 277/33 åpner med å beskrive situasjonen på jordkloden etter den store atomkrigen:

Det blir da ganske øde på jorda. Blir for det meste dødt på overflaten til nature tar over igjen. Dem som tilpasser seg, overlever. Dem som ikke gjør det, sliter. Nå vet jeg ikke helt om vi [menneskeheten] sliter, men det kan godt være. All radiasjon som kommer fra de flere tusen atombombene kan begynne å tukle med oss, forandre oss (NEG 277/33).

NEG 277/33 finner årsaken til krigen i menneskets iboende ondskap, og bemerker at for naturen for øvrig vil det bare være en god ting om menneskeheten ble utryddet. Vår historie er full av plyndring, dreping og utbytting. Svaret bærer i det hele tatt preg av et syn på tilværelsen som alles kamp mot alle. Det er bare de rikeste som overlever atomkrigen, for de har råd til å hoppe ned i en bunker for å gjemme seg. Den største trusselen mot menneskeheten er «aliens» som er bedre og sterkere enn oss.

NEG 277/100 mener at vi allerede befinner oss i en krigslignende tilstand, og at det derfor bare er et spørsmål om tid før den åpne krigen bryter ut. Idealet er:

Et sivilisert samfunn der alle arbeidsplasser skaper ekte verdier istedenfor at 10% bærer de 90% som enten ikke vil jobbe eller driver med parasitteri som f.eks. markedsføring eller kommunikasjonsmedarbeidere – et lovlydig og harmonisk samfunn nesten uten politi og fengsel fordi vi har vært gjennom en fase der nesten samtlige onde ble utryddet (NEG 277/100).

Svaret er aggressivt rasistisk. Det er ikke bare kommunikasjonsrådgiverne som er onde og må utryddes. Det samme gjelder for mennesker med etnisk bakgrunn fra det globale sør og øst:

Ingenting annet enn borgerkrig/revolusjon/kupp kan redde oss fra en fremtid Norge like gjerne kunne vært somalia eller afghanistan ... Vi må innse at væpnet etnisk rensing er det eneste som kan redde Europa fra å gå samme vei som afrika og mena-landene (NEG 277/100).

Har krigen i Ukraina påvirket tematiseringen av krig i svarene? Det er rimelig å tenke seg, men vanskelig å avgjøre sikkert. Historisk sett er den totale krigen et vanlig tema i endetidsfortellinger. Det er kanskje nærliggende å betrakte en voldsom og altomfattende krig som en dystopi, men de to siste svarene viser hvordan den rensende krigen også kan inngå i en utopisk tankegang, som en overgang til en mer ideell verdensorden.

Teknologi

Andre svar er dominert av en diskusjon om følgene av den teknologiske utviklingen. Noen ganske få har rent optimistiske forhåpninger. NEG 277/73 ser for seg to av de klassiske science-fiction-drømmene: 1) teknologien tar skrittet inn i menneskekroppen og 2) flyvende biler som drives av nye energikilder.

I fremtiden vil mennesker bli «skapt» i laboratorier av kunstige livmorer, genredigering vil være vanlig slik at alle sykdommer kan unngås og designerbabyer blir vanlig blant de velstående. Selvkjørende, flyvende-kjøretøyer hadde vært bra, energi fra en ny type kraftkilde som fusjonsenergi og havvarmekraft (NEG 277/73).

Den nye teknologiens muligheter blir også vurdert overveiende positivt av NEG 277/86, som særlig forventer fremskritt i sektorene for helse og transport. Hjelpemidler som overvåker liv og helse kontinuerlig kan hjelpe til med å anbefale matvalg og gi veiledning i helsetilbud. Bedre tilpassede hjelpemidler på arbeidsplassen vil føre til færre yrkesskader. Mer effektiv kollektivtransport vil redusere trafikkbelastningen i byene, og her vil det også hjelpe at flere arbeidsoppgaver kan gjøres hjemmefra. I negativ retning ser NEG 277/86 en mulighet for at digitaliseringen kan brukes til økt overvåkning av innbyggerne, men faren fremstår ikke som spesielt påtrengende.

Også NEG 277/30 ser både positive og negative sider ved teknologiutviklingen, men her dominerer det negative. Det at mennesker mister fysisk kontakt med hverandre, skaper store problemer. Mye skjermtid for små barn gir dårligere psykososial utvikling. Fysisk passivitet gir dårligere folkehelse. Eldre mennesker faller utenfor, når de for eksempel ikke klarer å være selvhjulpne i nettbanken. På den annen side er det også mange ensomme liv som er blitt reddet på grunn av vennskap de har stiftet via nettet. I dagens situasjon bør digitaliseringen roes ned og stabiliseres. Det er viktig å ikke overdrive digitaliseringen. Selv om synet på teknologien balanseres, så fremstår utviklingen som mest truende.

NEG 277/107 ble sendt inn etter lanseringen av ChatGPT. Meddelelsen mener vi lever ved et historisk veiskille for menneskeheten. Hvis vi ikke klarer å kontrollere den teknologiske utviklingen, vil vi gjøre oss til slaver av teknologien. Å ikke ta politisk kontroll over dette nå vil være å drive «et enormt sjansespill med noe av det viktigste vi har fått siden ilden» (NEG 277/107).

I andre svar er teknologien bare skremmende. NEG 277/75 frykter en fremtid der digitalisering og teknologi har tatt over, i den grad at vi glemmer mennesket. Resultatet er en fiktiv verden der kunstige fenomener får fortrenge hverdagens vakre øyeblikk. NEG 277/55 tror at menneskeheten er i ferd med å bli sugd inn i dataverdenen:

Jeg tror det ikke blir mange år før vi begynner å se begynnelsen av en kopi av virkeligheten i dataverden vi kommer til å leve i. Blir kanskje Meta som ansvarlig for det. Blir kanskje VR hjelper vi kommer til å sitte med. Hvis folk lever i sin egen lille firkanta verden allerede nå, kommer de i hvert fall til å gjøre det i fremtiden (NEG 277/55).

NEG 277/79 frykter at det skapes en verden som ikke tar hensyn til de menneskelige skalaene.

Jeg ser for meg en verden som er større og mer bråkete. Store, høye bygninger, mye mennesker og trafikk. Jeg tror alt er mye mer modernisert og at teknologien har overtatt det meste ... Jeg frykter at teknologien skal overta helt. At verden ikke lenger drives av menneskekraft, men av det digitale. Jeg frykter at vi blir mindre og mindre sosiale og at verden blir mer robot-aktig (NEG 277/79).

Her er teknologien noe som invaderer både naturen og menneskenaturen, og som på begge områder skaper ødeleggelse.

Det finnes altså besvarelser der teknologiutviklingen er det dominerende temaet mens krisetrappen bare marginalt er til stede, hvis den er med i det hele tatt. Likevel er det svar som tar utgangspunkt i krisetrappen som dominerer i innsamlingen. Som vi skal komme tilbake til, er teknologiutvikling også et tema blant disse svarene.

Motfortellinger til krisetrappen

Diskursen om krisetrappen er en forutsetning for den neste kategorien av svar. Makrofortellingen om krisetrappen har fått følge av godt utviklede motfortellinger (Kjus 2008:110, 118, 223–4). De kan ses som tilsvar og alternativ til en dominerende tematisering av fremtiden.

NEG 277/65 presenterer en alternativ krisetrapp, der årsaken til problemene er at verden blir styrt av klimaidioter. Det er klimapolitikken som vil føre til krig, sult og uår. Løsningen er å sette eget land først: klimahysterikerne må stoppes og EU bør legges ned.

Krigen i Europa og Norge i 2025, ødela det meste av det som generasjoner hadde bygd opp, alt på grunn av noen idioter som trodde at CO₂ var «farlig» ... Nøden er stor, og titusener av mennesker dør av sult hvert år. Og lykkejegerne fra sydlige land begynner å reise hjem igjen, så krigen var da godt for noe ... For å få en best mulig fremtid, bør klimahysterikere stoppes for godt. Og EU må legges ned. Man må stemme riktig ved valg, på partier som setter Norge først (NEG 277/65).

Teksten har flere tydelige aktørkategorier. De tre gruppene «klimaidioter», «lykkejegere fra sydlige land» og «EU» er negative, men de er ikke like. Mens lykkejegerne og EU er latent negative, så er det klimaidiotene som «ødelegger det generasjoner hadde bygget opp» og utløser krig, sult og nød. Den positive aktørkategorien er «partier som setter Norge først». Det er de som kan stoppe klimaidiotene.

Hos NEG 277/54 er klimapolitikken og det grønne skiftet virkemidler som en internasjonal økonomisk og politisk elite bruker for å få makt over jordas ressurser. Ved å ta kontroll over folks tanker har de allerede gjort flertallet til slaver, og hvis ikke utviklingen stoppes, vil underkuelsen bare bli verre og verre. Det er bare noen få frie mennesker igjen, og de lever som fredløse i villmarken. Den eneste redningen er å gå til krig mot overmakten.

Det grønne skiftet har blitt gjennomført. Jorda har nå blitt en slaveplanet med 500 millioner slaver og et herrefolk på et par millioner. Slavene er hybrider mellom mennesker, dyr og datamaskiner. All fri vilje er fjernet fra slavene. Alle holder til i byer og naturen har overtatt alt utenom byene. I naturen har noen få mennesker overlevd, men jaktes på av herrefolket (NEG 277/65).

Fortellingen har en fatalistisk holdning, der klimapolitikken ubønhørlig leder til en dystopisk fremtid. Det er riktig å slåss imot for å leve som et fritt menneske, selv om det er liten sjanse for at kampen kan vinnes. Den neste motfortellingen (NEG 277/16) er annerledes ved at den legger vekt på menneskehetens positive muligheter. Først tegner den et optimistisk fremtidsbilde, der menneskeheten har beveget seg fremover på mange felt:

Økt velstand har fått at befolkningsveksten til stoppe opp. Sult er utryddet, noe som gjør menneskene i stand til å bry seg om ting som tradisjonelt naturvern og søppelhåndtering. Analfabetisme er helt utryddet. Kombinert med fortsatt økt informasjonsflyt er menneskene nå i stand til å gjøre bedre valg. Alt dette fører verden i en demokratisk retning. Mindre undertrykking, krig og diktatur (NEG 277/16).

Men denne lyse fremtiden er bare tilgjengelig på visse betingelser. Vi må:

slutte å skremme de unge (og eldre) med oppdiktete kriser og verdens undergang (f.eks. den såkalte klimakrisa). Dette gir de unge tro på framtida og får politikerne til å slutte å handle i panikk. Det gjør oss i stand til å fatte veloverveide, rasjonelle og kloke beslutninger slik at vi kan bygge en bedre framtid for alle. Dagens skremselspropaganda får oss til å bygge ned felleskapsverdiene og begrense ytringsfriheten. Den utviklingen må stoppes gjennom å slippe

alle kritiske røster til. Vi må hegne om den uavhengige (grunn)forskningen og passe på at ikke politiske eller økonomiske krefter ensretter den. Når det hevdes at det foreligger vitenskapelig konsensus, er vi på virkelig farlige veier. Forskning skal alltid utfordre og stille spørsmål. Der det er konsensus, er det ikke vitenskap. Og der det er vitenskap er det aldri konsensus (NEG 277/16).

Fortellingen har et optimistisk syn på modernitet. Det er riktig og naturlig at menneskeheten og samfunnet utvikler seg til det bedre, men forutsetningen er at folk tenker og oppfører seg rasjonelt. Når aktivister og politikere skremmer befolkningen med krisescenarier får de dem til å oppføre seg irrasjonelt, noe som bremser en fortsatt positiv utvikling. Frykt og panikk er de grunnleggende indre problemene, som gir spillerom til grådige kapitalister som tilraner seg fellesskapets ressurser. Problemet må møtes gjennom ytringsfrihet og uavhengig grunnforskning, der kritiske røster utfordrer og stiller spørsmål.

2.2 Krisetrappen

Fortellingstypen vi kaller krisetrappen kunne også kalles «den malthusiske», etter forfatteren Thomas Malthus. I 1798 utga han en bok der han argumenterte for at menneskelige befolkninger vil bevege seg mot yttergrensen av hva ressurstilgangen kan bære, og at det derfor kan forutses at menneskesamfunn vil rammes av periodiske kriser. Tankegangen ble diskutert intenst, og den er siden utformet i forskjellige utgaver.

Gjennom 1900-tallet kan man følge malthusiske tradisjoner både innenfor forskning, diktning og politikk, med sterke forbindelser mellom de tre områdene. Sterke skjønnlitterære bidrag har for eksempel vært science-fiction-klassikerne *The caves of steel* (Asimov, 1953) som skildrer en overbefolket og gjennomteknologisert verden der ressursutnyttelsen går mot bristepunktet og *The tunnel ahead* (Glaser, 1961), som forteller om radikale tiltak mot overbefolkning. Et faglitterært bidrag som fikk stor oppmerksomhet, var den amerikanske biologen Paul R. Ehrlichs alarmistiske debattbok *The population bomb* (1968), der forfatteren følger verdens befolkningsvekst over i en rekke ulike krisescenarier, med naturødeleggelse, sultkatastrofe og internasjonale konflikter som noen av gjennomgangstemaene. Lenge var overbefolkning det viktigste elementet i den malthusiske fortellingen. Man så for seg at overbefolkning og ressursknapphet igjen ville føre til humanitære kriser og kamp om ressursene. På 1970-tallet tok fortellingen en ny vending, da den vestlige verdens overforbruk ble trukket inn som et av grunnlagene for den forventede krisen. Sentralt i denne vendingen sto forskningsrapporten *Limits to growth* (Meadows, Meadows, Randers, & Behrens III, 1972). Dette var et samarbeid mellom natur- og samfunnsforskere om å bygge modeller for å forutse når den globale befolknings- og forbruksveksten kom til å nå en smertegrense, med mindre utviklingen ble bremset. I den opprinnelige rapporten ble forurensning beskrevet som en av de forsterkende skadevirkningene ved befolknings- og forbruksveksten, men skadevirkningene ved menneskeskapte klimaendringer ble ikke utredet. I oppfølgingsrapporten som kom drøye 30 år senere er dette blitt et sentralt tema (Meadows, Randers, & Meadows, 2004).

Den norske humanitære folkebevegelsen Fremtiden i våre hender, som ble grunnlagt i 1974, var sterkt kritisk til forbruksveksten i rike samfunn og arbeidet for en mer rettferdig fordeling av verdens

ressurser (Dammann & Næss, 1977). Til å begynne med var ikke naturødeleggelser fremtredende i bevegelsens argumentasjon, men fra 1980-tallet kom dette elementet sterkere inn (Hansen, 2007).

På det politiske feltet er krisetrappen blitt utdypet og videreutviklet blant annet gjennom Brundtlandkommisjonens rapport «Vår felles framtid» (1987), rapportene til FNs klimapanel (1990 –) og Greta Thunbergs Skolestreik for klimaet (2018 –).

Krisetenkning i 1998

En sammenlikning av svarene til 2022-innsamlingen med svarene som kom inn til NEG's innsamling av fremtidstanker i 1998 (NEG 178) illustrerer hvordan ideene om krisetrappen har vokst i befolkningen. Blant de 131 svarene som kom inn i 1998 har vi identifisert 31 svar med klare innslag av krisetenkning. Av disse er det 17 svar som tar opp forurensning som problem, men det er bare sju av disse igjen som fremstiller forurensningsproblemet som del av en krisetrapp. I de sju svarene blir den globale forurensningen sett som en trussel for menneskehetens livsgrunnlag og som et problem som, hvis det ikke løses, vil føre til andre store problemer. Det er faktisk bare to av svarene som bruker ordet «klima» i denne sammenhengen og som viser kjennskap til forskningen om menneskeskapte klimaendringer. Det er vanskelig å vite i hvilken grad de andre meddelerne også har klima i tankene når de skriver om forurensning.

En sammenlikning av disse sju svarene med de øvrige som tar opp forurensningsproblemet viser hvordan krisetrappen er en spesiell fortellingstype. I mange av svarene dukker forurensningsproblemet opp i en serie med problem som ikke bygger på hverandre, med er sideordnede. Hos NEG 178/33458 er forurensning det andre punktet på en liste med åtte utfordringer: 1) Atombomben, 2) Miljøforurensningen, 3) Kriminaliteten, 4) Narkotikaproblemet, 5) Familielivet [oppløste familier], 6) Bilen [uvettig bilbruk], 7) Kløften mellom fattig og rik og 8) Religionen [religiøse konflikter]. Elementene behandles hver for seg og problemene bygger ikke på hverandre. Slike lister med sideordnede problemer kan likevel tilskrives felles årsaker, som folks manglende omtanke og solidaritet (NEG 178/33609), folks grådighet og egoisme (NEG178/33595) eller frafallet fra religionen (NEG 178/33775). Inspirert av det siste eksempelet kan fortellingstypen omtales som en «Jeremiade», etter profeten Jeremias bok i Det gamle testamentet.

Heller ikke i de sju svarene der forurensningen fremstilles som et mer fundamentalt problem, som trolig vil føre til en rekke andre problemer, gjøres det noe særlig for å drøfte eller utbrodere de farlige konsekvensene. Meddelerne nøyer seg med å understreke at følgene kan bli dramatiske:

I ein større samanheng er det slik eg ser det, miljøspørsmålet som gjev størst grunn til uro for framtida. Verken politikarar eller privatfolk ser ut til å ta nok innover seg at vi står i fare for å øydelegge livsgrunnlaget vårt. Tendensen til å bagatellisere sette er noko av det som irriterer meg mest i 90-åra (NEG 178/33593).

Nå skal det sies at metodisk er ikke innsamlingene fra 1998 og 2022 direkte sammenliknbare. I 1998 hadde NEG et dedikert meddelerkorps, med mange respondenter som svarte uavhengig av tema. Det innebar at de kunne bidra med tanker om fremtiden selv om dette ikke var et tema de var spesielt opptatt av. I 2022 ble en stor del av meddelerne rekruttert gjennom Facebook, og vi vil anta at folk som oppfatter det som at verden går mot en krise, kan ha kjent seg spesielt motiverte til å delta.

Likevel mener vi en sammenlikning av de to innsamlingene viser hvordan krisetenkningen har økt i det norske samfunnet fra 1999 til 2022 og hvordan frykten for klimaendringer som en drivende faktor har skutt i været. I innsamlingen fra 2022 la vi omtanke i å stille spørsmålene slik at folks tanker ikke trengte å ledes til spørsmål om klima eller bærekraft. Når likevel 75 av de 123 respondentene har valgt å gå denne veien, og har bidratt med svar som uttrykker frykt for en krisetrapp der klimaendringer er en av de sentrale faktorene, sier dette noe om hvor utbredt denne tenkningen er i dag. Det vi vil gjøre i fortsettelsen, er å vise noe av variasjonen innenfor denne gruppen fremtidstanker.

Hvordan beskrives krisetrappen i den nye innsamlingen? Mange av meddelerne åpner svaret med en utførlig beskrivelse av en negativ utvikling der problemene tårner seg opp. Tekstene beveger seg gjerne på makrofortellingsplan, som generaliserte hendelsesforløp. Den følgende beskrivelsen likner prologen til en dystopisk tv-serie, som setter scenen før den mer konkrete handlingen begynner:

Jeg tror verden [30 år frem i tid] er svært preget av klima- og naturødeleggelser, og at den er veldig preget av hundrevis av millioner mennesker på flukt nordover på kloden, primært grunnet tørke og ødelagte avlinger, samt mangel på grunnvann. Men jeg tror også det blir kollaps i mange økosystemer som gir ekstreme ringvirkninger (bier, koraller, fisk). Dette vil skape sultkatastrofer. Det blir garantert store branner i hele Syd-Europa hver eneste sommer, veldig lange tørkeperioder og ingen fungerende matproduksjon. Dette vil føre til enorme flyktningeleirer i Midt-Europa, bestående av syd-europeere så vel som afrikanere og folk fra andre verdensdeler. Jeg kan se for meg at de nord-europeiske landene setter opp grensegjerder mot sør. EU vil være historie grunnet intern uenighet om å håndtere alle disse problemene. Stor fremvekst av høyrepopulisme. Ekstreme forskjeller mellom folk, hvor de rike har blitt rikere og de fattige langt flere og fattigere (NEG 277/58).

Enkelte åpner svaret med en mer sanselig skildring av en fremtidig livssituasjon. NEG 277/87 velger å slå an tone og tema på mer konkret handlingsplan:

Tørste, sultne og fattige vandrer mot land der grunnvannsreservoirene gir trygg tilgang på det som må være tilstede for at helt grunnleggende behov skal dekkes. Grensene de møter er stengt gjennom fascistiske strømninger blant befolkningen i landene med trygg ressurstilgang, selv om det da også innafor grensene betyr at arbeideren må betale for å drikke vann og spiser fisk fanget i det som før var og ikke lengre er noen allmenning og fellesskapseie (NEG 277/87).

Her følger vi fremtidens kriserammede mennesker på vandring mot en grense, som sammenfaller med det meddeleren mener er problemets kjerne: avstanden mellom fattig og rik, de rikes grådighet og en urettferdig samfunnsorden.

I noen svar slås fortellingen om krisetrappen an med færre ord, uten å fremstilles gjennom en utbygget fortelling. Det kan skje med en oppramsing av stikkord. Et av svarene begynner med denne remsen: «Klimakrise, sivilisasjonskollaps, atomvinter, stråling, stammesamfunn, nød, sult» (NEG 277/85). Dette er ikke likestilte ord. Rekkefølgen uttrykker en kjede av årsaker og virkninger. Det er klimakrisen som fører til sivilisasjonskollaps, som igjen fører til at verdens arsener av atomvåpen kommer ut av kontroll. Som resultat ender menneskene opp med å leve i stammesamfunn preget av nød og sult. For at alt dette skal kunne kommuniseres gjennom en remse med stikkord, forutsetter

meddeleren at mottakeren allerede er fortrolig med den generaliserte fortellingen som stikkordene viser til. Andre svar forutsetter en tilsvarende fortrolighet, når de hopper over beskrivelsen av problemene og går direkte løs på årsakene:

Vi er inne i en utvikling som ligner utryddelsen i perm og VI er årsaken.

Men endringene skjer på et par hundre år og ikke på mange titalls tusen år som den gang. Vi er dødsdømte. Av oss selv ... Alle valg vi gjør for tiden har i beste fall 3–4 års horisont. Og jo mer innflytelse og makt folk har, jo kortere ser de (NEG 277/48).

En kan anta at endringene det vises til, handler både om menneskeskapte klimaendringer og masseutryddelse av levende arter. Det som staves ut er imidlertid årsakene, som befinner seg på et indre, etisk plan. Årsakene er menneskenes fornektning, ansvarsfraskrivelse og grådighet. På grunn av disse dårlige kvalitetene regner meddeleren med at menneskehetens fremtid blir kort og smertefull.

Selv om krisetrappen er dominerende i materialet (den forutsettes som nevnt i 75 av 123 svar), så finnes den ulike utgaver. Hvor drastisk krise er det folk forventer? I de fire foregående eksemplene er krisen drastisk, men de beskriver kriser med ulikt omfang. NEG 277/48 ser for seg menneskehetens utryddelse, mens NEG 277/85 tror menneskene vil overleve i stammesamfunn. NEG 277/87 regner med en systemkollaps også innad i det norske samfunnet, som følge av ekstreme forskjeller mellom fattige og rike og fremskreden høyrepopulisme, mens NEG 277/58 tenker seg at det norske samfunnet overlever relativt intakt, men sterkt påvirket av ressursmangel. Det finnes også svar der krisen forventes å bli mindre radikal.

Krisetrappen er en kompleks og sammensatt fortellingstype, og det er betydelige forskjeller i hvilke elementer i den negative utviklingen folk legger mest vekt på. Variasjonen blant de innsamlede tekstene lar seg ikke utrede fullstendig og entydig, men vi vil peke på noen skillelinjer og tendenser.

Krise uten klimaendringer

Det var først på 1980-tallet at menneskeskapte klimaendringer begynte å få en fremskutt plass i de vitenskapelige krisescenariene. NEG's innsamling av fremtidstanker fra 1998 viser, som nevnt, at ved inngangen til 2000-tallet var klimaendringer fortsatt ikke spesielt fremtredende i folks dystopiske tankegang. I 1998-innsamlingen var noen av respondentene svært bekymret for overbefolkning. I flere av svarene ble overbefolkning sett som en større trussel enn forurensning. NEG 178/34279 skriver for eksempel: «Etter min mening er det altfor mye folk i verden. Det blir det konflikter av. Det blir ikke arbeidsplasser til alle – og ikke mat nok. Resultatet blir nød og elendighet. Jeg frykter at dette vil resultere i alles kamp mot alle».

Denne fortellingstypen kan kanskje kalles «en gammeldags krisetrapp», eller «Make Room-scenariet», etter tittelen til den dystopiske romanen til Harry Harrisson (1966). Romanen skildrer det vanskelige dagliglivet i en fremtidig verden preget av overbefolkning og ressursmangel. I et annet svar fra 1998 (NEG 178/33952) får vi vite at meddeleren har valgt å ikke sette barn til verden, fordi fremtiden er så usikker og overbefolkning er et av de store problemene.

I 2022-innsamlingen er spørsmålet om overbefolkning bare svakt til stede. Derimot finnes det kriseorienterte svar der avstanden mellom fattig og rik er det styrende temaet. NEG 277/46 tar opp dette temaet på både nasjonalt og globalt plan, ved å forestille seg at Norge har tatt opp de verste trekkene fra USA og Kina.

Norge har blitt en kopi av USA. De rike er rikere og de fattige fattigere. Den vanlige mannen i gata har to jobber for å få endene til å møtes. Såkalt trailertrash. Fjellene er ødelagt, og politiet bærer våpen fast. Overvåkingen er total, og vi har adoptert det nye kinesiske karaktersystemet på alle mennesker (NEG 277/46).

NEG 277/63 ser temaet innenfor en nasjonal ramme, og her handler det enda tydeligere om spenninger mellom de mektige og de avmektige, mellom de som utnytter og de som blir utnyttet. Temaet gjentar seg på mange plan, i forholdet mellom distriktene og byene, mellom kvinner og menn, og mellom det samiske folket og den norske regjeringen.

Sosial urettferdighet / kapitalisme

Det er mange av svarene til 2022-innsamlingen som uttrykker bekymring for den økende avstanden mellom fattig og rik – eller mellom de rike og resten. De svarene som skal fremheves her, tilhører en smalere kategori. Det er svar der den sosiale urettferdigheten som skapes gjennom det kapitalistiske systemet betones som det mest grunnleggende problemet, og som årsaken til klimakrisen og dens videre ringvirkninger.

NEG 277/87 argumenterer ut fra et «georgistisk standpunkt» (oppkalt etter de økonomiske teoriene til Henry George, 1839–1897), der problemene springer ut av hvordan kapitalkreftene har sikret seg enerett på grunnleggende ressurser som tidligere var felleseie, som fisken i havet og rent drikkevann. En endring til en tryggere og bedre verden får vi ikke før «vekstparadigmet har falt og folk igjen opptrer rasjonelt og humanistisk» (NEG 277/87).

NEG 277/62 mener politikernes tro på det frie, globale markedet, gjør at statene ikke kommer til å ta grep som kunne forminsket krisen før det er for sent. Den økende avstanden mellom fattig og rik kommer dessuten til å undergrave det frie sosialdemokratiske samfunnet: «I dag ser vi at sosialdemokrater er overbevist om at vi ikke skal røre med det frie globale markedet, og dermed lar humla suse og folket blø. Fortsetter det slik vil forskjellene på folk bli større, de rike blir som oligarker, vi andre livegne».

NEG 277/38 ser for seg at det vil måtte skje en overgang fra den kapitalistiske globale økonomien til småskalaproduksjon og mer lokale liv, men at denne overgangen ikke vil kunne skje før det kapitalistiske forbrukssamfunnet bryter sammen.

Vår tids overforbrukende samfunn og rovdrift på mennesker og natur leder mot et kraftig fall ... Rovdriften på mennesker og natur vil øke i takt med at befolkningens evne til å demonstrere og ytre seg fritt blir begrenset ... Største delen av menneskeheten vil bli indoktrinert til å tjene det digitale og automatiserte samfunnet for å opprettholde det oligarkiske diktaturet som vi i dagens verden lot legge sine føringer (NEG 277/38).

I dette svaret finner vi en godt utbygget fortelling, med tre forskjellige aktørkategorier: «vi», «dere» og «de». «Vi» er småskalaaktivistene, som viser veien ut av den globale kapitalismens hengemyr. «Dere» er flertallet, som enda ikke har forstått at dere blir lurt. «De» er den internasjonale pengemafiaen, som prøver å karre til seg mer makt, og som nå lokker med den grønne industrien, som ikke kommer til å løse verdens problemer. Hvis multinasjonal storkapital får mere makt, kommer de til å skape flere kriser. De jobber for å ta kontroll over verden og de kommer til å skape et overvåkningssamfunn, der noen få kontrollerer ressursene mens de fleste er fattige og blir undertrykt med sensur og tankekontroll.

Felles for disse svarene er altså at mens klimaendringene anerkjennes og krisetrappen gir grunn til bekymring, så betraktes dette komplekset som symptom for et mer grunnleggende problem, nemlig urettferdigheten, grådigheten og utnyttelsen som blir dyrket i det kapitalistiske systemet.

Kollaps

Vi har allerede vært innom hvor forskjellig alvorlighetsgrad folk tenker seg for følgene av klimaendringene. Det er noen som ser for seg at dette vil gå så langt som at samfunnet slik vi kjenner det, bryter sammen. Dette åpner også for forestillinger om hvordan livet blir i den post-apokalyptiske verdenen. Hele 15 svar beskriver hvordan samfunnet kan komme til å gjennomgå ulike former for sammenbrudd.

Mange meddelere (for eksempel NEG 277/87, 84, 83, 64, 62, 48, 37, 36, 34, 29, 25 og 8) virker sikre på at katastrofen kommer:

Det er varmt, både i luften og i vannet. Snø blir mer og mer sjeldent og forskjellige mattyper blir dyrere og vanskeligere å få tak i. Flere dyrearter har dødd ut. Hus står under vann eller blir ødelagt i naturkatastrofer. Da må folk flykte og de stedene som enda er beboelige kan bli overbefolket. Jeg er også redd for alle menneskelivene som kommer til å gå tapt, og hvilke plante- og dyrearter som kommer til å bli utryddet (NEG 277/34).

Det er akutt bom stopp på transport, industri, og økonomisk aktivitet fordi vi ikke tidsnok klarte å omstille oss til det grønne skiftet. En horrorforestilling. Vi må stenge alt ned fordi konsekvensene av fortsatt CO₂- og metanutslipp vil være enda verre enn fortsatt drift. Og dermed stange hodet mot veggen på en svært brutal måte (NEG 277/25).

Vi vil se tilbake med vantro på vår naivitet. Og jeg tror det er unngåelig. Først sann global lidelse vil endre kulturen (NEG 277/29).

Håper det store krakket ikke kommer før om ca. 30 år, da er min tid omtrent ute likevel (NEG 277/48).

Vi får også glimt inn i en postapokalyptisk verden:

Store deler av verden, spesielt rundt ekvator, blir helt ubeboelig, og den vestlige verdens matproduksjon og økonomi kollapse. Jeg ser for meg at selvhusholdning blir måten å overleve på til og med i land som tidligere har vært rike (NEG 277/36).

Mangel på medisiner mat og vann ...Vi må kanskje under jorden for å få vern for sol, vind og stråling. Krig, økonomisk kolaps og sult. Noen steder vil de som ikke klarer å overleve på meitemark og mose i noen år, dø av sult (NEG 277/64).

Brann, røyk, sykdom (NEG 277/84).

Fred kommer vara något som bara vi äldre varit med om och kommer kunna berätta om (NEG 277/84).

Enkelte av meddelerne tenker seg at sammenbruddet først og fremst vil ramme de sørlige landene, mens nordlige land kan klare seg relativt bra hvis de tilpasser seg den nye situasjonen.

For Norges del så vil vi typisk komme heldigere ut av disse scenarioene. Vi kommer til å fortsatt ha noenlunde ok tilgang på mat (dog veldig begrenset utvalg). Vi kommer til å ha mer enn nok vann, men våre avlinger vil veldig ofte feile grunnet for mye regn. Siden vi har vannkraftverk, vil vi nok også ha ok energitilgang. Men vi vil slite med mangel på fisk og andre naturressurser (oljebransjen er historie), og vi vil ha problemer med immigrasjon og integrering. Økonomisk vil Norge ha langt mindre å rutte med enn hva vi er vant til i disse dager (NEG 277/58).

Noen av dem forteller at de får to forskjellige scenarier i tankene når de forestiller seg livet i fremtiden. Det kan være en nyanseforskjell, som forskjellen mellom svart og grått, men det kan også være en motsetning, som forskjellen mellom svart og hvitt. Følgende to meddelere begynte med å skildre bilder fra en mørk og dystopisk fremtid, men så stoppet de seg selv med tanker om at det kanskje likevel ikke ville bli fullt så ille.

Det brenner i horisonten. Gresset på slettene er gult, og det kan synes som om nattens mørke aldri tar slutt. Menneskene er slemme med hverandre. Folk blir kvalt. Det slippes bomber fra himmelen. De snille gjemmer seg bort, i små hus og i kjellere. De tør så vidt titte ut av vinduene sine. Et helvete ala Hieronymus Bosch. Det er vanskelig å forklare assosiasjoner. De dukker opp umiddelbart, og det er umulig å tenke dem bort når de først er der. Hvem er vel ikke bekymret for fremtiden nå for tiden? Det mest realistiske er det minst forventete. At folk skal stå opp, kle på seg og gå på jobb. De går i selskap i helgene, synger bursdagssanger. De går med dress og kjoler og ungdommen går i klær inspirert av 20–30 år gammel mote. Klimamålene ble aldri nådd, de diskuteres ikke lenger. Nå snakker de om andre utfordringer, mens vår tids problemer er blitt tema for historiebøkene (NEG 277/11).

To-delt scenario for meg. En dystopisk fremtid som popper opp i hodet med tanker om forferdelige klimaendringer, som jeg blir trist av å tenke på. Særlig med hensyn til barna som nå er i barnehagealder. Og at kanskje de selv f.eks. velger å ikke få barn i en verden med mer skogbrann, mer flom, og mer krig. Og et annet scenario som er som nå, bare litt annerledes – f.eks. at man ikke lenger har noen produkter vi har i dag, tenker mer på miljøvern etc. I den dystopiske verdenen har klima gått til grunne, populistiske partier har makta, abort-lovendringer og likestilling har gått langt tilbake og dette blir dagligdagse bekymringer (NEG 277/6).

Et annet todelt fremtidssyn inneholder både utopi og dystopi: på den ene siden en ideell og ønsket fremtid, på den andre siden en marerittaktig og sterkt uønsket fremtid. Det store spørsmålet blir hvordan vi kommer oss til den gode fremtiden og unngår den vonde. I den følgende teksten ligger svaret innebygget i beskrivelsen:

[Enten:] Grønt. Velstående. Smart. Høyteknologisk. Sømløst. Færre folk. Motreaksjon på dagens samfunn: folk vil tilbake til naturen, trofaste partnere med langvarige forhold, og mindre, men inkluderende samfunn. Folk bor spredt og ikke oppå hverandre i grå byer. Skoler og universiteter er ikke lengre homogeniserende, men legger opp til kreativitet og utfoldelse. Livslæring heller enn pugging. Jobbene er meningsfulle. Vi verdsetter fritid, minimal skjermtid og kreativ utfoldelse mer enn penger og status. [Eller:] Alle er utro. Familiestrukturen falmer. Alle tenker på seg selv og stoler ikke på noen. Miljøproblematikken har ikke blitt tatt ordentlig tak i, så konsekvensene er tydelige. Mest av alt frykter jeg en stor krise som ødelegger alt jeg kjenner, en metaforisk syndeflod (NEG 277/26).

Her er det langt på vei folks indre, moralske valg og kvaliteter som avgjør fremtiden. Der menneskene er upålitelige, egoistiske og ansvarsløse, rakner både familiestrukturene og miljøet. Den gode fremtiden er preget av pålitelige mennesker og av en god modernitet, drevet av folks behov for mening, kreativitet og utfoldelse, ikke av jag etter penger og status.

Det neste eksempelet bruker det meste av teksten på å skissere et ønsket fremtidssamfunn, før meddeleren slår kontra og beskriver alternativet. Da ser fremtiden ikke så lys ut likevel. For at vi skal nå den ønskede fremtiden, er det nemlig en forutsetning at verdens nasjoner legger gamle konflikter bak seg og begynner å samarbeide.

Hvis land som Russland og Kina og land i Midtøsten er så opptatt av å krige og skape konflikter at de ikke får satt i gang klimatiltak, da frykter jeg faktisk for fremtiden, og da tror jeg det vil komme masse klimaflyktninger til Europa, i tillegg til de som flykter fra krig, og det vil bli kaos og ekstremvær og matmangler og medisinmangler og enda flere pandemier, hvis landene ikke klarer å legge sine ulikheter til siden og kollektivt samarbeide for å en bærekraftig fremtid hvor sosiale forskjeller og uhelse sakte men sikkert blir visket ut (NEG 277/41).

En bedre verden

Krisetrappen er ikke i utgangspunktet en positiv fortelling. Tvert imot bringer den bud om betydelige lidelser for store deler av jordens befolkning. Ikke desto mindre er det flere meddelere som mener at endringene til syvende og sist kan føre til bedre liv for flertallet av menneskene på jorden. Tidligere undersøkelser har også vist hvordan folks fremtidstanker kan forene et pessimistisk syn på tilstanden i verden med et optimistisk syn på hvordan de selv skal kunne leve et godt liv (Padron, 2022, pp. 43-47). Når vi regner med de som tenker seg at folk vil få det bedre ved å forbruke mindre og leve mer nøysomt, så utgjør optimistene en ganske betydelig andel av de som har svart. Ønskene om et mer nøysomt liv er et såpass stort tema i innsamlingen at det skal behandles særskilt. Her vil vi vise noen andre eksempler på hvordan krisen kan føre til en bedre verden.

Bedre helse

NEG 277/41 tenker seg at omstillingen til et bærekraftig samfunn kommer til å gjøre store framskritt når det går opp for folk at en bærekraftig livstil også gir dem bedre helse.

Jeg tror bærekraftig livstil og helse vil gå hånd i hånd, og tror dette vil være mer akseptert og anerkjent hos befolkningen enn nå. Jeg tror befolkningen i Norge og i verden generelt vil spise mer råvarebasert mat, vegetarisk og plantebasert mat, i tillegg til lokalprodusert kvalitetsmat. Jeg tror kjøtt vil bli like sjeldent som før i tidene hvor det var en special treat man hadde på søndagene for å kose seg, og tror frukt, grønnsaker, fullkorn, belgvekster og nøtter vil være det man spiser mest av, med et lite inntak av egg og meieriprodukter innimellom. Jeg tror matbutikkene vil forandre seg totalt og bugne av bærekraftige, fargerike grønnsaker og frukter, samt ferdiglagde sunne, bærekraftige middagsretter istedenfor all den ultra-prosesserte ferdigrettene vi ser i butikken i dag ... Jeg tror og håper det vil bli mer naboskap og felleskap i de urbaniserte byene, og at yngre og eldre generasjoner bor i samme leilighetskomplekser og vil hjelpe hverandre mer. På den måten kan man også forebygge ensomhet og psykisk uhelse, samt forebygge at de eldre må på eldrehjem. Hvis det også er flere cafeer, matbutikker og aktivitetstilbud som treningssentre, minigolfbaner og grønne parker man kan gå i, rett ved leilighetskompleksene, kan både eldre som unge single som barnefamilier aktivisere seg, og siden aktivitetene er kun en ti minutters labbetur fra leilighetskompleksene, vil det være lavere terskel for både unge single, eldre og barnefamilier å få inn helsefremmende og bærekraftig bevegelse (NEG 277/41).

Den fysiske helsen forbedres ved at folk spiser bedre og får mer daglig mosjon. Den mentale helsen forbedres ved at folk roer ned tempoet og får mer kontakt med naboene. Omstillingen til en bærekraftig livstil kommer dermed – i sum – ikke til å gi folk en følelse av tap, men en gevinst, fordi helse er en forutsetning for å leve et godt liv.

Forbedret økonomisk system

NEG 277/47 tror klimakrisen vil lede til en omorganisering av samfunnet til et økonomisk system som ikke forutsetter forbruksvekst, men er basert på at gjenbruk, miljøvennlig transport og lav ressursbruk skal lønner seg. For å få til dette må man «stille krav til åpenhet i virksomheter, systemer og maktutøvelse av alle slag [og] innarbeide ansvarlighet og ansvarliggjøring i regler og samfunnsutvikling» (NEG 277/47). Resultatet blir en situasjon der:

Verden styres av transparente, velfungerende systemer og prosesser. Alt forbruk av naturressurser og produksjon av avfall registreres automatisk, på individnivå. Gjenbruk og miljøvennlig transport er svært mye billigere enn sløsing ... de økonomiske incitamentene i samfunnet flyttes over fra å finne de betalingsvillige til å spare eller gjenbruke. Kultur er lett tilgjengelig, og noe mange jobber med, men å samle kunstverk gir lite avkastning som investering (NEG 277/47).

Endringen av det økonomiske systemet, fra å være innrettet på ressursopphopning og stigende forbruk til å belønne nøysomhet og lav ressursbruk, vil frigjøre folks kreativitet og gi dem bedre livsutfoldelse. Klimakrisen vil gjøre det ikke bare politisk mulig, men politisk helt nødvendig å forandre det økonomiske systemet på denne måten.

Mindre trangsynthet, mer modernitet

NEG 277/66 tar det for gitt at klimaendringer og ressursmangel kommer til å forandre samfunnet på grunnleggende måter, men det er ikke nødvendigvis slik at endringene blir til det verre. Når folk må tilpasse seg en ny situasjon, gir krisen dem mulighet til å utvikle samfunnet videre.

Vi bør unngå en verden preget av konservativ ideologi, hvor mennesker har innsnevret frihet, og hvor det er store forskjeller på de få som har mye og de mange som har lite. Vi bør omfavne en verden med uendelig mangfold i uendelige kombinasjoner. En verden hvor man enkelt kan være stolt av sin egen kultur og identitet – og samtidig verdsette at andre mennesker tar andre valg og har helt andre livssyn ... Det kan være at resultatet av menneskenes manglende evne til å bremse klimaendringene på et vis vil føre menneskene sammen. Det at jordkloden blir vanskeligere å leve på kan føre til at vi blir tvunget til å samarbeide mer for å kunne overleve (NEG 277/66).

For meddeleren fremstår det som rimelig og naturlig at menneskeheten skal utvikle seg til det bedre ved å gi avkall på konservative ideologier og omfavne frihet og mangfold. Hvis vi tilpasser oss kravene fra klimakrisen på positive og fremtidsrettede måter, kan vi være med på å realisere dette historiske målet for menneskeheten.

Frigjøring fra kapitalismen

Vi har nevnt at noen tekster behandler sosial urettferdighet og klimaendringer som symptomer på det samme grunnleggende problemet: den kapitalistiske samfunnsordenen. Klimaendringene anføres som argument for en avvikling av det kapitalistiske systemet. Samtidig ser man for seg at klimakrisen kan skape de politiske forutsetningene til å få i stand en slik endring. NEG 277/37 tenker at et politisk sammenbrudd kan være nært forestående – den kan komme allerede på 2030-tallet. Med tanke på hvor dramatisk og en slik samfunnskollaps kan bli, er det viktig at noen går foran og forbereder overgangen til framtidens bærekraftige og mer lokalt orienterte samfunn.

Vår tids overforbrukende samfunn og rovdrift på mennesker og natur leder mot et kraftig fall. Hvis vi starter bevisst med omstillinger i vår samtid vil vi kunne unngå den smertefulle delen av forfallet med utfordringer som hungersnød, naturkatastrofer og pandemier ... Vi er mange som har sett hvordan vår tids utvikling bærer avsted og vi prøver det vi kan for å oppmuntre våre medmennesker til bedre valg i vår samtid - slik at dere i fremtiden vil oppleve en bedre verden med dypere samhold, sunn og ren mat og tilgang til en levende og mangfoldig natur - både på land og til havs (NEG 277/37).

I dette historiesynet er det samfunnsordenen her og nå som utgjør problemet, mens klimakrisen kan gi en anledning til å komme ut av det.

Teknologisk hjelp eller skade

Teknologisk utvikling er av de store fremtids temaene. Gjennom det meste av 1900-tallet har roboter og flyvende biler vært nærmest obligatoriske fremtidsfantasier. I denne innsamlingen er det mange som drøfter teknologisk utvikling i sammenheng med klimakrisen. Interessant nok er det ingen som tenker seg at ny teknologi vil gi oss løsningen slik at klimakrisen helt og holdent kan unngås. De som ikke tror på klimakrisen, ser heller ikke behovet for å reddes fra den. Teknologioptimistene som tror på

klimakrisen, ser for seg at ny teknologi vil kunne redusere krisen, så den ikke blir like katastrofal som den ellers ville blitt.

Forhåpentligvis nådde vi bærekraftsmålene til 2030. Jeg tror at temperaturen på jorda har steget, men ikke så drastisk som vi kanskje så for oss, siden vi har klart å senke den med ny klima-teknologi (NEG 277/32).

Jeg tror et samarbeid hvor landene inspirerer, heier på hverandre og hjelper hverandre med å utvikle teknologiske og ikke-teknologiske løsninger vil være veldig viktig i tiden fremover for å på en god fremtid for alle jordens beboere ... det må bli enda mer penger innvilget til forskning til fornybare energikilder og fornybare, miljøvennlige drivstoff (NEG 277/44).

På den motsatte fløyen finner vi de som beskriver troen på teknologi som en del av problemet, fordi denne troen tilslører det egentlige problemet, som er uhemmet velstandsøkning og overforbruk, særlig hos de rikeste:

Grønn teknologi ødelegger like mye skog og natur som fossil når teknologien skal produseres, det er en blindvei, og det er ikke realistisk at vi kan fortsette det uhemmede forbruket vi har nå. Vi må slutte å tro at vi kan fortsette å leve våre behagelige liv og heller kutte ned på energiforbruket på alle måter (NEG 277/36).

En feilslått grønn politikk globalt, og særlig i i-land. Utvinning av REE strekker ikke til. Naturen, dyreliv og naturmangfold blir enda mer skadelidende ved en vedvarende «velstandsutvikling» ... Tidligere spådommer har vært optimistiske. I alle fall de jeg har sett. Men de kommer fra vesten den gang livet stadig så lysere ut år for år. Det var ventet teknologiske kvantesprang. Og de kom. Optimismen var stor. I dag er det svartsynet som råder. Jeg venter ikke mer av det [= teknologiske kvantesprang]. Selv ikke fusjonsreaktorer, thoriumsreaktorer eller transportmidler som ikke truer jordas tåleevne (NEG 277/62).

Det er også noen som ikke tar så klart avstand fra troen på ny teknologi, men som likevel betrakter den på en lunken og avmålt måte. NEG 277/40 ser for seg at det vil finnes nye duppeditter og sikkert videreutviklede og mer avanserte mobiltelefoner, men hun tror ikke endret teknologien vil ha så mye å si. NEG 277/14 er tilsvarende avmålt: «Til tross for at jeg ser for meg en del endringer, vil jeg tro at mye fortsatt er likt ... Jeg tror ikke verden går gjennom noen revolusjonerende endringer når det kommer til teknologi, tror for eksempel ikke vi implanterer chiper i hjernene og får flyvende biler» (NEG 277/14). Disse avmålte holdningene til ny teknologi kan kanskje tolkes som en stille motstand mot budskapene en møter i media om at ny teknologi er spesielt viktig. NEG 277/78 åpner med å skrive at «det er lett å tenke alt skal være sjukt fancy, men 30 år er ikke kjempemange år og jeg tror vi vil være på omtrent samme sted som i dag bare med en god del forbedringer». I fortsettelsen kommer det ønsket om at vi skal utvikle flyvende tog. Likevel har meddeleeren valgt å begynne teksten med å gi motstand til forventningene om radikale teknologiske forbedringer.

Generelt står ikke teknologioptimismen veldig sterkt i de innsamlede tekstene. Mange ser ny teknologi som en trussel, gjerne i kombinasjon med økte forskjeller mellom fattig og rik og menneskeskapte klimaendringer. Ingen ser for seg at ny teknologi vil føre menneskeheten til et fremtidig lykkeland.

Noen mener at ny teknologi vil være viktig for å redusere klimakrisen, mens andre mener troen på ny teknologi er en hindring som sperrer for å finne de politiske løsningene som faktisk kunne redusert problemene.

2.3 Modernitet og moral

På et høyt nivå av tematisering, når meddelerne identifiserer årsaker til problemene og lanserer forslag til løsninger, finner vi mange betraktninger omkring modernitet og moral. Ideene om modernitet handler om at menneskene, både individuelt og kollektivt, vil komme til å forbedre seg, slik at fremtiden blir bedre enn det fortiden har vært. Her bør det påpekes at gjennom hele 1900-tallet har modernitetens fremtidsoptimisme hatt følge med en tilsvarende fremtidspessimisme. Mye av den tidlige science-fiction litteraturen var dypt fremtidspessimistisk. Gode eksempler er fremtidsfablene til Herbert George Wells og Karel Čapek. Flertallet av de innsamlede tekstene er også preget av fremtidspessimisme. Dermed kan det virke paradoksalt når vi nå skal vise hvordan mye av det innsamlede materialet samtidig er preget av et modernistisk grunnsyn, der fortellerne legger til grunn at menneskehetens historie egentlig skulle beveget seg frem og opp, hvis det ikke ble lagt hindringer i veien for utviklingen. Ofte er en slik tankegang blandet opp med en tematisering av historisk rettferdighet basert på spillet mellom dyder og laster. Vi vil anta at både bruken av modernitetsideene og veiingen av dyder mot laster for mange av meddelerne kan ha foregått på et relativt ubevisst plan. Disse tankefigurene kan ha ligget innbakt i fortellingskulturen som de har brukt til å tenke med. Samtidig legges det mye personlig engasjement i disse delene av argumentasjonen, noe som tyder på at tankefigurene er sentrale for hvordan meddelerne betrakter både seg selv og samfunnet.

NEG 277/87, som oppsummerte den fremtidige klimakrisen gjennom en liste med stikkord (se over), foreslår også løsninger på problemene. Her inngår klimatiltak og teknologisk utvikling sammen med demokratisering, utdanning og velferdssatsing. Dette er faktorer som kan motvirke en fremtid med klimakrise, sivilisasjonskollaps og atomvinter.

Egoisme, grådighet, uforstand og maktmisbruk er laster som går igjen i materialet, og som utgjør problemer på fortellingenes indre handlingsplan – der tekstene fremstiller menneskers følelser, tanker og handlinger. Alle disse problemene kan fremstilles som motpoler til modernitetens idealer om kunnskap, rettferdighet og frihet.

Fremtid og fremskritt

Det er en av modernitetens grunntanker at større kunnskaper og økt forståelse er det som får historien til å bevege seg fremover og som bringer menneskeheten til høyere utviklingstrinn. NEG 277/68 forklarer den manglende oppfølgingen av FNs klimarapporter som en handlingsvegring som bunner i uforstand. For at folk skal begynne å virkelig forstå hvordan deres egne handlinger påvirker verden, er det nødvendig med en global holdningsendring, en slags kollektiv vekkelse. NEG 277/43 beskriver statenes tiltaksløshet i forhold til klimaendringene som fornektelse og handlingsvegring på grensen til galskap.

NEG 277/77 fremhever utdannelsen av fremtidige generasjonene som et av de viktigste trekkene for å forebygge krisen. Men utdannelsen skal ikke være instrumentell og indoktrinerende. Målet er å veilede de unge til å utvikle sosiale og moralske standarder så de utvikler empati og oppdager verdien

til naturen og livet omkring seg. Målet for utdannelsen er ikke kunnskap i snever forstand, men en mer helhetlig forståelse. Den implisitte motpolen til denne empatisk orienterte forståelsen er egoisme, der den enkelte snevert forfølger egne interesser uten å tenke på konsekvensene for andre mennesker, dyr og natur.

NEG 277/29 er også opptatt av utdanning og gjør koblingen eksplisitt: Individets egoisme må settes til side av hensyn til gjenoppbyggingen av naturen. Denne meddeleren ønsker en fremtid der den kapitalistiske samfunnsordenen er blitt erstattet med et teknokrati som arbeider for å fremme velfungerende økosystemer. Som i Platons idealstat er det ikke flertallet eller de med mest penger som skal styre, men de med best kunnskap. I denne fremtiden er dagens begreper om skole og arbeid forlatt. Nå bidrar alle så mye de selv orker, i en verden der læring, kunnskap og samarbeid er blitt selvfølgelige verdier. Den globale dimensjonen i fremtidsutopien til NEG 277/29 understrekes når meddeleren skriver at historien vil være fortellingen om «hvordan vi kom sammen for å verne liv og fremtid». Målet er en forent og opplyst verden, men for å komme dit må menneskene frigjøres fra egoisme, kapitalisme, arbeid, skole, nasjonalstater og fraksjoner.

Optimister og pessimister

Fremtidstanker preget av modernitet og fornuftstro kan munne ut i optimisme eller pessimisme ettersom hvordan menneskehetens indre egenskaper og tilbøyeligheter vurderes. I det følgende ser vi nærmere på to optimister og to pessimister:

NEG 277/66 omfavner moderniteten og har tiltro til den teknologiske utviklingen. Meddeleren fremholder liberalt mangfold som det motsatte av konservativ ideologi og innsnevret frihet. I dette fremtidsbildet støtter fornuft, frihet og ny teknologi sømløst opp under hverandre. Blant mulige teknologiske fremskritt nevnes chiper eller implantater i kroppene som hjelper med alt fra regulering av blodsukker (for diabetikere) til identifikasjon og språktolk, nye bærekraftige fibre til tekstilproduksjon, for eksempel soppfibre, og utbygging av jernbanen. Teknologisk, individuell og global utvikling løper parallelt. Menneskene ønsker egentlig samarbeid, trygghet og harmoni, men sliter med å frigjøre seg fra innsnevrende og konservative tradisjoner. Meddeleren virker likevel trygg på at det vil komme til å skje.

NEG 277/59 legger vekt på at vi må utvikle en ny forståelse for menneskets rolle i verden og tror klimakrisen vil tvinge frem prosesser der en slik forståelse dannes.

Det blir mange spennende debatter om selve sivilisasjonens fundament, det vil diskuteres på hvert gatehjørne, på skolene og i media, en utvikling jeg allerede synes jeg har sett begynnelsen på med de siste årenes bokutgivelser og debatter. Vi bør unngå å la frykten styre oss for mye i våre avgjørelser, og heller møte det som kommer med åpenhet, tillit og tro på det gode i menneskene og livet (NEG 277/59).

Her tegnes det bilde av en lys modernitet, der menneskene vil velge å samarbeide for å løse felles problemer og nå felles mål. Hvis vi flytter blikket til pessimistene, så kan det historiske skjemaet være temmelig likt, mens styrkeforholdet mellom kreftene vurderes annerledes.

De siste 50 år viser hvor stor motstand mot endringer mennesker har ... Jeg drømmer om en hverdag hvor folk kan bruke sin kreativitet uten for mye brems av kulturelle og historiske bias,

noe vi dessverre fortsatt er veldig preget av ... Jeg er seriøst bekymret for at bremseklosser som hører på fossil og kapitalkreftene fortsetter å ha for mye innflytelse. Vi er nødt til å få slutt på det. Fornyelse, forskning, idealisme om å få til noe nytt og bedre for alle er eneste mulighet (NEG 277/60).

Også for NEG 277/60 er det fornying gjennom forskning og idealisme som kan gi et bedre samfunn, men kulturelle og historiske fordommer er formidable motkrefter, særlig fordi kapitalkreftene trekker i samme retning. Det kan være verdt å merke seg at ingen av optimistene over nevnte kapitalismen som problem. NEG 277/51 er enda mer pessimistisk, men nevner ikke kapitalismen. Det er menneskenes iboende dårlige egenskaper som er det grunnleggende problemet. De fysiske, ytre problemene dreier seg om overforbruk og befolkningsvekst, mens det indre og egentlige problemet er religiøse, homofobe og kunnskapsfornektende menneskers maktmisbruk. Målet er fortsatt en verden preget av frihet, rettferdighet og forståelse, men meddeleren mener flertallet av menneskene er preget av en grunnleggende grådighet og uforstand. Det kunne gått bra hvis man hadde overlatt styringen til de mest kunnskapsrike, men det kommer ikke til å skje og menneskeheten er derfor dømt til å mislykkes.

I de nevnte tekstene finnes det mange uttrykk for at historien har både bevegelse og retning. NEG 277/60 beskriver konservative krefter som bremseklosser. NEG 277/59 beskriver en fremtid preget av individuell og global utvikling. NEG 277/77 mener en fornyet satsing på utdanningssystemet kan føre til at menneskene i fremtiden får sterkere utviklet empati og forståelse. Samtidig peker denne meddeleren ut USA som skremmebilde. Gjennom uttrykket dollar signs får USA representere for en negativ utvikling gjennom ukontrollert materialisme. Det er flere av meddelerne som trekker frem USA som eksempel på en feilslått og uønsket modernitet. NEG 277/46 frykter at de økte forskjellene mellom fattige og rike på sikt kommer til å gjøre Norge til en kopi av USA, der «de rike er rikere og de fattige fattigere. Den vanlige mannen i gata har to jobber for å få endene til å møtes». NEG 277/44 mener det er om å gjøre at Norge ikke blir som USA «der våpen normaliseres, frykten tar over og folk mistenker hverandre for alt.» I Norge har USA historisk kunne representere både en ønsket og en uønsket modernitet. I denne innsamlingen er det ingen som fremhever USA som noe positivt forbilde. I modernitetens fortellingsverden er det opplysningstidens idealer om frihet, rettferdighet og forstand som gir historien retning. Brukt som negativt eksempel representerer dagens USA negasjoner av disse verdiene. Den utemmede materialismen er et eksempel på uforstand. De store forskjellene mellom fattig og rik er et eksempel på urettferdighet. Når frykten tar over og folk mistenker hverandre skapes det ufrihet.

Modernitetens dydslære – frihet, forstand og rettferdighet

Modernitetens idealer om frihet, rettferdighet og forstand er flertydige. Idealene er ikke avklart i et uttalt system, som for eksempel den kristne dydslæren. De tas for gitt og kan derfor utlegges med utallige nyanser. Frihet, rettferdighet og forstand er indre egenskaper ved mennesket, som kan oppleves subjektivt og følelsesmessig, men hvis egenskapene skal kommuniseres og drøftes må de uttrykkes verbalt og estetisk, og fordi dette dreier seg om aspekter ved menneskers indre liv er slike uttrykk i høy grad fortellingsbaserte.

Frihet

I opplysningstiden var borgerskapets frigjøring fra kirkens åndelige definisjonsmakt og adelens verdslige herredømme viktige ambisjoner. Gjennom første halvdel av 1900-tallet ble frigjøringstanken preget av teknologiske nyvinninger som elektrisk strøm, bensinmotoren og radio- og tv-sendinger. Den teknologiske utviklingen kunne oppfattes som en frigjøring fra materialitetens tyngende vilkår. I fremtiden ville kanskje ikke Adam trenge å slite for maten i sitt ansikts sved og Eva vil kanskje slippe å føde sine barn i smerte? Metaforisk kan også drømmen om romfart ses som et ønske om menneskets frigjøring fra jordens begrensninger og tyngdekraft.

I det innsamlede materialet finnes det ønsker om mange former for frihet. Når man går inn på de enkelte frihetene, er det mange sammenhenger med idealene om rettferdighet og forstand. En stor gruppe av de frihetene som tematiseres handler om frihet fra forskjellige former for undertrykkelse. Det kan være frihet fra rasisme, kvinneundertrykkelse, vold og overgrep, eller frihet fra homofobe, maktsyke og kunnskapsfornektende mennesker (NEG 277/22, 31, 51, 60, 63, 78). Disse frihetene handler også om sosial rettferdighet, der den enkelte skal beskyttes mot andres maktmisbruk og overgrep. Ønsket om sosial rettferdighet kan uttrykkes mer generelt, som frihet fra krig, sult, nød og undertrykkelse (NEG 277/ 3, 6, 9, 16, 41). Mange peker på økende økonomiske ulikheter som kilde til urettferdighet, og da er det noen som ønsker seg fri fra det kapitalistiske systemet (NEG 277/6, 10, 29, 37, 60, 62, 87) mens andre ønsker å slippe fri fra rike menneskers maktmisbruk (NEG 277/5, 14, 18, 46, 58).

Frihet kan rimeligvis også gis en mer positiv valør, i form av selvbestemmelse og innflytelse over egen livsutfoldelse. Her kan noen for eksempel ønske seg friheten til å kjøre bil med stor motor (NEG 277/33), selv om de er påfallende få i denne innsamlingen. Det er atskillig flere som ønsker seg friheten til å reise raskt og miljøvennlig med lyntog (NEG 277/6, 10, 66, 68, 77, 78). Her er det også slik at liknende ideer kan av en person uttrykkes negativt mens en annen person uttrykker den samme ideen positivt. Frihet fra undertrykkelse kan på den annen side være frihet til å være stolt av egen kultur og identitet (NEG277/66). Frihet fra nasjonalstaten (NEG 277/59, 37) eller fra autoritære ledere (NEG 277/28) kan være friheten til lokalt selvstyre (277/62). Friheten fra ukontrollert forbruk (NEG 277/47) kan være friheten til å leve enkelt (NEG 277/4, 11, 22, 40). Tendensene til teknologifrykt som finnes i materialet kan også tolkes som ønske om selvbestemmelse. Ønsker om frihet fra skjermbruk og sosiale medier (277/17, 23, 49) eller frihet fra ukontrollert teknologisk utvikling (NEG 277/11, 13, 79) kan handle om å unngå en situasjon der mennesker mister kontrollen over utviklingen og blir tvunget tilpasse seg teknologiske nyvinninger som hverken er i ens egen eller i menneskehetens interesse.

I betraktningene omkring menneskenes evne til å påvirke egen fremtid suppleres teknologifrykten med ønsker om å leve nær naturen (NEG 277/3, 7, 11, 13, 21, 64) ønsker om å dyrke egen mat (NEG 277/4, 37, 63) eller ønsker om generelt å være mest mulig selvhjulpne (NEG 277/22, 24). Dette kan også handle om menneskers evne til å bestemme over sine egne liv, både individuelt og kollektivt.

Forstand

Når meddelerne behandler idealer om frihet, trekker de samtidig inn ønsker om rettferdighet. Noe tilsvarende skjer med idealet om forstand. Ønsket om frihet fra kulturelle og historiske fordommer (NEG 277/60) er også et ønske om mer forstand. De som understreker hvordan frihet fra frykt blir

viktig for at vi skal kunne oppnå en bedre verden, legger vekt på at frykten reduserer menneskenes evne til å handle rasjonelt og fornuftig (NEG 277/16, 44, 59). I det innsamlede materialet er idealet om forstand også til stede gjennom tematiseringen av uforstand (NEG 277/19, 35). Handlingsvegring – når man velger å se en annen vei og ikke tar problemene på alvor – er en sørgelig aktuell form for uforstand (NEG 277/43, 57, 68).

I modernitetens tankeverden er troen på økende fornuft og opplysning noe som angår menneskeheten kollektivt. Fornuft som et felles anliggende ser man i svarene som legger vekt på en global holdningsendring eller vekkelse. Likevel er det ikke gitt at fornuften nødvendigvis vil være likt tilgjengelig for alle. For eksempel argumenterte den engelske opplysningsfilosofen John Locke for en rasjonalisering og disiplinering av språket, slik at fornuftige mennesker skulle kunne drøfte problemer objektivt, frigjort fra sosiale og følelsesmessige bånd. Men han så ikke for seg at kvinner, barn eller arbeidere i praksis skulle få adgang til dette rensede og rasjonaliserte språket (Bauman & Briggs, 2003, pp. 51, 59, 68).

I de innsamlede svarene finnes det et knippe med fremtidsscenarioer der fornuft og opplysning først og fremst vil være tilgjengelig for et fåtall. NEG 277/56 ser for seg at det største sosiale skillet i fremtiden vil gå mellom de som forstår ekte kunnskap og de som tror på pseudokunnskap som spres gjennom internett. NEG 277/16 opererer med et liknende skille, mellom de som forstår ekte kunnskap og de som lar seg forføre av politikere og aktivister som sprer frykt og propaganda. Både NEG 277/29 og NEG 277/51 mener det beste vil være å utvikle en mer teknokratisk styreform, der samfunnet ikke ledes av de rikeste eller av flertallet, men av de som vet og kan best, for eksempel ingeniører og forskere. NEG 277/60 opererer med en annen skillelinje, der de som ikke har tilgang til fornuften er de som har for sterke bindinger til pengemakten i det kapitalistiske systemet. Disse menneskene er bremseklossene som hindrer menneskeheten fra å nå sitt historiske potensial. NEG 277/37 mener han selv tilhører en slags historisk avantgarde – en stadig voksende gruppe med mennesker som har forstått hvordan samfunnet er kommet på feil kurs:

Vi er mange som har sett hvordan vår tids utvikling bærer av sted og vi prøver det vi kan for å oppmuntre våre medmennesker til bedre valg i vår samtid – slik at dere i fremtiden vil oppleve en bedre verden med dypere samhold, sunn og ren mat og tilgang til en levende og mangfoldig natur – både på land og til havs (NEG 277/37).

Her er det slik at de som virkelig har forstått de store sammenhengene, opplever det som en plikt å gå foran og vise vei, slik at menneskeheten ikke går seg bort, men kollektivt finner frem til en bedre verden.

Rettferdighet og balansekunst

Rettferdighet er alltid et spørsmål om balanse. Hos Platon må både det ideelle mennesket og den ideelle staten klare å balansere sine iboende ønsker om velstand, ære og visdom, og det er visdommen som må settes regulere forholdet mellom dem. Ifølge visdomsboken Kongespeilet er kriteriet for en rettferdig dom at dommeren har klart å balansere hensynet til de fire dydene miskunn, sannhet, rettferdighet og fredsommelighet: «For slik er det med deres sete i alle dommer at Sannhet og Rettferdighet sitter sammen på den ene siden i dommen, men på den andre siden

Fredsommelighet og Miskunn. Nå skal de alltid være enige og samtykte i hver dom» (Kongespeilet, 2000, p. 146).

I moderne strafferett balanseres samfunnsskadelige handlinger mot et visst tilmålt tap av frihet. I teorien skal strengt tatt verken en veiing av skade mot hevn eller en balansering av umoralske handlinger mot tap av ære spille inn i moderne strafferett, men i praksis har naturligvis begge deler stor betydning (Kjus 2008: 179–222).

I det innsamlede materialet blir spørsmål om sosial rettferdighet tatt opp i flere sosiale relasjoner: mellom kvinner og menn (NEG 277/51, 31), mellom barn og voksne (NEG 277/21, 6), mellom fattige og rike mennesker (NEG 277/58, 46, 18, 14, 5) og mellom nordlige og sørlige land (NEG 277/41). Rettferdighet blir også drøftet i relasjonen mellom menneske og natur (277/51, 48, 33, 20, 10). Det er flere som tar opp dette som et spørsmål om naturens frihet fra menneskeheten:

Kanskje folk lever på tålegrensen av hva vi kan tenke oss som et akseptabelt liv nå. Dyr og planter er friere enn nå, da menneskene kjemper for tilværelsen og ikke har så stort overskudd til å ødelegge rundt seg (NEG 277/51).

Vi er rovdyret her, vi er problemet. Gjennom historien ser man hvordan vi overtar, plyndrer, dreper og all slags. Da hadde rett og slett atomkrig ha vært en genial purge, noe som jeg støtter på alle måter selv om det sannsynligvis vil bety slutten for meg (NEG 277/33).

Moder jord er også et stjerneskip i en veldig galakse, og menneskene har ikke behandlet henne pent. Vi utarmer ressursene hennes, vi er grådige og tenker på vårt eget beste i nuet...og det tror jeg vi får svi for. Moder jord vil nok klare seg; men om menneskeheten gjør det, er jeg mer usikker på (NEG 277/20).

Vi må endre vanene våre - bort fra et materialistisk samfunn som kveler planeten vår, til et mer bærekraftig samfunn. Vi bør unngå å fortsatt søke etter ikke fornybare kilder, ikke drive overfiske, ikke overbeskatte andre dyregrupper i vår søken etter luksus og ting som vi liker. Mer respekt til alle levende skapninger som lever på jorden og bort fra at vi skal sette oss mennesker og våre ønsker først (NEG 277/10).

Begrepet om samfunnets bærekraft, slik det ble lansert av Verdenskommisjonen for miljø og utvikling (1987), handler også om balansekunst og om rettferdighet på flere plan. Bærekraft oppnås blant annet ved å finne balansen mellom velstandsutviklingen i fattige og rike land (pp. 78–79) og balansen mellom menneskehetens ressursutnyttelse og de biologiske miljøenes eksistensvilkår (pp. 113–126). Slik begrepet bærekraft ble definert, handler det ikke minst om å balansere interessene til dagens og fremtidens mennesker. Utredningen åpner med de i dag så berømte ordene: «Bærekraftig utvikling er utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov» (p. 42).

Så trekkes umiddelbart de to andre avveiningene opp: 1) viktigst er det å imøtese de grunnleggende behovene til verdens fattige, og 2) utviklingen må skje innenfor grensene som gis av jordens biologiske miljø. Alle disse balanseringene kan forstås som utøvelse av rettferdighet.

Det naturvitenskapelige begrepet om klimaendringer er produsert gjennom omfattende statistiske prosedyrer. Klimaendringer i vitenskapelig forstand er temmelig abstrakte, og de er ikke umiddelbart tilgjengelig for erfaringen (Kaijser, 2019; Kverndokk & Bjærke, 2022; Milkær, 2022). Bærekraft er et begrep og et ideal som er lettere å omsette til dagliglivets erfaringer og som bærer med seg sterke elementer fra en eldre dydslære. Ideer om bærekraft kan konkretiseres i dagligdagse gjøremål samtidig som den kan tematiseres som utøvelse av måtehold, nøysomhet, visdom og rettferdighet – og som en motsetning til egoisme, uforstand og grådighet. I beskrivelsene av det nøysomme livet slår fortellingene inn på et mer konkret handlingsplan, der ideer om bærekraft finner utløp gjennom jegerpersonenes virkelige eller tenkte handlinger.

2.4 Nøysomhet

Nøysomhet er en dyd, tett forbundet med dyden måtehold. Nøysomhet er å klare seg med lite, mens måtehold er å ikke overdrive. Motsetningen til nøysomhet er fråtsing, mens grådighet er motsetningen til måtehold. For Platon var måtehold en forutsetning for all dyd. Hvis for eksempel ønsket om ære eller tørst etter visdom blir forfulgt hemingsløst, så han for seg at både mennesket og samfunnet ville komme i ubalanse. Athenske forfattere som Xenofon og Plutark idealiserte også nøysomheten, og da ble dyden lokalisert hos rivalene og naboene i Sparta. Dette vil kunne oppfattes som en oppfordring til athenerne om å skjerpe seg. I romersk kultur ble nøysomheten først og fremst lokalisert hos forfedrene. Idealet var soldat-bonden, som aller helst ville leve et nøkternt liv på landet. Kroneksemplet var den legendariske hærføreren Lucius Quinctius Cincinnatus som skal ha levd på 400-tallet før Kristus. Han skal ha vendt tilbake til jordbruket etter å ha, som ubestridt diktator i en 16 dager lang kampanje, ledet de romerske legionene til seier mot et slaveopprør. Episoden er utførlig beskrevet av historikeren Livius, som var en av Octavian/Augustus' sentrale ideologer. Et annet av den latinske litteraturens sentrale verker er Vergils diktsyklus *Georgica*, som fremstilte det enkle livet på landet som en modell for det gode og dydige livet. Verket førte ham til den indre kretsen til Octavian/Augustus, som på denne tiden jobbet iherdig med å legge grunnlaget for det som skulle bli ideologien til det romerske imperiet. Materiell nøysomhet harmonerte godt med det romerske idealet om selvkontroll. For menn som skulle spille en rolle på den offentlige scenen ble det ansett som svært viktig å kunne kontrollere egne følelser, i motsetning til å bli kontrollert av dem. Tacitus var en senere romersk forfatter som også idealiserte nøysomheten. Han lokaliserte den hos de germanske folkene. Tatt i betraktning at germanerne hadde vunnet overaskende militære seiere over romerske legioner, vil dette kunne oppfattes som en oppfordring til romerne om å skjerpe seg.

Nøysomhet i utopisk litteratur

Det vil være rimelig å betrakte Xenofons beskrivelse av det spartanske samfunnet og Tacitus' beskrivelse av det germanske som deler av den utopiske litteraturen. I utopier blir samfunn med en viss avstand til det egne, som leseren ikke kan forventes å ha egne erfaringer fra, fremstilt som forbilder. Det kan være flere grunner til å gi de sosiale idealer litt avstand og plassere dem på steder utenfor det egne samfunnet. Én årsak er at dette inviterer til abstraksjon. Betraktningen av idealene blir ikke forstyrret av lokale maktforhold eller av den overfloden på detaljer og selvmotsigelser som det virkelige samfunnet har å by på. Nøysomhet er i det hele tatt en fremskutt dyd i den utopiske litteraturen. Thomas More (More, 1982 [1516]) gikk langt i å idealisere utopiernes nøysomhet, blant annet ved klesbruk (More 1982: 74), vedlikehold av bygninger (More 1982: 78), kollektiv økonomi

(More 1982: 80), nøktern transport (More 1982: 84) og motvilje mot å vise rang med ytre tegn som gull og edelstener (More 1982: 89). More var også kjent for å praktisere nøysomhet i sitt private liv. Han hadde sympatier for fransiskanerordenen og som ung sov han med en trekubbe som hodepute og gikk med hårskjorte nærmest kroppen (More 1982: 8).

Den som leter i opplysningstidens dans-norske utopiske litteratur, vil også finne idealer om nøysomhet. I Holbergs fabulerende roman *Nils Klims reise til den underjordiske verden* (2017 [1741]) er nøysomhet et motiv i det idealiserte samfunnslivet i landet Potu. Det viser seg blant annet i respekten man har for bønder (Holberg 2017: 36), nøktern transport (Holberg 2017: 40), forkjærlighet for enkel og nærende mat (Holberg 2017: 49) og avsky mot all innbilskhet (Holberg 2017: 47).

Jacob Nicolai Wilse avslutter den topografiske beskrivelsen av Spydeberg prestegjeld (1920 [1779]) med en fabulerende visjon om hvordan livet i Spydeberg vil arte seg 200 år frem i tid. Idealene om nøysomhet fremkommer 1) i matstellet, ved høsting av urter og bær, full utnyttelse av dyrkbar mark, kunnskap om tilpasning av vekster til klima, bruk av felles ildsteder (Witse 1920: 447) og en forkjærlighet for enkel men nærende mat (Witse 1920: 452, 458), 2) i klesdrakten ved at den stadig skiftende moten er avskaffet (Witse 1920: 457-8), 3) i boligene, der materialutnyttelsen er blitt optimalisert (Witse 1920: 447) og innredning av private hjem med statussymboler var falt i aktelse (Witse 1920: 451), og sist men ikke minst i hvordan det å være nøysom og nyttig på alle tenkelige måter ble idealisert, noe som gjennomsyrrer Wilses fremtidsfabel.

Nøysomhet i innsamlet materiale

Vi har identifisert nøysomhet som et tema i 39 av de innsamlede tekstene. Noen behandler nøysomhet ganske kort, men det kan likevel være et sentralt moment, hvis nøysomhet betraktes som den egenskapen som gir løsningen på problemene fremtiden bringer. NEG 277/22 frykter en ødeleggende klimakrise og kriger med ondskap og ødeleggelse. Hun håper likevel at barnebarna skal få leve i et mer nøkternt og likestilt samfunn. Et nøysomt og likestilt liv med nærhet til naturen fremstår som en verdi i seg selv, og i grunnen det beste livet et menneske kan håpe på:

Jeg håper de har lært seg evnen til praktisk arbeid og nøysomhet. Tror et nøkternt og enkelt liv i et likestilt samfunn vil gi dem langt større glede enn et luksusliv i et samfunn med store forskjeller mellom fattig og rik. Jeg håper de vil sette pris på å bruke naturen, ligge i telt, gå på ski osv (NEG 277/22).

Andre går lenger i beskrivelsene når de behandler nøysomhet som et ideal for eget liv. NEG 277/4 forutsetter en fremtid der klimaendringer har forandret samfunnet, men hun forsøker ikke å beskrive endringene nærmere. Det meste av svaret bruker hun på å forklare hvordan hun selv ønsker å leve. Hun vil gjerne leve et mer lokalt liv, der mat og klær i større grad er lokal- og egenprodusert. Hun ønsker mindre reising, men tettere sosiale bånd. Hun vil gjerne bo nøkternt, men funksjonelt og ha en jobb som gir umiddelbar mening.

Mye av det som er viktig for meg er verdier som kanskje var mer fremtredende for noen år siden enn de er i dag. Jeg kunne ønske å forsøke å leve slik mange gjorde på den norske landsbygda i etterkrigstiden, med fremtidsstro, dugnadsånd og innsatsvilje, men også med en materiell nøkternhet. Uten å forherlige fortiden, for utfordringene var mange da også, kunne jeg ønske at vi som samfunn kunne gjenoppta noe av levestilten fra den gangen mine

besteforeldre vokste opp: Jeg oppgir gjerne dagens materielle standart til fordel for mer lokal- og egenprodusert mat og klær. Jeg hadde ikke behøvd å reise så langt, men ville hatt tette og sterkere relasjoner til de nærmeste. Jeg kunne gjerne bo enkelt og på liten plass, så lenge det var funksjonelt, estetisk og praktisk, og jeg ville jobbe med noe som hadde umiddelbar verdi for meg selv og mine nærmeste (NEG 277/4).

Utgangspunktet er hvordan meddeleren selv ønsker å leve, men vi ser raskt at for å komme dit er hun avhengig av å få med seg store deler av samfunnet. For at hun skal få det livet hun ønsker, må «vi som samfunn» endre verdier og systemer. Den ønskede endringen blir beskrevet som et skritt tilbake i tid, der folk gir fra seg materielle goder, men blir kompensert gjennom sterkere fellesskap. Her er et annet svar som også viser en glidende overgang mellom hvordan nøysomhet behandles som et personlig ideal og som et samfunnsideal.

Var jeg 60 i 2052, ville jeg arbeidet i et lite firma 6 time per dag, og i felles dugnader 200 - 500 timer i året gratis for et lokalt landsbysamfunn. Jeg ville ikke reist mye. Forlengst sluttet å ta fly. Sykklet til lokal jernbanestasjon, og til en havn med neo-seilbåter, og latt tida gå. Brukt buss. Men reist så lite som mulig. Politisk skulle jeg jobbe for at storkapital og "blodsugere" ikke stjal kaka, men så at et sosialt demokratisk land kunne bestå. Boligen skulle være liten, med lavt energiforbruk, og langt flere eiendeler skulle være fellesutstyr for nabolaget og plassert i fellesthuset. Klær utviklet av olje i forening med naturprodukter som i dag. Skoler legger igjen vekt på håndverk. Fagarbeidere skal trives. Mastergradpolitikken er gjennomskuet. Det nytter ikke hoppe over kroppsarbeid (NEG 277/62).

Det ønskede livet er nøysomt ved at både reiser og handel skjer i liten skala. Boligen er liten og energiforbruket lavt. Samtidig er idealsamfunnet preget av nærhet og fellesskap. Mye av utstyr, lokaler og naturressurser er felles eiendom og en betydelig del av arbeidet er ubetalt, for fellesskapet. Omleggingen til et bedre verdisyn, med høyere status for håndverk og kroppsarbeid, må også ha skjedd kollektivt. En beskrivelse av et idealisert fremtidig samfunn preget av nøysomhet, kan kalles en nøysomhetsutopi. Vi har identifisert sju godt utbygde nøysomhetsutopier i samlingen: NEG 277/10, NEG 277/20, NEG 277/26, NEG 277/37, NEG 277/59, NEG 277/64 og NEG 277/68.

Før, under eller etter krisen

Alle som tematiserer nøysomhet regner med at vi er på vei mot en klimakrise, men krisen kan presenteres på ulike måter, noe som igjen speiles i hvordan ideene om nøysomhet beskrives. Her er tidsdimensjonen interessant. Nøysomheten kan plasseres før, under eller etter krisen.

Nøysomhet kan være noe man tyr til for å prøve å forhindre eller redusere krisen. NEG 277/76 tenker at klimakrisen kommer og at den blir alvorlig. Selv om den ikke kan unngås, så kan skadene minskes hvis folk legger om forbruksvanene, slik hun selv har gjort. Hun lever allerede et lokalt liv med grønnsakshage, sykkel og lavt forbruk.

Den måte på hvordan jeg lever i dag er stort sett det jeg ønsker for fremtiden og tenker er bærekraftig. Jeg bor og jobber og ha alt jeg trenger i et område hvor alt er nær nok at jeg bare trenger en sykkel for å klare hverdagen. Jeg har en grønnsakshage i området hvor vi får veldig kortreist mat en del av året, og spiser ikke kjøtt eller fisk. Jeg prøver å begrense mengde ting/klær osv jeg har. Største utfordringen jeg har er å begrense flyreiser. Jeg har en del for

jobben min, og en del for å besøke familien min i hjemlandet mitt. Begrensingen i antall feriedager er det som forhindrer meg å ta mer miljøvennlig transport (NEG 277/76).

NEG 277/17 mener at klimakrisen må håndteres raskt hvis vi skal unngå skremmende endringer. Hans egen familie har allerede lagt om livsstilen i en mer nøysom retning: «Selv kjører vi elbil, har solceller på hustaket, spiser 2g mer fisk enn kjøtt og får reparert brukbare ting i stedet for å kjøpe nytt» (NEG 277/17).

På den annen side kan nøysomheten også være noe som oppstår som en konsekvens av ressursmangelen som krisen fører med seg. NEG 277/50 tenker seg en fremtid preget av knapphet. Når mat, transport og tekstiler blir betydelig dyrere, vil flertallet ikke kunne gjøre annet enn å stramme livremmen. Men når meddeleren begynner å undersøke familiens dagligliv i en klimaendret fremtid, finner han mye som kan kuttes uten at livet trenger å bli vesentlig dårligere. Å ta bedre vare på klærne og spise sesongens grønnsaker er kanskje ikke noe stort tap? Det som utkrystalliseres som kjernen i det gode liv er uansett familie, venner, helse og nærhet til naturen.

Til slutt kan et samfunn preget av nøysomhet også være resultatet av krisen. Hvis samfunnet kollapser i krig og matmangel, blir man tvunget til å gå tilbake til en mer selvforsynt levemåte: «Mitt lille gårdsbruk, nå brakk, kan brukes til poteter, 2-3 kuer. Skogen kan hugges og vedfyring er tingen. Høner her igjen» (NEG 277/43). NEG 277/11 ser for seg en verden der katastrofen har drevet menneskene tilbake til en mer uorganisert og naturlig levemåte, og han tenker seg at dette kan være et godt liv. Det er et liv der problemene er mer umiddelbare og konkrete og der det sosiale livet leves ansikt til ansikt.

Mobiltelefoner og datamaskiner hører til fortiden. Vi snakker til hverandre, og vi kjenner alle naboene våre. Verdensproblemene angår oss ikke. Veiene er overgrodde. Både ulven og elgen har flyttet inn i dalene. Det er visstnok noen i nabokommunen som bygger båter på gamlemåten. Vi har penger, men verdien svinger fra dag til dag, og fra sted til sted. Jeg skulle ønske vi hadde hester, og hvordan dyrker man egentlig poteter? (NEG 277/11).

Det er andre som tenker at krisen kommer, men lar seg overvinne. I fremtiden etter krisen, finner vi derfor et samfunn preget av et mer balansert og nøkternt forbruk. NEG277/10 håper på et samfunn der menneskeheten har klart å løse klimakrisen. Det har medført at man har klart å orientere seg bort fra grådighet og egoisme. Fossilt brennstoff brukes ikke lenger. All form for overbeskatning blir betraktet som dypt umoralsk. Respekt for alt liv er det fremste moralske prinsippet.

Jeg ser for meg en mer bevisst planet der de unge som vokser opp nå har klart å rette opp i klimaet vårt. Vi ventet helt til det siste før vi klarte å snu trenden, men vi klarte det. Jeg tror vi er et multikulturelt samfunn der ting fungerer bedre enn i dag. Alle fossile biler er borte og vi kjører elektrisk og vi benytter oss av sola som energi via solceller. Jeg ser at nye demokrati vokser frem og vi får en høyere respekt for hverandre (NEG277/10).

I tillegg til de tre plasseringene før, under og etter krisen, så kan det nøysomme samfunnet også beskrives som et rent hypotetisk ideal. Den mer ideelle nøysomheten kan være en tilstand som meddeleren ønsker, men ikke ser for seg at faktisk vil kunne bli virkelig. Tilstanden som beskrives står dermed utenfor tiden, som en u-topi (ikke-tid) i bokstavelig forstand. NEG 277/68 markerer tydeligere

enn de fleste at hun ikke vurderer det ønskede idealsamfunnet som sannsynlig, men samtidig gir hun en fylldig og følelsesladet beskrivelse av det.

Ville likt at vi levde mer selvforsynt, og nøysomt. At vi klarte oss med det vi hadde, fremfor å leve som vi gjør nå, med tilsynelatende evig konsum. Ville reist rundt med tog, og hatt togbanenettverk over hele landet, med god kontakt mellom de europeiske landene. Med større forståelse mellom ulike folkegrupper, større toleranse. Ville gått kledd i klær som varte lenge, som jeg reparerte og tok vare på og verdsatte, fremfor å kjøpe nye billige klær som ble fort ødelagt. Ser for meg at det bygges færre nye boliger, og at vi heller tar i bruk overflødige hytter og allerede tomme hus - og fornyer dem og fyller dem med folk ... Jeg er ganske pessimistisk innstilt til fremtiden, men det er bare fordi jeg ikke tør å være optimist om dette, for da blir jeg bare mer skuffet enn jeg allerede er (NEG 277/68).

Meddeleren tegner en nøysomhetsutopi som kontrast til klimakrise, ressurskrise, flyktningkrise og krig. Hun behandler selv ideen som en utopi, som hun ikke tror kan oppnås. Hun skriver at hun velger å være pessimistisk, for ikke å bli skuffet. Samtidig har hun denne klare ideen om hvordan en bedre verden ville måtte være og det virker som den er viktig for henne, som et slags moralsk kompass.

2.5 Bærekraft som ideal og utopi

Dyrking av egne grønnsaker, handling av fisk på brygga, sanking av ville vekster, transport med tog og sykkel, reparasjon og produksjon av egne klær er bærekraft omsatt til handlinger, og på det ytre handlingsplanet er dette ting meddelerne kan gjøre, som danner en motvekt til og er del av en tenkt løsning på klimakrisen. Nøysomheten handler om at man produserer mer selv, men også om at man forbruker mindre. Man kjøper færre klær, men av bedre kvalitet, og man steller bedre med dem, så de varer lengre. Kjøttinntaket reduseres. Reisene som både mennesker og handelsvarer foretar blir færre og kortere. I en logisk forlengelse av det at man reiser mindre og bruker mer av tiden på hagebruk og dyrking av grønnsaker, blir samtidig livet mer lokalt. Dette er det mange som vurderer positivt. De tenker seg at en styrking av lokale fellesskap og av de sosiale og mellommenneskelige verdiene vil mer enn kompensere for tapet av materielle goder. Selv om et tettere og mer lokalt samfunn åpenbart kan medføre både fordeler og ulemper – det vil ikke bare være positivt å bli mer avhengig av slekt og naboer – er det ingen som peker på de mulige negative dimensjonene. Det henger trolig sammen med at når meddelerne beskriver mer lokale liv, er de i ferd med å forestille seg mulighetene for et godt liv i en verden med færre ressurser.

Det er en tendens til å koble en reduksjon av forbruket med styrket opplevelse av å leve et meningsfullt liv. En side ved dette er at høyt forbruk knyttes til grådighet og egoisme, som forbindes med et materialistisk og overfladisk liv. I det mer lokale livet ses fellesskapsverdiene som en motvekt til egoismen som preger det materialistiske samfunnet. På det mer individuelle planet er det også mange som uttrykker ønsker om å roe ned tempoet man lever i. Ønsket om et roligere liv kan være et ønske om å i større grad være til stede i eget liv. Som kontrast kan den høye og økende farten i forbrukersamfunnet betraktes som et jag etter vind.

Krisetrappen er en komplisert fortellingstype. Det er flere sosiale, teknologiske, økonomiske og politiske prosesser som griper inn i hverandre. Endringer skjer, overvåkes og må (eventuelt) motvirkes

på et globalt plan og de er så uoversiktlige at ikke en gang verdens fremste forskere vil påstå at de virkelig forstår dem. Det er nærliggende å tenke at dette også er en del av bakgrunnen for ønsket om et enklere liv. Nøysomheten kan være en reaksjon på kompleksiteten, der man søker tilflukt i det man tross alt kan kontrollere. I et scenario der storsamfunnet står i fare for å bryte sammen og det kan bli ekstrem knapphet på matvarer fremstår ønsket om mer selvberging, mer selvstendige og selvforsynte lokalsamfunn, mer praktiske ferdigheter og evnen til å produsere egen mat og (i noen grad) egne klær som en fornuftig og svært forståelig reaksjon. Samtidig kan ønsket om et enklere og mer grunnleggende liv også fortolkes som en form for virkelighetsflukt. Nøysomheten kan være et skjold folk bruker for å beskytte seg mot all den uoversiktlige og nærmest uforståelige kompleksiteten.

Å gå tilbake for å gå frem

Det er en tendens til å betrakte det fremtidige nøysomme samfunnet, ikke bare som et samfunn der man roer ned hastigheten og forbruket, men også som et samfunn der utviklingen i noen forstand reverseres, slik at man på et vis beveger seg bakover i tid. NEG 277/13 tenker seg at ressursmangel vil gjøre at mekaniseringen og elektrifiseringen av samfunnet møter veggen og at vi derfor blir tvunget til å «gå mer tilbake slik vi levde tidligere», med mindre reising og mer selvberging. For NEG 277/20 er derimot tanken om å ta et skritt tilbake en viktig del av ønsket om et bedre liv: «Jeg drømmer om at vi har tatt ett skritt tilbake. At menneskene lever i små samfunn der de dyrker mat i hagen, er opptatt av godt naboskap, kortreist mat og opplevelser i en radius du selv kan sykle til» (NEG 277/20). I en slik forståelse kan man tenke seg at fortiden skal fungere som læremester. Da kan det å leve et mer nøysomt liv handle om å finne tilbake til ferdigheter og kunnskap som menneskene hadde før.

Når NEG 277/21 skriver om «å finne tilbake til» slik vi levde før virker det rimelig at det ikke først og fremst er erfaringer fra eget liv meddeleren sikter til, med tidligere generasjoners erfaringer: «Maten skulle jeg ønske var så lokal som mulig, og at flere av oss finner tilbake til å dyrke litt selv - da setter vi så mye mer pris på den!» Hos mange som tenker på denne måten blir det ikke oppgitt nøyaktig hvilken tid en ønsker å vende tilbake til. NEG 277/4 identifiserer den mer konkret, som besteforeldrenes ungdomstid:

Jeg kunne ønske å forsøke og leve slik mange gjorde på den norske landsbygda i etterkrigstiden, med fremtidstro, dugnadsånd og innsatsvilje, men også med en materiell nøkternhet. Uten å forherlige fortiden, for utfordringene var mange da også, kunne jeg ønske at vi som samfunn kunne gjenoppta noe av levestilten fra den gangen mine besteforeldre vokste opp.

NEG 277/37 har skrevet et omfattende og fylldig svar der gjennomgangstemaet er behovet for å reparere naturen, menneskene og samfunnet fra skadene etter den industrielle kapitalismens rovdrift. På det ytre planet handler det om reparasjon av natur og menneskeskapt gjenstander. Problemer med ras, flom og tørke reduseres gjennom rehabilitering av naturområder. Globalt samarbeid rensar verdenshavene for søppel – som gjenbrukes som bygningsmaterialer – mens havene igjen yrer av maritimt liv. Det bør etableres verksteder som vedlikeholder og reparerer gamle klær og gjenstander som kan tas i fornyet bruk. Like viktig er imidlertid reparasjonen av mennesket selv. Etter en lang periode med kynisk industrikapitalisme har mennesket behov for å gjenopprette båndene med både naturen og medmenneskene. Opplæring og utdanning bør skje gjennom frivillige og engasjerende metoder, som foster individets kreativitet og skaper glede. Kulturuttrykkene vil blomstre av frigjorte

skaperkraft, i kontrast til vår tids konformitet og masseproduksjon. Det bør skapes rom for ro og refleksjon, som oaser fra den moderne verden, der menneskene kan slippe fri fra stress og forfriske sinnet. Når båndene til naturen gjenopptas reduseres stressnivåene, og kroppens evne til å regenerere styrkes.

Meddelelsen forankrer samfunnsendringene i verdier på dypt plan: Målsetningene er å styrke selvbestemmelsen til individer og lokalsamfunn og samtidig skape en dypere forståelse for menneskets plass i naturens helhet. Fornuftens seier og individets rettigheter kjenner vi igjen som to av modernitetens idealer. I fremtidsvisjoner preget av modernitet, er dette gjerne to av forutsetningene for å skape en bedre verden. Når vi går inn i detaljene i dette svaret, ser vi at forfatteren ikke bare vil at samfunnet skal gå bakover, men at det skal gå bakover for å gå fremover. Industrikapitalismen betraktes som et historisk blindspor. I meddelelsens tankegang er samfunnet nærmest som et tog som må rygges ut av et spor som leder mot avgrunnen, for å penses over i et spor som kan lede mot en bedre fremtid. Hvordan visjonen er fremtidsrettet, samtidig som den vil reversere utviklingen, signaliseres i mange av beskrivelsene. Når det er snakk om transport skriver meddelelsen for eksempel: «Kortere avstander for distribusjon har åpnet opp for leveranser med sykler, trekkdyr og nye mekaniske løsninger». Et annet avsnitt viser mer utførlig hvordan forfatteren ser for seg at vi må gå tilbake for å gå frem:

Størsteparten av matproduksjonen er flyttet til lokalsamfunn og private hjem ved bruk av agroøkologiske prinsipper som permakultur og matskoger med unntak av noen få megakonsern som driver rovdrift på lettdyrkede områder og befolkning. Samhold, samarbeid og personlig utvikling preger hverdagen til de fleste der den teknologiavhengigheten som var normalen i 2022 har blitt balansert med praktiske og naturlige løsninger komplementert med høyteknologiske hjelpemidler for å lette hverdagen. Her i Norge har klyngetun fått sin renessanse med samarbeid og samhold rundt lokale matskoger, vedlikehold, selvberging, kreativ produksjon, barneoppdragelse, opplæring og omsorg (NEG 277/37).

Her representerer megakonsernernes rovdrift noe bakstreversk, mens det å gå tilbake til å leve i klyngetun er nyskapende og fremtidsrettet. En bør merke seg at i den nye livsstilen er praktiske og naturlige løsninger komplementert med høyteknologiske hjelpemidler mens jordbruket følger oppdaterte agroøkologiske prinsipper, med bruk av permakultur og matskoger.

Det er flere meddelere som forestiller seg hvordan det kan være mulig å gå fremover og bakover i utviklingen samtidig. Ingen av andre svar er så grundig ideologisk funderte som NEG 277/37, men det er interessant å se hvordan de behandler det tilsynelatende paradoksale ved å utvikle seg fremover og bakover på en gang. For NEG 277/26 [sikkert tidligere] fortøner ikke tapet av materielle goder seg som spesielt dramatisk, all den tid folk er blitt mindre opptatt av penger og status. I et mindre materialistisk samfunn blir den reduserte ressurstilgangen mer enn kompensert gjennom styrket samhold, kreativitet, kroppslig utfoldelse og kontakt med naturen.

Motreaksjon på dagens samfunn: folk vil tilbake til naturen, trofaste partnere med langvarige forhold, og mindre, men inkluderende samfunn. Folk bor spredt og ikke oppå hverandre i grå byer. Skoler og universiteter er ikke lengre homogeniserende, men legger opp til kreativitet og utfoldelse. Livslæring heller enn pugging. Jobbene er meningsfulle. Vi verdsetter fritid, minimal skjermtid og kreativ utfoldelse mer enn penger og status ... Jeg drømmer om å bo på en slags

høyteknologisk gård ved havet. Gården er full av liv, både mennesker i nærsamfunnet, ansatte på gården og mange dyr. Til tross for dette jobber jeg i en stor organisasjon, hvor jeg enkelt transporteres i en kapsel som styrer seg selv (NEG 277/26).

Meddeleren understreker at hun vil jobbe på en høyteknologisk gård ved havet og legger til at hun kunne tenke seg å jobbe i en stor organisasjon, der hun transporteres rundt i en kapsel. Slik viser hun at hun vil ha en mer nøysom og naturlig livsstil uten å måtte gi opp kosmopolitisk sosialisering og ny teknologi. Når hun legger inn dette med å transporteres i en kapsel, kan det tolkes som en forsterking av budskapet om at hun overordnet ønsker seg fremover i utviklingen, ikke bakover.

NEG 277/59 [sitert tidligere] beskriver en ideell fremtidsverden der uttrykkene for å gå fremover og bakover i tiden er tett sammenvevde:

Jeg vil reise med nykonstruerte skuter og seilskip som stille durer fram i et behagelig tempo drevet av vinden, slik menneskene har reist i mange hundreår før oss. Lange bilfrie veinett knytter mennesker og nasjoner sammen med glade reisefølger av soldrevne elsykler med og uten tak, hester, kameler, hundesleder og vandrere, og langs veien er det fine, miljøvennlige campingplasser og vandrerhjem der folk og dyr kan hvile og møte hverandre. De nykonstruerte seilskipene er også en del av en stor, bærekraftig og verdensomspennende kjede av infrastruktur til havs og til lands, der de også frakter også varer mellom landene. Den moderne teknologien gir muligheter for små produsenter av ulike varer til å direkte selge sine produkter til mennesker andre steder. En familie i Sør-Amerika som dyrker og tørker mango og kaffe kan legge ut sine varer til bestilling på en nettside, slik at min familie i god tid før jul kan bestille 4 kg utsøkt frukt og kaffe med et svært lavt karbonavtrykk knyttet til transport. Fra mitt lille småbruk ved havet langs kysten av Nord-Norge sender jeg ut tørrfisk, ullvarer og andre lokale spesialiteter til kjøpere i andre land (NEG 277/59).

Seilskip tilhører i utgangspunktet fortiden, men disse seilskipene er nykonstruerte og tilhører en nyetablert og verdensomspennende bærekraftig infrastruktur. Dette bildet av en ny-gammel måte å reise på blir utvidet til en allegori for veien til fremtiden, når meddeleren beskriver den glade og velordnede karavanen med kameler, hundesleder og soldrevne elsykler, som duver fremover i et behagelig og menneskelig tempo. Selv vil meddeleren drive et småbruk i Nord-Norge der hun fremstiller gammeldagse produkter som tørrfisk og ullvarer, men gjennom moderne teknologi handler hun direkte med en familie i Sør-Amerika som produserer mango og kaffe.

Fremtidsbilder som behandler det paradoksale i å samtidig bevege seg fremover og bakover i historien, forener modernitetens idéer om historien som en fornuftsdrivet fremadskridende bevegelse med krisetrappens varsler om en forestående bråstopp for verdens økologiske og sosiale systemer. Disse utopiene kan oppfattes som svar på spørsmålet: hvordan kan en tilbakegang til større nøysomhet kombineres med ønsket om et godt liv?

Nøysomhet som bærekraft – uten utopi?

Det må understrekes at visjoner om å gå frem og tilbake samtidig bare er én av måtene idéer om nøysomhet håndteres på. Det er andre som på enklere og mer direkte måter forbereder seg på å bli mer selvhjulpne, med lavere forbruk. NEG 277/18 møter fremtiden med nøkterne forventninger.

Målet er å kunne klare seg selv i størst mulig grad. Underteksten er at meddeleren skal klare å leve et godt liv samtidig som hun ikke overforbruker av jordens ressurser.

Jeg ser for meg å bo i en liten enebolig litt for meg selv med mye grønt rundt meg, kanskje et mikrohus i et tre. Jeg dyrker mye av grønnsakene selv i hagen og jeg er selvforsynt på elektrisitet med solcellepanel og annen nyutvikling på miljøvennlig og diskret energiutvinning. Jeg tilbringer mer tid i hjemmet, også når jeg jobber. Jeg reiser mindre til steder langt vekk. Kjøtt og bensin har blitt en luksusvare som kun noen få har reell tilgang på. Jeg håper at jeg et nettverk av mennesker som jeg stoler på og er glad i nærheten (NEG 277/18).

De materielle kravene til et godt liv ikke er ekstravagante, men nøkterne i den grad at det er vanskelig å forestille seg at de ikke skulle kunne innfris. Meddeleren ønsker muligheten til å reise fritt i lokalområdet. Hun ønsker funksjonelle klær som ikke gjør vondt eller gnager. De indre vilkårene hun stiller til det gode livet er det kanskje ikke like selvfølgelig at hun oppnår. De handler om å ha et meningsfullt arbeid og dype og gode relasjoner til menneskene rundt seg. På den annen side er dette verdier som uansett ikke kan kjøpes for penger.

NEG 277/6 håper krisen kan unngås ved at folk gjør små endringer, som likevel er store, fordi de er grunnleggende. Hun vil reise litt mindre, jobbe litt mindre, spise litt mindre kjøtt, og det må bli lettere å velge miljøvennlige klær. Det dreier seg i grunnen bare om mindre justeringer i forbruk, men fordi det er en vending bort fra en materialistisk livsstil er det likevel en stor endring.

Jeg ønsker å ha det som nå, bare med litt færre lengre reiser enn tidligere år (av miljøhensyn), jobbe litt mindre med god samvittighet, ha tid til familie, og spise det jeg spiser nå (men litt mindre kjøtt). Det bør være enklere å velge miljøvennlig når man trenger nye klær og ting. Jeg håper at utviklingen går slik at mine eventuelle barnebarn ikke blir så materialistisk fokuserte og at bursdager kan være gaveløse (eller egen-lagde gaver etc). Alle må endre seg. Store ting må skje (NEG 277/6).

Hun håper at barn og barnebarn i fremtiden fortsatt vil ha valgfrihet i livets store og små spørsmål, men innenfor rammene av en god og kjedelig hverdag, der de setter pris på banale gleder.

De to svarene over kretser omkring nøysomhet som en nøkkel til det gode livet, og en verdi som blir spesielt viktig i urolige og uforutsigbare tider. De har få utopiske trekk fordi de stort sett handler om individets livsvalg, men NEG 277/6 får likevel et utopisk skjær når hun håper at samfunnet generelt skal bevege seg i en mer nøysom retning.

Grønn overflod – bærekraftsutopi uten nøysomhet

Mens de forrige to svarene tematiserte nøysomhet som bærekraft uten at de var spesielt utopiske, vil vi slutte gjennomgangen med å peke på noen svar som fremstiller bærekraftsutopier uten at nøysomhet spiller en sentral rolle.

NEG 277/32 mener klimatrusselen er reell, men at den vil kunne mildnes med bruk av ny teknologi. Hennes drøm om et bærekraftig fremtidssamfunn preges av grønn overflod: «Et grønt skifte. Byene bugner med grønne planter: på bygninger, i gater, i butikker, på spisesteder, overalt» (NEG 277/32). NEG 277/106 drømmer også om en fremtidig grønn overflod, i bokstavelig forstand, med «tak-hager,

høner på verandaen, soppdyrking i alle tunneler, småskala fiskeoppdrett med abonnement på yngel og gjenbruk av gjødsel, innendørs kontrollert matproduksjon i høye høyder, som sirkulerer mellom vann nede og lys oppe, regenerativt landbruk, matskoger og skoghager» (NEG 277/106).

NEG 277/41 [sitert tidligere] er den som trekker overflodstemaet lengst. Her møter vi et bærekraftig fremtidssamfunn med overflod på alle plan. Det kan virke som forfatterens agenda er å understreke at man ikke er nødt til å mene at et bærekraftig samfunn vil være preget av mangler. Først møter vi den botaniske overfloden i de grønne byene:

Jeg ser for meg store, urbaniserte byer med masse grøntområder, parker og felles grønnsakshager. Jeg ser for meg høye, moderne leilighetsblokker som preger byene, med masse blomster, gress, og grønne planter på taket, veggene og balkongene. Jeg tror det vil være bikuber på toppen av disse takene, hvor biene pollinerer blomstene og de grønne plantene rundt omkring i byen (NEG 277/4).

I butikkene er det heller ikke fravær og mangler som dominerer, men farge og mangfold:

Jeg tror matbutikkene vil forandre seg totalt og bugne av bærekraftige, fargerike grønnsaker og frukter, samt ferdige lagde sunne, bærekraftige middagsretter istedenfor all den ultra-prosessede ferdigrettene vi ser i butikken i dag (NEG 277/4).

Og i byens mange nabolag vil det sosiale livet blomstre:

Hvis det er flere cafeer, matbutikker og aktivitetstilbud som treningsentre, minigolfbaner og grønne parker man kan gå i, rett ved leilighetskompleksene, kan både eldre som unge single som barnefamilier aktivisere seg ... Jeg tror og håper det vil mer naboskap og felleskap i de urbaniserte byene, og at yngre og eldre generasjoner bor i samme leilighetskomplekser og vil hjelpe hverandre mer (NEG 277/4).

Vi nevnte tidligere at den samme meddeleren også tenker seg folk vil bli overbevist om å støtte utviklingen av det bærekraftige samfunnet når de merker hvordan det gir dem bedre helse, både fysisk og mentalt. I denne grønne fremtiden er det folk taper ved overgangen til et bærekraftig samfunn forsvinnende lite sammenliknet med alt de vinner.

3. Dimensjoner

I det følgende vil vi presentere det vi har kalt for «dimensjoner» i materialet. Med dimensjoner mener vi at tema gikk igjen i flere fortellinger, og at de fordelte seg utover et spenn eller en skala. Den nedenstående tabellen viser de dimensjonene som trådte frem fra materialet igjennom vår lesning og våre diskusjoner.

Tabell 2: Dimensjoner i identifiserte tema med tilhørende spenn

Nr	Dimensjon	Spenn - fra	...til
1	Kvaliteten på fremtiden	Som kjent fortid	Fremtiden blir annerledes - ny
2	Teknologi	Som frelser	Som trussel
3	Forbruksnivå	Nøysomhet	Effektivt (mer...)
4	Samarbeid	Alene	Fellesskap
5	Gruppe og stater	Jeg/Vi	De andre (spes. Kina)
6	Hvem kan gjøre noe?	Makt	Avmakt

I det følgende vil vi gå gjennom hver og en av disse dimensjonene. Til tross for at nummereringen i tabellen er tilfeldig, så er den første dimensjonen, «Kvaliteten på fremtiden», kanskje en av de mer interessante.

Intuitivt vil man kanskje tenke at Fremtiden er en sentral del av fortellinger om fremtiden. Men, dette handler om hvordan respondentene så for seg fremtiden, kvaliteten av fremtiden om du vil. En relativt tydelig tendens var at flere skrev om en fremtid som egentlig er noe som ligger bak oss. En ideell, ønskerdig fremtid ville ha mange likhetstrekk med en fortid for en generasjon eller to tilbake. Et sentralt element er at ting virket enklere da, og folk hadde bedre tid og det var mindre stress:

Med å gjenoppta båndet til naturen senkes stressnivået og styrker kroppens egen evne til å regenerere (...). Hvis det er hester og andre trekkdyr i området kan man bruke disse for lokale leveringer til hjemmeværende, skoler, helsesenter, sykehus og organisasjoner som har slike behov. Dette vil reintrodusere romantikken i våre liv, senker farten, gir hester og trekkdyr en mer meningsfull eksistens og frisk avføring for hager og matskoger (NEG 277/37).

En slik romantisering står kanskje i fare for å overse at ting nok ikke bare var enklere, men ofte også mer tungvint: Ting gikk saktere fordi ting tok tid.

Jeg kunne ønske å forsøke og leve slik mange gjorde på den norske landsbygda i etterkrigstiden, med fremtidstro, dugnadsånd og innsatsvilje, men også med en materiell nøkternhet. Uten å forherlige fortiden, for utfordringene var mange da også, kunne jeg ønske at vi som samfunn kunne gjenoppta noe av levesettet fra den gangen mine besteforeldre vokste opp: Jeg oppgir gjerne dagens materielle standart til fordel for mer lokal- og egenprodusert mat og klær (NEG 277/4).

Dette kan vi si representerte den ene enden av spennet i denne dimensjonen om kvaliteten på fremtiden. På den andre siden finner vi fortellinger som ser for seg fremtiden som kvalitativt annerledes:

Tenker at kolonisering av Månen og etterhvert Mars blir noe av det viktigste målene for menneskeheten (NEG 277/56).

Det meste av maten printes ut i nanoprinter og flertallet er veganere (NEG 277/57).

Til dette siste kan man kanskje innvende at den egentlig ikke er så dramatisk og innovativ: Vegetarianisme er ikke akkurat noe nytt, selv om det nok har fått mer vind i seilene de siste årene. 3D-printing fikk stor oppmerksomhet for 5-7 år tilbake. Allikevel vil nok disse to i kombinasjon og på stor skala representere noe ganske nytt for mange.

Det fantes også enkelte besvarelser som har en type kombinasjon av hver side av spennet: Både det vi kan kalle en form for nostalgi kanskje, og da i kombinasjon med bekvemmelighetene vi ofte tenker moderne teknologi bringer med seg:

Jeg drømmer om å bo på en slags høyteknologisk gård ved havet. Gården er full av liv, både mennesker i nærsamfunnet, ansatte på gården og mange dyr. Til tross for dette jobber jeg i en stor organisasjon, hvor jeg enkelt transporteres i en kapsel som styrer seg selv (NEG 277/26).

Dette siste sitatet bringer oss over til den andre dimensjonen vi vil se på her, nemlig «Teknologi». Ny teknologi og kanskje også en akselerert teknologisk utvikling er noe vi kanskje kjenner igjen fra science fiction sjangeren. Det ligger vel strengt tatt latent i begrepet science fiction. Så også i mange av disse besvarelsene. Og akkurat som i sci-fi finner vi både mer dystopiske og mer utopiske ideer om hva teknologien og teknologiske utvikling vil kunne føre med seg:

Jeg ser for meg en verden som er større og mer bråkete. Store, høye bygninger, mye mennesker og trafikk. Jeg tror alt er mye mer modernisert og at teknologien har overtatt det meste. Vi bør unngå en verden som forsøpler jorda og som skader klimaet. Jeg frykter at mennesker skal fortsette å gjøre verden usunn. Jeg frykter også at teknologien skal overta helt (NEG 277/79).

Ser for meg noe hektisk, der tid kommer til å bli oppfattet på en ulik måte fra i dag. Jeg har vanskeligheter med å skrive ett konkret svar på dette spørsmålet fordi jeg føler det kan gå så mange veier. Men en fellesnevner på disse ulike mulighetene er ikke positivt i mitt hode (NEG 277/75).

I disse to eksemplene ser vi noe vi også kjenner igjen fra fortellinger om teknologien: At den er bråkete og skrur opp tempoet. Begge deler fortrenger noe uttalt som sees på som noe positivt (kanskje nostalgien og naturen som vi så under dimensjonen om kvaliteten av fremtiden). Kanskje er representere dette også en kritikk mot modernismen, som mange kanskje vil forbinde med nettopp mye trafikk og noe hektisk.

Andre meddelerne er mer positive til hva ny teknologi og teknologiske utvikling kan bringe med seg, det vi kan kalle mer (positivt) utopisk.

Hvor teknologi utvikles for å fremme økosystemer og mangfold.(..) Mental og fysisk helse en del av hverdagen med ny teknologi og kunnskap (NEG 277/29).

Ny teknologisk tankegang i alle former må få utspill der de kan gjøre nytte for seg. Forkaste idiotiske midlertidige prosjekter og tenke langsiktig slik som Kina gjør (NEG 277/64).

Også for denne dimensjonen er det fortellinger som tar opp i seg både det dystopiske og det utopiske. Det betyr at de ser ut til å ha ulike kombinasjoner av oppsider og nedsider ved ny teknologi:

Fremtiden om 30 år kan både være skummel og interessant. Man har gjerne sett filmer hvor fremtiden blir fremstilt som dystre, og at kunstig intelligent har tatt over. Eller at vi har flyvende biler og har funnet ut hvordan vi skal leve harmonisk sammen. Vi har jo sett at de siste 30 årene har det skjedd mye, både politisk og teknologisk, og det er ingen tvil om at det vil bli en utvikling også 30 år fremover. Krigføring vil trolig bli mer teknologisk, der man hacker systemer for å svekke et annet land. (...) . Jeg tror ikke på et felles utfall, der alle land utvikler seg i samme retning. Teknologien vil nok spre seg noen lunde likt, men politiske forskjeller vil nok oppstå og/eller vedvare (NEG 277/77).

Her kan det nesten virke som respondenten samtaler med seg selv, og drøfter dystre og mer positivt interessante sider. Meddeleeren nevner både negative aspekter (krigføring), men også at teknologien vil spre seg ganske likt, som vel antyder at teknologi her også forstås som noe positivt. Noe tilsvarende ser vi i dette sitatet:

Samhold, samarbeid og personlig utvikling preger hverdagen til de fleste der den teknologiavhengigheten som var normalen i 2022 har blitt balansert med praktiske og naturlige løsninger komplementert med høyteknologiske hjelpemidler for å lette hverdagen (NEG 277/38).

Her er kanskje drøftingen noe mer implisitt, ja nesten ufrivillig. På den ene siden brukes et begrep som 'teknologiavhengighet', som vel vanskelig kan fortolkes som et positivt trekk. Snarere er det jo noe vi ofte får høre om spesielt unge, mobiltelefoner og sosiale medier. Meddeleeren går videre og snakker om en bedre balanse mellom det praktiske og naturlige og det høyteknologiske. På ett vis høres jo en slik balanse ut som en fin og god idé, på den annen side er det nesten som et paradoks, hvor meddeleeren kritiserer avhengighet, men allikevel har problemer med å gi avkall på ny teknologi og teknologisk utvikling. Det knytter an til en noe større fortelling hvor man kan fjerne det negative og bare sitte igjen med det positive.

Selvølgelig høres det unektelig fint ut å dempe problematisk bruk av teknologi uten å dempe «positiv» bruk. Ulempen er jo ofte at disse er mer knyttet sammen enn man intuitivt skulle tro, og man kan spørre seg hvem som kan bestemme hva som er god og riktig bruk av teknologi, og hva som er mindre ønskelig.

Til tross for at dimensjon «Forbruksnivå» i spennet mellom nøysomhet og overflod er behandlet tidligere i teksten (under det fortellertekniske grepet), er dette såpass sentralt for prosjektet, og prosjektets eier (SIFO) at vi velger å behandle det også her. Diskusjonen rundt hva som er «riktig» eller bærekraftig forbruksnivå har noen velkjente posisjoner. På den ene siden er de som hevder at nye løsninger, ofte teknologiske har potensiale til å gjøre forbruket mer effektivt. Med effektivitet i denne sammenhengen tenker man nok ofte på mindre sløsing og mindre avfall. Forbruket må organiseres på en annen måte, og paradoksalt nok inkluderer det at forbrukerne kjøper nye ting. På den andre siden

har vi de som heller ser løsningen på overforbruket i at hver og en av oss, ofte «de andre», må blir mer nøysomme. Meddelelserne som forteller om nøysomhet og effektivitet ser i første omgang ut til å hovedsakelig å tenke på matforbruk og matproduksjon. Trenger vi virkelig alt det vi omgir oss, ser de ut til å spørre. Vi forbrukere er ofre for en kynisk og manipulerende markedsføring fra butikker og næringsliv som forleder oss til å kjøpe unødvendige varer. En måte å få bukt med dette, er personlige kvoter: «Spartansk og selvforsynt i naturomgivelser (...) kvote på hvor mye plast man kan kjøpe i året» (NEG 277/83). En annen historie er jo nettopp at markedsføringen fører til at vi forbrukere blir forstått som umettelige, vi ønsker stadig noe mer: «Jeg tror at vi må slutte å bruk opp alle tilgjengelige ressurser og vær fornøyd med mindre» (NEG 277/31). En annen løsning på å begrense overforbruket er rasjonering. Men, mange assosierer rasjonering med at det bare en begrenset mengde av en vare, og noe vi kanskje først og fremst kjenner fra 2.verdenskrig:

Ting vi har tatt for gitt nå (det å ha et godt utvalg i matbutikken f.eks) vil ikke lenger være tilfelle. Jeg er ganske sikker på at forskjellige varer stadig vil bli rasjonert på forskjellige tidspunkt, at man ikke lenger blir overrasket over mangel på forskjellige råvarer.(...) Det finnes ingen industrielle storskala landbruk, kun små gårder med økologisk matproduksjon hvor god dyrevelferd er en selvfølge (NEG 277/58).

Tanken om små gårder med økologisk matproduksjon fører kanskje også til mindre matproduksjon og derfor redusert matforbruk. Dette tar nok opp i seg det vi akkurat så under dimensjon nr. 1 hvor ideer om fremtiden ligger i en idyllisert fortid. Samtidig handler det om å være selvforsynt med god og riktig mat, som har fått ny aktualitet med krigen i Ukraina med økte matvarepriser, og mindre tilgang på enkelte jordbruksvarer: «At vi ikke lenger kjøper nye plagg hver måned for å passe trendene, men heller tidløse plagg av god kvalitet som varer lenge. Forhåpentligvis bor jeg utenfor byen, i et lite hus med stor hage, der jeg kan dyrke egne grønnsaker (NEG 277/77).

I dette sitatet dukker også tanker om klær og klesforbruk opp. Og igjen ser vi at markedsføringen og trykket på å ønske seg noe nytt, blir problematisert når meddelelseren snakker om «trender», og det å passe inn.

I utformingen av spørreskjemaet var vi ganske bevisst på å unngå bærekraftbegrepet. Allikevel dukket det opp i flere av fortellingene. Også her ser vi en slags modernitetskritikk hvor maten blir prosessert slik at man kanskje ikke engang kjenner igjen hva den inneholder. På den annen side kan begrep som «bugne» og «frukter» antyde at meddelelseren tenker seg at den globale handelen med matvarer fortsetter i fremtiden:

Jeg tror matbutikkene vil forandre seg totalt og bugne av bærekraftige, fargerike grønnsaker og frukter, samt ferdige lagde sunne, bærekraftige middagsretter istedenfor all den ultra-prosessede ferdigrettene vi ser i butikken i dag (NEG 277/4).

Forutsetningen om en fortsatt global, internasjonal handel er enda tydeligere her: «ønsker å kunne spise ganske likt som i dag med et plantebasert kosthold så håper det blir mulig å dyrke eller frakte frukt, grønnsaker og sesongbasert mat på tvers av landegrensene uten for mye utslipp og skader på naturen (NEG 277/78).

Som vi ser har meddeleren her også en idé om at vi ikke kan fortsette som i dag, men at det blir mulig å opprettholde et liknende forbruksmønster som i dag, men da med mindre utslipp og skader. Det forutsetter nok meddeleren skal kunne løses med nye løsninger og ny teknologi, og ganske sikkert også en forutsetning om mer effektivitet, i likhet med denne meddeleren: «Jeg ønsker at matproduksjonen blir mer effektiv, sånn at kjøttet koster mindre og at jeg nyter livet bedre» (NEG 277/33).

Noe annet som ser ut til å være felles med disse to siste sitatene, er at de i liten grad ønsker å gjøre noen endringer i sitt nåværende matforbruk. Endringene må skje et annet sted, og matprodusentene må ta et ansvar.

Som en slags kontrast til dette siste poenget, finner vi i spennet til den neste dimensjonen, «Samarbeid». Der ser vi på den ene siden tanker og refleksjoner fra meddelerne om at fremtidens utfordringer best kan løses om at vi samarbeider. Dette samarbeidet er på den ene siden forstått som et bredt, internasjonalt samarbeid. Altså at vi skal samarbeide med flere andre land, som da underforstått ikke bare står i de samme utfordringene som vi gjør, men også at de ønsker å løse utfordringene på mer eller mindre likt vis som oss, på tvers av landegrensene. På den andre siden er de meddelerne som tenker at samarbeid er noe som er begrenset til Norge og vi som bor her.

Et eksempel på den ene siden av spennet her, kan man se av dette sitatet: «skal fremtiden jeg ønsker meg bli virkelig tror jeg vi må sette opp farten med å minske utslipp og hjelpe hverandre med å nå felles mål. klimapolitikken kan ikke følge landegrensene og jeg tror vi er nødt til å innse at vi må stå sammen for å redde miljøet og ikke hver for oss» (NEG 277/78).

Meddeleren ser i og for seg at det ikke er slik per i dag at vi samarbeider på tvers av landegrensene, men snarere at landene jobber hver for seg. Et av argumentene er at klimapolitikken, og utslippene, ikke kan følge landegrensene. Det er en innsikt som vi kanskje ikke har per i dag, men det er noe som vil komme. Landene må utvikle en felles klimapolitikk for at vi alle skal komme i mål.

Flere andre er inne på den samme tankegangen. Klimaendringene er forstått som noe som vil true alle verdens land og mennesker, men å samarbeide er tydeligvis ikke noe som vil komme helt av seg selv og frivillig. Levekårene vil blir så vanskelige at klimaendringene til slutt tvinger oss til å samarbeide: «Det kan være at resultatet av menneskenes manglende evne til å bremse klimaendringene på et vis vil føre menneskene sammen. Det at jordkloden blir vanskeligere å leve på kan føre til at vi blir tvunget til å samarbeide mer for å kunne overleve» (NEG 277/66).

Andre meddelere er enda mer utålmodige og nesten frustrerte over at det ikke skjer noe for å begrense eller stoppe klimaendringene. Andre prioriteringer og nasjonal prestisje står kanskje i veien? Politikere og beslutningstagere tenker kortsiktig og ser ikke det store bildet, eller handler det om at de rett og slett ikke makter å se det: «Jeg forstår ikke hvorfor ikke alle landene i verden bare kan holde fred og samarbeide for dette - jeg synes de må ta seg sammen og forstå at dette handler ikke bare om den neste generasjonens fremtid, men også vår fremtid» (NEG 277/41).

Det ser ut til å være denne siden av spennet, de som ønsker at land skal finne sammen og jobbe mot et felles mål som dominerer. Men det finnes også enkelte meddelere som er skeptiske til internasjonalt samarbeid. Vi må tenke mer på oss selv og de problemene vi har i vårt eget land, før vi

hjelper andre med vår kunnskap og våre penger: «Vi må bygge opp en ny nasjonalfølelse, bli stolte av landet vårt. Og holde på at vi ikke kan dele vår kake med 2000 ganger flere enn oss selv» (NEG 277/62).

Disse ideene ser vi flere spor av i dimensjonen om «Grupper og stater», i spennet mellom «jeg» (vi) og «de andre». Og kanskje fremst blant de andre er Kina. Den offentlige diskusjonen rundt Kinas rolle i verden og hvilke verdier og interesser de representerer, har vært forsidestoff i flere år. I Norge fikk dette en ny omdreining med tildelingen av Nobels fredspris til den kinesiske menneskerettighetsaktivisten Liu Xiaobo i 2010. I etterkant ble norske varer (laks) og norske politikere utsatt for en langvarig boikott av Kina.

Det me absolutt ikkje må «finne på» er å bruke opp dei ressursane me har av olje og gass no, slik at me vert heilt avhengige av reservane som Kina, Russland og andre statar som me helst vil gjera oss uavhengige av har og då kan / vil selja til «høgstbydane». I Kinahavet er der fleire drivverdige funn som er oppdaga, men «plugga igjen» i påvente av at olja og gassen der vert endå meir verd (NEG 277/61).

Uavhengighet, og da spesielt av ulike autokratier, med Kina i spissen, var tydeligvis viktig for denne meddeleren. Det er uklart om meddeleren tenker at Norge skal være selvforsynt med olje og gass, eller om det her snakke om Vesten mer generelt. Trusselen mot mor verdensfreden og et fokus på andre verdier enn våre egne, blir også fremhevet som et problem for klimaet:

Hvis vi ikke får dette til, hvis land som Russland og Kina og land i Midtøsten er så opptatt av å krige og skape konflikter at de ikke får satt igang klimatiltak, da frykter jeg faktisk for fremtiden, og da tror jeg det vil komme masse klimaflyktninger til Europa, i tillegg til flyktningene som flykter fra krig, og det vil bli kaos og ekstremvær og matmangler og medisinsmangler og ennå flere pandemier om land ikke klarer å legge sine ulikheter til siden og kollektivt samarbeide for å en bærekraftig fremtid hvor sosiale forskjeller og uhelse sakte men sikkert blir visket ut (NEG 277/41).

Endringer og kultur fra andre land blir satt opp som kontrast til hvordan vi ønsker å ha det i vårt eget land. Det er noe uklart om dette er et uttrykk for en mer isolasjonistisk holdning, eller om det nettopp er mer tenkt som en kontrast og at det er mer enkelte trekk vi bør unngå: «Etter min mening bør vi også unngå at Norge blir som USA, der våpen normaliseres, frykten tar over og folk mistenker hverandre for alt. Det vil kunne føre til at folk blir innesluttet og preget av angst» (277/44).

Andre setter dette også inn i en klima- og forbrukssammenheng, og peker på at det vi i Norge eller selv Europa vil gjøre for klimaet ikke er nok, om ikke også andre store stater er med og forplikter seg: «Det kommer inte räcka att vi i Norden/Europa minskar på det fossila bruket för att rädda klimatet. Tror inte att det är möjligt att få USA, Indien, Kina eller afrikanska stater att minska sin förbrukning» (NEG 277/8).

En annen assosiasjon til Kina som det snakkes i noen av disse historiene til meddelerne, er Kinas evne til å planlegge langsiktig. Det er det også enkelte som er innom, men da i mer positive ordelag: «og tenke langsiktig slik som Kina gjør» (NEG 277/64).

Mangelen på langsiktig tenkning ser vi også av i de delene av meddelernes historier som er gruppert under den siste av dimensjonene, «Hvem kan gjøre noe?». For denne dimensjonen er spennet mellom makt og avmakt: «Alle valg vi gjør for tiden har i beste fall 3 - 4 års horisont. Og jo mer innflytelse og makt folk har jo kortere ser de» (NEG 277/48).

Maktkonsentrasjon hos enkelte aktører eller næringsliv blir også sett på med mistenksomhet. Svaret er å øke ansvarligheten til slike aktører. Om det er politikere eller forbrukerne som skal sørge for at virksomhetene tar sitt ansvar, er ikke alltid helt uttalt hos meddelerne: «Stille krav til åpenhet i virksomheter, systemer og maktutøvelse av alle slag. Innarbeide ansvarlighet og ansvarliggjøring i regler og samfunnsutvikling (NEG 277/47).

Dette virker å være en mer positiv historie hvor noe faktisk kan gjøres, og hvor de aktørene som ikke er ansvarlige ikke nødvendigvis har dårlige intensjoner. Hos andre meddelere er skepsisen til enkeltgrupper større, og kampen om å få makten tilbake til den enkelte virker hardere:

Mindretallets egosentriske makt- og ressursentralisering må vike for å kunne gi verdens befolkning og naturområder frihet til å overleve i en symbiotisk tilværelse (NEG 277/37).

Vi må jobbe for at påvirkere som kun tjener noen få personers interesser får for mye makt. Vi må utfordre det bestående og ikke godta skjevfordeling og urett (NEG 277/18)

Andre ser staten eller det politiske system som motparten, hvor den enkelte kommer til kort. Avmakten kommer kanskje ekstra tydelig til syne hos disse meddelerne:

Jeg opplever allerede i dag at menigmann ikke har så mye å si. Jeg har lite håp om endring. Se bare på regjeringens behandling av Fosen-dommen, hvor det klart er pekt på menneskerettighetsbrudd, mens regjeringen trenerer. Det sier noe om hvor lite makt et enkeltmenneske har- og hvor lav verdi vi som folk, samisk folk, har for regjeringen i landet som også er vårt (NEG 277/63).

hvor World Economic Forum har en enorm påvirkningskraft på de fleste aspekter i verdens utvikling. Denne samlingen av verdens rikeste individer bruker media, forførende retorikk og teknologi for å fremme sin egen agenda om makt-sentralisering og verdenskontroll. Myndighetenes kontroll over egen befolkning dikteres etter disse overordnende føringene. Videre vil deres maktmisbruk komme tydeligere frem (NEG 277/37).

Den første meddeleren forteller om hvordan den norske regjeringen ikke maktet å ta hensyn til en minoritet, og som da for denne innsenderen er en illustrasjon av hvor liten makt vi har som enkeltmennesker. Den andre meddeleren viser til hvordan internasjonale og kapitalistiske aktører styrer og bestemmer for å berike seg selv. Svaret ligger tydeligvis i et håp om at dette vil bli synlig for enhver og underforstått at noe da vil skje som vil ta makten tilbake til 'oss'.

Andre meddelere er opptatt av at den enkelte faktisk har makt til å gjøre noe. Her blir forbrukerrollen trukket frem som en rolle vi inntar, og hvor det den enkelte velger i markedet faktisk kan være med å endre utviklingstrekk vi ikke liker eller ønsker, til en fremtid som er mer ønskelig og bærekraftig: «I

tillegg kan vi bruke vår makt og innflytelse som forbrukere gjennom å slutte å kjøpe fast fashion/ eventuelt redusere hvor mye klær vi kjøper, og heller kjøpe mer klær brukt eller eventuelt kjøpe nye klær som er dyre, men av god kvalitet, og dermed holder lenger» (NEG 277/41).

Vi har her gått igjennom de seks dimensjoner som ble identifisert i meddelernes historier: Kvaliteten på fremtiden; «Teknologi»; «Forbruksnivå»; «Samarbeid»; «Gruppe og stater», og «Hvem kan gjøre noe»? Meddelerene som svarte på denne undersøkelsen var innom flere forskjellige temaer, men inntrykket er at disse seks dimensjonene med tilhørende spenn fanger opp noen overordnede og gjennomgående temaer. I den grad meddelerne refererte til forbruksområder, ser det ut til at matproduksjon og matforbruk var det som kom tydeligst frem i denne gjennomgangen. Det var også enkelte referanser til klær og klesforbruk.

Litteratur

- Asimov, I. (1953). *The caves of steel*. London: Penguin.
- Bauman, R., & Briggs, C. L. (2003). *Voices of modernity: Language ideologies and the politics of inequality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dammann, E., & Næss, A. (1977). *Fremtiden i våre hender: om hva vi alle kan gjøre for å styre utviklingen mot en bedre verden*. Oslo: Gyldendal.
- Ehrlich, P. R. (1968). *The population bomb*. Cutchouge NY: Buccaneer Books.
- Glaser, A. (1961). The Tunnel Ahead. *The Magazine of Fantasy and Science Fiction*, 54-61.
- Hansen, A. B. (2007). *Oppbrudd fra forbrukssamfunnet.: bevegelsen Framtiden i våre hender 1974-1982*. (Mastergrad). Universitetet i Oslo,
- Harrison, H. (1966). *Make room! Make room!* New York: Doubleday.
- Holberg, L. (2017 [1741]). *Nils Klims reise til den underjordiske verden*. Oslo: Oktober.
- Kaijser, L. (2019). Promoting Environmental Awareness: On Emotions, Story-telling, and Banal Sustainability in a Staged Rainforest. *Ethnologia Europaea*, 49(1), 74-90.
- Kjus, A. (2008). *Sakens fakta: Fortellingsstrategier i straffesaker*. Oslo: Unipub.
- Kjus, A., & Grønstad, L. (2014). Skriv fritt og selvstendig-Skriftlige, kvalitative spørreundersøkelser. *Sosiologisk tidsskrift*, 22(4), 383-393.
- Kongespeilet. (2000). Retrieved from https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2011022308013?page=1
- Kverndokk, K., & Bjærke, M. R. (2022). *Fremtiden er nå*. Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Malthus, T. R. (1798). *An Essay on the Principle of Population*. London: J. Johnson.
- Meadows, D., Meadows, D., Randers, J., & Behrens III, W. (1972). *The limits to growth: a report to the club of Rome (1972)*. Retrieved from White River Junction VER: <http://www.donellameadows.org/wp-content/userfiles/Limits-to-Growth-digital-scan-version.pdf>
- Meadows, D., Randers, J., & Meadows, D. (2004). *Limits to growth: The 30-year update*: Chelsea Green Publishing.
- Milkær, L. R. (2022). Downscaling Climate Change through Local Sustainability Everyday Climate Activism in a Suburban Neighbourhood in Bergen, Norway. *Ethnologica Scandinavia*, 52, 163-182.
- More, T. (1982 [1516]). *Utopia*. Oslo: Aschehoug.
- Padron, C. (2022). *Mellom håpet og katastrofen. En kulturvitenskapelig analyse av ungdommers fremtidsforestillinger*. (Master). Universitetet i Bergen,
- United Nations. (1987). *Our common future: Report of the 1987 World Commission on Environment and Development*. Retrieved from <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>
- Wilse, J. N. (1920 [1779]). *Beskrivelse over Spydeberg Præstegjeld*. Fredrikshald, u.n.

Vedlegg 1: Matrise over utsagn om mat, klær og reise

Tabell 3: Matrise over utsagn om mat, klær og reise

Mat	Klær	Reise
Tørste, sultne og fattige vandrer mot land der grunnvannsreservoirene gir trygg tilgang på det som må være tilstede for at helt grunnleggende behov skal dekkes. Grensene de møter er stengt gjennom fascistiske strømninger blant befolkningen i landene med trygg ressurstilgang, selv om det da også innafor grensene betyr at arbeideren må betale for å drikke vann, spise fisk fanget i det som før var og ikke lengre er noen almenning og fellesskapseie. Naboen er ikke varm, mett og har ikke tilgang til god helsehjelp, tak over hodet eller utdanning. Uten det, blir det alltid ufred. Nærreise, til høy standard, uten skyhøy pris. Jeg vil spise rettfærdig produsert lokalmat, så langt det lar seg gjøre, og fisk fra kystflåten, foredlet regionalt og av og til omsatt på kaikanten. NEG 0277/00087	Jeg vil kle meg i klær produsert under anstendige arbeidsvilkår, av råvarer og produkter som er holdbare og biologisk nedbrytbare. NEG 0277/00087	Tørste, sultne og fattige vandrer mot land der grunnvannsreservoirene gir trygg tilgang på det som må være tilstede for at helt grunnleggende behov skal dekkes. Nærreise, til høy standard, uten skyhøy pris. NEG 0277/00087
Økt teknologisk fremskritt, kan hjelpe med å anbefale matvalg, helsetilbud som kan gi bedre helse. NEG 0277/00086		I sentrumskjerner vil kollektivtransport bli mer effektiv, bil i sentrumskjernen blir muligens avleggs. Det må tenkes mer på fjernledelse og mulighet for bruk av fleksibel arbeidsplass. Utvikle smarte kollektive transporttilbud slik at det blir lavere nødvendighet for personlig bil. Leiebil tilbud i sentrumskjerner istedenfor. NEG 0277/00086
Bedre helse og medisiner Mer effektiv maktbruk (plantebasert kosthold) NEG 0277/00084		
Spartansk og selvforsynt i naturomgivelser. NEG 0277/00083		En verden snudd på hodet. Ekstremvær og masseforflytting av mennesker. NEG 0277/00083
		Flyvende biler. En verden uten flyvende biler. Flere flyvende biler.

		Forskning på flyvende biler. Flyvemaskin.jpg(https://dms04.dimu.org/image/019EBskM7RjgR); ;CC0; NEG 0277/00082
Jeg vil kunne spise norsk mat, og ha en stabil og sikker jobb. NEG 0277/00081		Jeg håper det er gode og billige togtilbud og at man kan reise enkelt rundt i både Norge og Europa med tog. Jeg håper på billigere kollektivtilbud, bedre sykkelmuligheter og fler bilfrie soner. NEG 0277/00081
Vi kan kjøpe og spise det vi vil, når vi vil. Jeg håper likevel at vi blir mer påpasselige på hva vi spiser og kler oss i, med andre ord, hvem som må ofres for at vi skal ha mat og klær. NEG 0277/00079	Vi kan kjøpe og spise det vi vil, når vi vil. Jeg håper likevel at vi blir mer påpasselige på hva vi spiser og kler oss i, med andre ord, hvem som må ofres for at vi skal ha mat og klær. NEG 0277/00079	Jeg ser for meg en verden som er større og mer bråkete. Store, høye bygninger, mye mennesker og trafikk. Jeg vil gjerne leve på samme måte som jeg gjør i dag. I dag er mulighetene til å reise steder store og mange. NEG 0277/00079
Ønsker å kunne spise ganske likt som i dag med et plantebasert kosthold så håper det blir mulig å dyrke eller frakte frukt, grønnsaker og sesongbasert mat på tvers av landegrensene uten for mye utslipp og skader på naturen. det er viktig at vi som enkeltpersoner gjør valg som er litt grønnere i hverdagen - spise litt mer plantebasert, NEG 0277/00078	jeg håper klærne jeg har på meg og som jeg kjøper i butikkene ikke lenger er laget i u-land av små barn på svære fabrikker, men av ordentlige slitesterke og miljøvennlige materialer slik at de varer i mange år. håper ikke klesindustrien fortsatt bidrar med så mye utslipp og tar så mye plass på søppeldynger. NEG 0277/00078	jeg er veldig glad i å reise og håper det vil være mulighet til å reise raskt og miljøvennlig i fremtiden. både når det kommer til ferier utenlands men også daglig reise til jobb. jeg håper gjerne at fremtiden har ført til at jobber ikke lenger kun er 8-timers kontorjobb men at du kan jobbe fra hvor som helst. veldig kult om vi hadde fått til no kollektivtransport i lufta som flyvende tog! NEG 0277/00078
I fremtiden ville jeg gjerne spise mer grønt, da jeg allerede har kuttet ut rødt kjøtt i min matvane. Jeg såg en dokumentar av David Attenborough, kalt ""A Life on our Planet"", der han blant annet nevner at et kosthold som innebærer mer grønt og kutting av rødt kjøtt vil gjøre mye for miljøet. Tror kostholdet til de fleste vil innebære mindre meieriprodukt, som heller blir erstattet av plantebaserte alternativer. Forhåpentligvis bor jeg utenfor byen, i et lite hus med stor hage, der jeg kan dyrke egne grønnsaker. NEG 0277/00077	Når det kommer til klær, tror jeg det meste blir mer unisex. Forhåpentligvis blir produksjonen av klær mer bærekraftig, og hvert plagg vil koste mer. At vi ikke lenger kjøper nye plagg hver måned for å passe trendene, men heller tidløse plagg av god kvalitet som varer lenge. NEG 0277/00077	Fremtiden om 30 år kan både være skummel og interessant. Man har gjerne sett filmer hvor fremtiden blir fremstilt som dystert, og at kunstig intelligens har tatt over. Eller at vi har flyvende biler og har funnet ut hvordan vi skal leve harmonisk sammen. "Reise kan bli mer bærekraftig, og kanskje noen av tiltakene vil bli å bygge ut togbaner med elektriske lyntog. Fikk oppleve lyntoget i Japan, noe som var en fin opplevelse. Jobb blir mer hjemmebasert, men reiser til byen innimellom for å sosialisere." NEG 0277/00077

<p>Jeg har en grønnsakshage i området hvor vi får veldig kortreist mat en del av året, og spiser ikke kjøtt eller fisk.</p> <p>Jeg håper at kortreist sunn mat har en fremtid og at matindustrien blir bedre mht mangfold, utslipp og dyrevern.</p> <p>Vi må begynne å sette grenser på det vi vet har en stor påvirkning på klimaet. Som for eksempel hvor mye vi flyr og hvor mye kjøtt vi spiser. NEG 0277/00076</p>	<p>Jeg prøver å begrense mengde ting/klær osv jeg har.</p> <p>Jeg håper at vi får tilbake mer klær med høy kvalitet som varer lenger. Jeg synes klesindustrien som finnes nå er forferdelig. NEG 0277/00076</p>	<p>Vi bor fortsatt i vanlige hus, bruker stortsett bil og kollektiv for å bevege oss rundt.</p> <p>Den måte på hvordan jeg lever i dag er stortsett det jeg ønsker for fremtiden og tenker er bærekraftig. Jeg bor og jobber og ha alt jeg trenger i et området hvor alt er nær nok at jeg bare trenger en sykkel for å klare hverdagen.</p> <p>Største utfordringen jeg har er å begrense flyreiser. Jeg har en del for jobben min, og en del for å besøke familien min i hjemlandet mitt. Begrensingen i antal feriedager er det som forhindrer meg å ta mer miljøvennlig transport. For meg er det veldig viktig å se familien og vennene mine fysisk, så å reise må være en del av fremtiden, men det er ikke nødvendig å reise rundt hele verden.</p> <p>Jeg håper ikke at hjem og jobb er alltid det samme sted men som nå bare av og til." Vi må begynne å sette grenser på det vi vet har en stor påvirkning på klimaet. Som for eksempel hvor mye vi flyr NEG 0277/00076</p>
	<p>Jeg ønsker å ha en jobb jeg føler meg godt i. Der jeg bor, hvordan jeg kler meg, hvor jeg reiser eller andre ting har ikke så stor betydning. NEG 0277/00075</p>	
<p>Om 30 år er jeg 68,og antagelig pensjonist. Jeg håper å kunne oppleve verden mer, om jeg har overskudd, spise relativt sunt og kle meg pent. Bo der jeg bor i dag NEG 0277/00074</p>	<p>Om 30 år er jeg 68,og antagelig pensjonist. Jeg håper å kunne oppleve verden mer, om jeg har overskudd, spise relativt sunt og kle meg pent. Bo der jeg bor i dag NEG 0277/00074</p>	<p>Om 30 år er jeg 68,og antagelig pensjonist. Jeg håper å kunne oppleve verden mer, om jeg har overskudd, spise relativt sunt og kle meg pent. Bo der jeg bor i dag NEG 0277/00074</p>
		<p>Selvkjørende, flyvende-kjøretøyer hadde vært bra, energi fra en ny type kraftkilde som fusjonsenergi og havvarmekraft. NEG 0277/00073</p>

<p>Reise miljøvennlig, spise bærekraftig og lokalt, kle meg komfortabelt men trendy, jobbe med skolepolitikk og tilrettelegging for nyankomne flyktningbarn. NEG 0277/00072</p>	<p>Reise miljøvennlig, spise bærekraftig og lokalt, kle meg komfortabelt men trendy, jobbe med skolepolitikk og tilrettelegging for nyankomne flyktningbarn. NEG 0277/00072</p>	<p>Reise miljøvennlig, spise bærekraftig og lokalt, kle meg komfortabelt men trendy, jobbe med skolepolitikk og tilrettelegging for nyankomne flyktningbarn. NEG 0277/00072</p>
<p>Ville kledd meg minimalistisk og spist ikke så annerledes fra ting jeg spiser nå NEG 0277/00071</p>	<p>Ville kledd meg minimalistisk og spist ikke så annerledes fra ting jeg spiser nå NEG 0277/00071</p>	<p>Flyvende biler Mange og høye bygninger Krig Global oppvarming Pandemier Så enkelt g behagelig som mulig Egen flyvende bil eller fremtidig kult kjøretøy som jeg vil bruke til jobb og andre steder. NEG 0277/00071</p>
<p>heat, less food, crisis, wood fires, heatwaves, flooding, climate refugees, less drinking water, (too) large population, advanced technology NEG 0277/00069</p>		<p>electric cars -> less pollution, sustainability NEG 0277/00069</p>
<p>folk er tørste og sultne Ser for meg at vi må jobbe mer for maten vår Dyrearter som dør ut, og barn som er sultne Ville likt at vi levde mer selvforsynt, og nøysomt NEG 0277/00068</p>	<p>Ville gått kledd i klær som varte lenge, som jeg reparerte og tok vare på og verdsatte, fremfor å kjøpe nye billige klær som ble fort ødelagt. NEG 0277/00068</p>	<p>Ville reist rundt med tog, og hatt togbanenettverk over hele landet, med god kontakt mellom de europeiske landene. NEG 0277/00068</p>
<p>En verden hvor alle har nok av materielle goder, mat og hvor trygghet og harmoni står i sentrum. Jeg tror at det vil være enda mer urban dyrkning i byene enn det allerede er i dag. Mennesker spiser mer selvdyrket, sesongbasert og lokaldyrket mat enn vi gjør i dag. NEG 0277/00066</p>	<p>Jeg tror at vi vil kle oss i mer eller mindre samme type klær som i dag. Kanskje har det dukket opp noen syntetiske eller usyntetiske tekstiler som ikke finnes i dag? Og kanskje kler vi oss i klær laget av soppfiber? NEG 0277/00066</p>	<p>Jeg tror vi kommer til reise mer bærekraftig, og at tog vil være vanligere enn fly. NEG 0277/00066</p>
<p>Nøden er stor, og titusenvise av mennesker dør av sult hvert år. NEG 0277/00065</p>		<p>Nøden er stor, og titusenvise av mennesker dør av sult hvert år. Og lykkejegerne fra sydlige land begynner å reise hjem igjen, så krigen var da godt for noe. En verden som blir styrt av klimaidioter, og, eller usa. NEG 0277/00065</p>
<p>Jeg ser for meg følgende: Mange mennesker som mister alt de har bygget seg, konsekvensene av det, mindre mat, dårlig jord, mindre produksjon av livsviktige varer og like voldsom produksjon av totalt unyttige varer som masseproduseres i dag. Store helse og sosiale problemer, verre psykiatri om det er mulig, kaos, panikk og aggresjon. Mangel på medisiner mat og vann.</p>		<p>Mer folk off grid. Styrke all infrastrukturtur, vann, kloakk, kollektivtransport etc. La all transport med buss trikk ferger etc være gratis.</p>

<p>Det blir vannmangel pga forurenset vann over alt.</p> <p>Fisk plankton etc dør. Fisket blir vernet. Jirdbruk blir vernet.</p> <p>Heldigvis for oss som vet hva som vokser i naturen. Jordsmonn som vi trenger vil bli vasket bort pga at vi ikke har store skoger igjen. Steder vil bli ørken og ørkner nå kan bli reneste oaser.</p> <p>En verden uten resirkulering og vern av mat og vann, natur, dyr og insekter.</p> <p>Jeg vil bo i en verden der jobben vi gjør er å ivareta barn natur og alt levende liv, der vi samarbeider om mat vann og ly. Som mauren. Men også off grid. Det er meget behagelig for naturbarn å få bo i naturen men den må vernes mye mer fra menneskets inngripen.</p> <p>Få stablet jordsmonn skoger hav og fjell på bena samtidig som vi må tilpasse oss alle typer vær. Ekstremvær.</p> <p>Alle bør bli litt bonde der det går, kjøpe varer av hverandre og fjerne handelsstandens galskap.</p> <p>Verne om alle enkle hjelpemidler i de regionene der de er nyttig som svartovn der det er vinter, som fangst, pels, fiske, der forholdene er egnet og verne om urbefolkningene verden over som bruker enkle metider.</p> <p>NEG 0277/00064</p>		<p>Med gratis tog buss ferger vil vi kunne reise dit vi vil og dermed ikke trenge så mye egne midler. Jeg ser for meg en hypermoderne fremtid der naturen kommer først.</p> <p>NEG 0277/00064</p>
<p>Fra vi er barn og møter barnemenyer lærer vi at grønnsaker er noe vi ikke spiser, og sukker er påkrevd der det er barn. Jeg håper at mine barnebarn en gang i framtiden ikke skal bære på den byrden jeg selv har båret som overvektig.</p> <p>Jeg håper jeg om 30 år lever med en hage der jeg kan dyrke selv. Jeg ønsker et samfunn der ikke byene er det store, men selvberging og småskalaproduksjon regnes som det mest bærekraftige for samfunnet.</p> <p>Jeg trordesverre det ikke er en realitet, men kanskje er de hardføre nordnorske produktene det som bidrar til å redde matproduksjon uteover vårt eget område.</p> <p>NEG 0277/00063</p>		
<p>Kritiske råvarer for matproduksjon blir svært dyre.</p>	<p>Klær utviklet av olje i forening med naturprodukter som i dag.</p>	<p>Stor migrasjon fra sør til nord. Sterk storbykonsentrasjon og avfolkning i utkantene.</p>

<p>Flere og hyppigere sykdomsutbrudd innen fiskeoppdrett, sopp eller virusangrep på monokulturer innen matproduksjon. NEG 0277/00062</p>	<p>NEG 0277/00062</p>	<p>Automatiserte prosesser for hus og vegbygging og vedlikehold har ikke gjort det billigere.</p> <p>Jeg ville ikke reist mye. Forlengst sluttet å ta fly. Syklet til lokal jernbanestasjon, og til en havn med neo-seilbåter, og latt tida gå. Brukt buss. Men reist så lite som mulig. NEG 0277/00062</p>
<p>Eg ser og for meg at me her i landet også vil komma i mangel på fagfolk som f.eks tømrarar, røyrlleggjarar, elektriskkarar, mekaniskkarar og vedlikehaldsarbeidarar til kommunal, statleg og private verksemdar og folk i matproduksjon.</p> <p>Eg vil eta heimalaga kvardagskost, middag kvar dag, og ellers brødmatt.</p> <p>Når statistikken seier at fiskeeksporten har auka med x-antall millionar, seier det meg ingen ting, har me eksportert mindre fisk til ein høgare pris, eller har me eksportert meir fisk?</p> <p>Vidare må me auke eigen matproduksjon, og ha beredskapslager for dei viktigaste råvarene som kan hjelpe oss i alle fall eit års tid. Kort sagt, verta meir sjølvhjelpne på alle viktige område. NEG 0277/00061</p>	<p>Kle meg, vil eg som det høver seg ein 95-åring, ikkje for gammaldags, men heller ikkje siste mote. NEG 0277/00061</p>	<p>Om eg er frisk og oppegående, ja kanskje til og med har fått behalda førarkortet for bil, so vil eg absolutt leva, eg vil då vera 95.</p> <p>Hvordan ønsker du å reise, spise, kle deg, bo og jobbe? Reise vil eg gjera minst mulig av, det gjorde eg meg ferdig med i ungdommen. Kun på besøk til familie og vener, eg trives aller best heime, det har eg alltid gjort.</p> <p>Når me har investert x-antall millionar i nye vegar og vegvedlikehald, kor mange meter veg har det blitt? NEG 0277/00061</p>
		<p>Den største trusselen ligger i rik mot fattig og sannsynligheten for store migrasjoner grunnet klimaendringer.</p> <p>Unødvendig transport er et problem som bør avskaffes.</p> <p>Når det gjelder transport så regner jeg med at alt er autonomt. Noe annet vil være skuffende. NEG 0277/00060</p>
<p>Amerika som dyrker og tørker mango og kaffe kan legge ut sine varer til bestilling på en nettside, slik at min familie i god tid før jul kan bestille 4 kg utsøkt frukt og kaffe med et svært lavt karbonavtrykk knyttet til transport. Fra mitt lille småbruk ved havet langs kysten av nord-Norge sender jeg ut tørrfisk, ullvarer og andre lokale spesialiteter til kjøpere i andre land. Denne typen av bærekraftig handel gir mulighet for folk som ønsker å leve i distriktene over hele verden muligheter til å knytte kontakter og få avsetning for varene sine uten å måtte gå omveien om store handelselskaper, børser og industridrift.</p>		<p>Jeg vil reise med nykonstruerte skuter og seilskip som stille durer fram i et behagelig tempo drevet av vinden, slik menneskene har reist i mange hundreår før oss. Lange bilfrie veinett knytter mennesker og nasjoner sammen med glade reisefølger av soldrevne elsykler med og uten tak, hester, kameler, hundesleder og vandrere, og langs veien er det fine, miljøvennlige campingplasser og vandrerhjem der folk og dyr kan hvile og møte hverandre.</p> <p>De nykonstruerte seilskipene er også en del av en stor, bærekraftig og verdensomspennende kjede av infrastruktur til havs og til lands, der de</p>

NEG 0277/00059		<p>også frakter også varer mellom landene. Den moderne teknologien gir muligheter for små produsenter av ulike varer til å direkte selge sine produkter til mennesker andre steder. En familie i sør-Amerika som dyrker og tørker mango og kaffe kan legge ut sine varer til bestilling på en nettside, slik at min familie i god tid før jul kan bestille 4 kg utsøkt frukt og kaffe med et svært lavt karbonavtrykk knyttet til transport. Fra mitt lille småbruk ved havet langs kysten av nord-Norge sender jeg ut tørrfisk, ullvarer og andre lokale spesialiteter til kjøpere i andre land. Denne typen av bærekraftig handel gir mulighet for folk som ønsker å leve i distriktene over hele verden muligheter til å knytte kontakter og få avsetning for varene sine uten å måtte gå omveien om store handelselskaper, børser og industridrift.</p> <p>Vi må lære av det som har skjedd hittil og historien er viktig. Samtidig bør vi arbeide for å skape det samfunnet vi vil ha hver dag.</p> <p>NEG 0277/00059</p>
<p>Men jeg tror også det blir kollaps i mange økosystemer som gir ekstreme ringvirkninger (bier, koraller, fisk). Dette vil skape sultkatastrofer.</p> <p>Ting vi har tatt for gitt nå (det å ha et godt utvalg i matbutikken f.eks) vil ikke lenger være tilfelle. Jeg er ganske sikker på at forskjellige varer stadig vil bli rasjonert på forskjellige tidspunkt, at man ikke lenger blir overrasket over mangel på forskjellige råvarer.</p> <p>For Norges del så vil vi typisk komme heldigere ut av disse scenarioene. Vi kommer til å fortsatt ha noenlunde ok tilgang på mat (dog veldig begrenset utvalg). Vi kommer til å ha mer enn nok vann, men våre avlinger vil veldig ofte feile grunnet for mye regn. Siden vi har vannkraftverk vil vi nok også ha ok energitilgang. Men vi vil slite med mangel på fisk og andre naturressurser</p> <p>Det finnes ingen industrielle storskala landbruk, kun små gårder med økologisk matproduksjon hvor god dyrevelferd er en selvfølge.</p> <p>NEG 0277/00058</p>		<p>Hvis man ønsker å reise tar man selvfølgelig tog eller elektriske fly. Ingen eier sin egen bil lenger, men det er tilgang til bil gjennom bilkollektiver, så dette er null problem. Offentlig transport er veldig god, også i grisgrendte strøk.</p> <p>De fleste bor i byer, de aller minste kommunene er både fraflyttet og restaurert tilbake til vernede områder. Minst 50% av Norges land- og havområder er vernet. Hyttelandsbyer er fjernet. Lakseoppdrett i sjø er historie, det er også fossil energiutvinning.</p> <p>Byer er fokusert på fotgjengere og kollektiv, mange nåværende bilveier er sperret.</p> <p>NEG 0277/00058</p>
<p>Det meste av maten printes ut i nanoprinter og flertallet er veganere.</p> <p>NEG 0277/00057</p>		
<p>Mer vegetar kosthold for de fleste er sannsynlig.</p> <p>NEG 0277/00056</p>		<p>Samtidig nye oppfinnelser ift energi, medisin og romfart, som bringebær håp for fremtiden."</p>

		<p>Ønsker man kunne ha bodd i en månebase om 30år. At romfart har blitt en mer hverdagslig del av vårt liv. De fleste jobber hjemmefra. Mer vegetar kosthold for de fleste er sannsynlig. Reise med fly/tog med alternative energikilder, samme med bil.</p> <p>Tenker at kolonisering av Månen og etterhvert Mars blir noe av det viktigste målene for menneskeheten.</p> <p>NEG 0277/00056</p>
<p>Spise omtrent det samme som i dag, kanskje en ny type sushi, det utvikler seg fort.</p> <p>At det har kommet mange nye matretter.</p> <p>NEG 0277/00052</p>	<p>Jeg vil ha på meg en genser som det er en skjerm med bilde av meg som er bilde av en skjerm som har bilde av meg som går uendelig.</p> <p>NEG 0277/00052</p>	<p>Bilene vil ha en annen form enn nå. Mer som trekant. Veldig mange er elektriske, noen få bruker bittelitt bensin. Veldig mange roboter og veldig mange mennesker.</p> <p>Jeg vil reise med teleportering hvis det finnes. Spise omtrent det samme som i dag, kanskje en ny type sushi, det utvikler seg fort. Jeg vil ha på meg en genser som det er en skjerm med bilde av meg som er bilde av en skjerm som har bilde av meg som går uendelig. Huset er fint overalt med en stor tv og bilen er mer som en teleportering. Jeg jobber med å reparere teleporteringsbiler. At det har kommet mange nye matretter.</p> <p>Håper noen skal finne opp teleporterings-bilen, og at den blir bedre og bedre når andre ser at noen har funnet den opp og viser den fram, så lager noen andre en enda bedre.</p> <p>NEG 0277/00052</p>
<p>At det ikke finnes matjord igjen.</p> <p>"Byfolk" er så utrolig dumme, de tror at mat bokstavelig talt kommer fra butikken!! Og dessverre er det flest "byfolk" i verden.</p> <p>Jeg kan spise og gå kledd i hva som helst</p> <p>NEG 0277/00051</p>	<p>Jeg kan spise og gå kledd i hva som helst</p> <p>NEG 0277/00051</p>	
<p>Konklusjonen til Randers var at det fremdeles ikke er helt forsent å unngå global kollaps, men at lokal samfunnskollaps er mest sannsynlig etterhvert som befolkningsvekst, større ulikheter og mindre samhold i land derr inflasjon, knapphet på mat, tap av naturmangfold og klimaskift senker landene ned i sykdom, nød og kaos.</p> <p>Så til saken: Det norske Samfunnet 2050 Norge vil nok på den tiden ha meldt seg inn i EU og uten særlige unntaksregler for landbruk og eiendomsrett til jord er dermed bøndene utryddet før ulvene.</p>	<p>Slavelønte U-landsfabrikker for klær har høye transportkostander og opptøyer å hankses med samtidig som mye av Bangladesh tidvis står under vann, så reparasjon og syarbeid er blitt vanligere hertilands, særlig fordi klimaflyktningene og rømlinger fra krigssonene syd og øst for Europa gjerne tar på seg lite synlig svart arbeid i fritiden.</p>	<p>Klimaskiftet i 2050 hevner seg på norske veier, noen blir jevnlig oversvømmet og sperret av ras så det er nå en del av kveldens værmelding. Sørlands- og vestlandsnaustene og de gamle bryggene der er jevnlig rammet av høyvann og dermed ubrukelige, mens fergene over hele landet har fått nye kaier der det fortsatt er nok fastboende eller jevnlig hyttebesøk til å forsvare fortsatt drift. Veiene er ikke lenger like nyttige for arbeidsreiser og ferier siden høye levekostnader og energipriser tar pendlerbudsjettene. Selv elbiltrafikken er mindre enn før, bilene må jo kjøpes, så for første gang siden 1960 er riksveiene blitt trygge å sykle på..</p>

<p>Landet utenfor de store byene vil dermed være nokså folketomt, bortsett fra hyttebyene, automatiserte intensivjordbruksanlegg i de få fruktbare og konkurransedyktige delene av lavlandet (som står sterkere enn før på grunn av vedvarende uår i utlandet). Utkantene er også befolket med vaktmestere som passer på hytter og landbruksautomater pluss de selvbetjente sommerbutikkene og påskebutikkene som er der for velstående turister og byenes ferierende.</p> <p>Samtidig begynte den store mengden U-lendinger som aldri fikk kunnskap om slikt å se seg om etter bedre steder å bo siden de vanskelig kunne dyrke jorden med varmebølge-tørke avløst av jordras og vann til knes og epidemier grunnet urent drikkevann. Med ubrukkelig energipolitikk og godt støttet av griske lokale potentater hadde de også hugget ned mye av skogen omkring bosetningene for å fyre opp og deretter i større skala for å dyrke palmeolje og kjøttdyrfôr.</p> <p>Borgelønndebatten er død. Siden man fortsatt har utdanning, arbeidsløshetsstrygd, pensjon og helsetjenester betalt gjennom skatt, trengs ikke borgerlønn annet enn til å dekke utgifter til bolig, mat og fornøyelser og krympende offentlige inntekter har innsnevret gavmildheten i stat og kommune.</p> <p>Flyktingene vil heller ha mat hver dag, ta litt risiko og være på parti med noen som har dokumentert militær slagkraft</p> <p>Mat som før var bare en tiendedel av husholdningenes budsjett tar nå mye mer og lønningene øker ikke like raskt som før, så utelivsbransjen i byen har færre kunder, selv om motivasjonen til å drukne bekymringene i øl er sterkere enn før. Det begrenses dog av kostnadene. Byggkorn og energi til brygging gir rekordhøy ølpris.</p> <p>Progressive og modige restauranter serverer stadig nye insekretter selv om de ikke kvalifiserer som vegetariske, mens den jevne nordmann holder seg til Havregrøt og potet-retter.</p> <p>og av nødvendighet, fortsette med å like grønnsaker. Men fordi energi til drivhus og kjøletransport er dyrt blir det nok stort sett sesongens produkter, selv om rotfrukter tåler lagring.</p> <p>NEG 0277/00050</p>	<p>Tiltross for at fattigfolk i fremmede land fortsatt syr moteklær til slavelønn vil barnebarne nok fortsette å handle på FRETEx og loppis selv om mengden overskytende forbruksvarer har krympet kraftig. Folk lar familien arve før de gir bort, selv i hus der man har mye.</p> <p>NEG 0277/00050</p>	<p>Innleie av fullstendig legalt bilig «grå» arbeidskraft (for eksempel fra Romania eller nyankomne land i periferien av Europa) fast ansatt ihht. lokale regler ved A/S Svindelsyketjenester (med lokal lønn pluss reisekostnader) gjennomfører alle jobber som står igjen under oppsyn av høykvalifiserte eksperter-.</p> <p>Flyktingene vil heller ha mat hver dag, ta litt risiko og være på parti med noen som har dokumentert militær slagkraft enn å reise fra grense til grense og stole på at en god historie om forfølgelse slipper dem inn-.</p> <p>Økende ulikhet i lønninger og huspriser gjør at lærere, helsearbeidere og andre som må være tilstede for å holde samfunnet igang må bo et stykke utenfor byen, gjerne i fraflytningsområdene; dermed er fungerende kollektivtransport essensiell og har støtte både fra partiene for de fattige og fra de velstående.</p> <p>Stigende havnivå betyr at inngangen til Nationalteateret stasjon ligger for lavt i forhold til høyvann og bølger når månefase og tidevann slår til, så for å kunne drive byens t-bane og tog tunnelene er inngangene hevet med to meter og en stor mur på Fillipstad skal hindre at Veitunnelen under fjorden blir ubrukkelig. Barna har tatt nokså bilfrie gater tilbake som lekeplass for ballspill.</p> <p>Mine barnebarn vil nok bruke sykkel enda mer enn nå til daglig transport, og av nødvendighet,</p> <p>Helsen holder nok så lenge de fortsetter med å transportere seg til fots og pr. sykkel samt svømme i timevis hver sommer og gå på noen fjellturer innimellom (forutsatt at familien beholder hyttene). Drastisk økte priser for utenlands turisme (så lenge norske tog og taxi fungerer) påvirker ikke feriene særlig mye, bortsett fra når det er behov for å besøke gamle venner før de stryker med.</p> <p>Deres gamle foreldre vil nok også ha holdt seg i god form med sykling til jobben og rimelig sunt kosthold.</p> <p>NEG 0277/00050</p>
--	---	---

<p>Alle butikker, utenom matvarebutikker er borte. Kjøpesentrene inneholder matbutikker, apotek, kafeer og restauranter. Vi spiser mer og mer ute.</p> <p>Mat er for spesielt interesserte. Jeg er av de som tar meg en pille og den inneholder alle næringsstoffer som kroppen trenger. NEG 0277/00049</p>		<p>Enda mer teknologisert. Ingen kjører privatbiler. Kollektivtransport er enda mer utbredt.</p> <p>El-fly har kommet. Mange tar også tog. NEG 0277/00049</p>
<p>Jeg håper vi kan lage og spise smaksrik og variert mat også om 30 år, men frykter at det blir vanskeligere. NEG 0277/00047</p>		<p>Gjenbruk og miljøvennlig transport er svært mye billigere enn sløsing. NEG 0277/00047</p>
<p>maten er fri for farlige saker som sprøytemidler og kunstige tilsetningsstoffer. NEG 0277/00046</p>		<p>Offentlig transport har blitt billig NEG 0277/00046</p>
<p>Jeg tror at dagliglivet ikke vil endre seg så mye, men kostholdet vil inneholde et større innslag av vegetarmat.</p> <p>Matproduksjonen er en utfordring om 30 år; dels pga klimaendringer, dels pga at vi lever lengre. NEG 0277/00045</p>		<p>Jeg tror jeg vil reise og besøke steder som nå, men tog vil bli et stadig viktigere og mer brukt fremkomstmiddel over korte til midlere avstander. Flyene vil ikke gå fortere, men bli mer effektive hva passasjerer og motoreffekter angår. NEG 0277/00045</p>
<p>Vi må forsøke å unngå at prisene stiger enda mer (strøm, drivstoff, mat etc.) og slik skaper en verden der inntekter ikke står i forhold til utgifter. Dette vil kunne bidra til store forskjeller på rik og fattig,</p> <p>Ønsker meg en verden med rent vann og ren/frisk natur der vi har funnet løsninger på miljøutfordringene</p> <p>Å kunne ha god mat og drikke uten bekymring for om pengene strekker til. NEG 0277/00044</p>		<p>Flyvende biler er min første assosiasjon. Sikkert fordi det handler om fremtiden. NEG 0277/00044</p>
<p>Krigger, matmangel. At mitt lille gårdsbruk, nå brakk, kan brukes til poteter, 2-3 kuer. Skogen kan hugges og vedfyring er tingen. Høner her igjen. NEG 0277/00043</p>		
<p>Jeg ser for meg store, urbaniserte byer med masse grøntområder, parker og felles grønnsakshager. Jeg ser for meg høye, moderne leilighetsblokker som preger byene, med masse blomster, gress, og</p>	<p>Jeg tror det vil bli laget en fast-fashion lov som forhindrer at vi overproduserer og får overforbruk</p>	<p>Hvis det også er flere cafeer, matbutikker og aktivitetstilbud som treningsentre, minigolfbaner og grønne parker man kan gå i, rett ved leilighetskompleksene, kan både eldre som unge single som barnefamilier</p>

<p>grønne planter på taket, veggene og balkongene. Jeg tror det vil være bikuber på toppen av disse takene, hvor biene pollinerer blomstene og de grønne plantene rundt omkring i byen. Jeg tror kostholdsvanene og matinntaket vårt vil forandre seg for at vi skal kunne leve bærekraftig og for at befolkningen skal få bedre helse, samt mindre livsstils sykdommer. Jeg tror bærekraftig livstil og helse vil gå hånd i hånd, og tror dette vil være mer akseptert og anerkjent hos befolkningen enn nå. Jeg tror befolkningen i Norge og i verden generelt vil spise mer råvarebasert mat, vegetarisk og plantebasert mat, i tillegg til lokalprodusert kvalitetsmat. Jeg tror kjøtt vil bli like sjeldent som før i tidene hvor det var en "special treat" man hadde på søndagene for å kose seg, og tror frukt, grønnsaker, fullkorn, belgvekster og nøtter vil være det man spiser mest av, med et lite inntak av egg og meieriprodukter innimellom. Jeg tror matbutikkene vil forandre seg totalt og bugne av bærekraftige, fargerike grønnsaker og frukter, samt ferdige lagde sunne, bærekraftige middagsretter istedenfor all den ultra-prosessede ferdigrettene vi ser i butikken i dag. Jeg tror middagen vil bli den viktigste måltidet man spiser, og at det blir vanlig å spise dette måltidet med familie og venner ettersom sosiale relasjoner er veldig viktig for helsen.</p> <p>Jeg tror også at en bærekraftig fremtid vil være en fremtid hvor sosiale forskjeller utjevnes, ettersom en jevnere fordeling av ressurser som vann, mat, klær osv vil kunne forhindre overkonsum og overforbruk i noen land, samt gjøre at i andre land så får endelig folk ressursene de trenger.</p> <p>Jeg tror det må bli flere leilighetskomplekser hvor det er matbutikker, restauranter og aktivitetstilbud enten inni leilighetskompleket eller 5-10 minutt unna leilighetskomplekser. Det må legges opp til grønne parker i og rundt leilighetskompleksene, samt felles grønnsakshager for beboerne. Politikerne må endre retningelinjene i kostholdsrådene sine til å bli mer fokusert på råvarer og plantebasert mat, og de må sette i gang ordninger som gjør at denne råvarebaserte, plantebaserte maten er mye billigere i matbutikken enn usunn, ultraprosesert og kjøttbaserte matvarer er - for på den måten vil befolkningen velge mer av den maten, siden den er billigst og mest tilgjengelig.</p> <p>Det vi også kan gjøre som forbrukere er å kjøpe maten i butikken som er bærekraftig, og hvis mange nok gjør dette på sikt kan det hende at politikerne skjønner signalet og senker prisene på disse matvarene.</p>	<p>av klær, og som hindrer dem som lager klærne i å bli utnyttet av store selskaper. Jeg tror det vil bli vanligere å lage klær av naturmaterialer, og gjenbruk og omsyning av klær vil bli vanligere og vanligere.</p> <p>Jeg tror også at en bærekraftig fremtid vil være en fremtid hvor sosiale forskjeller utjevnes, ettersom en jevnere fordeling av ressurser som vann, mat, klær osv vil kunne forhindre overkonsum og overforbruk i noen land, samt gjøre at i andre land så får endelig folk ressursene de trenger.</p> <p>Og politikerne må innføre lover som forbyr eller redusere fast-fashion. Det vi som innbyggere kan gjøre er å stemme på politikere som vil gjøre denne fremtiden mulig - selv om den vil måtte skje gradvis, for en slik endring i infatstruktur, samfunnet og matkultur vil nok måtte skje gradvis over de neste 30 årene . I tillegg kan vi bruke vår makt og innflytelse som forbrukere gjennom å slutte å kjøpe fast fashion/ eventuelt redusere hvor mye klær vi kjøper, og heller kjøpe mer klær brukt eller eventuelt kjøpe nye klær som er dyre, men av god kvalitet, og dermed holder lenger.</p> <p>NEG 0277/00041</p>	<p>aktivisere seg, og siden aktivitetene er kun en ti minutters labbetur fra leilighetskompleksene, vil det være lavere terskel for både unge single, eldre og barnefamilier å få inn helsefremmende og bærekraftig bevegelse. Denne bevegelsen vil være bærekraftig fordi de kan labbe bort til det istedenfor å ta transport - eventuelt kan de kjøre kollektivtransport på biodrivstoff - eller, hvis tilbudene er rett ved leilighetskompleket, som et lite kjøpesenter på en måte, slipper man til og med å forlate bygningen. Dette kan også forhindre at eldre på eldrehjem.</p> <p>Når det gjelder transport tror jeg det vil være veldig vanlig å ta elektrisk buss eller buss på biodrivstoff. Jeg tror bil vil bli en nesten "utdødd rase"! Fly tror jeg fortsatt vil finnes, men jeg tror de vil gå på biodrivstoff. Jeg tror tog vil bli mer og mer vanlig, og jeg tror det vil bli bygget flere togbaner som strekker seg over flere land for å gi et bedre togtilbud, og de tror jeg også vil gå på biodrivstoff. Helt til slutt tror jeg at båt også vil være vanlig, men ikke de som går på diesel - jeg tror de også vil gå på biodrivstoff. Hvem vet, kanskje finner de opp en ny type drivstoff hvor man kan brenne opp plast / søppel / annet avfall også, slik at plasten ikke trenger å slenge rundt lenger på strendene i verden men heller blir brukt til noe produktivt? Da får vi kanskje ryddet opp strendene også, og kanskje de blir mindre plast i havet.</p> <p>Det må bli ennå bedre kollektivtransport tilbud, og det må bli ennå mer penger innvilget til forskning til fornybare energikilder og fornybare, miljøvennlige drivstoff. Jeg tror det må bli flere leilighetskomplekser hvor det er matbutikker, restauranter og aktivitetstilbud enten inni leilighetskompleket eller 5-10 minutt unna leilighetskomplekser.</p> <p>Vi kan også ta mer kollektivtransport slik at etterspørselen og tilbudet øker.</p> <p>NEG 0277/00041</p>
---	--	---

NEG 0277/00041		
<p>Spist naturlige produkter som ikke er kunstig laget eller sprøytet eller genmanipulert. NEG 0277/00040</p>	<p>Ville bodd på et varmt og rolig sted. Spist naturlige produkter som ikke er kunstig laget eller sprøytet eller genmanipulert. Trenger ikke så mye klær hvis det er varmt. Hva jeg kler meg i, betyr ikke så mye. Men ønsker å nyte livet, røyke cannabis, drikke vin og kose meg med få venner, familie og evt. hus/kjæledyr. NEG 0277/00040</p>	
<p>Det materielle fokuset som hadde preget utgangen av forrige årtusen og starten på det nye har forandret seg gjennom større omveltninger i verdenssamfunnet. Lokal produksjon av naturlig, sunn og sprøytefritt mat, naturmedisin og nyttevarer har igjen blitt normalen. Det storindustrielle produksjons-komplekset ble erstattet av lokale initiativer etter en større kollaps på 30-tallet grunnet vår tids feilende politikk, levesett og mangelfulle løsninger på økologiske og sosiale utfordringer.</p> <p>Størsteparten av matproduksjonen er flyttet til lokalsamfunn og private hjem ved bruk av agroøkologiske prinsipper som permakultur og matskoger med unntak av noen få megakonsern som driver rovdrift på lett dyrkede områder og befolkning. Samhold, samarbeid og personlig utvikling preger hverdagen til de fleste der den teknologiavhengigheten som var normalen i 2022 har blitt balansert med praktiske og naturlige løsninger komplementert med høyteknologiske hjelpemidler for å lette hverdagen. Her i Norge har klyngetun fått sin renessanse med samarbeid og samhold rundt lokale matskoger, vedlikehold, selvberging, kreativ produksjon, barneoppdragelse, opplæring og omsorg. Fysisk arbeid i en mindre krevende form har igjen blitt vanlig da de byråkratiske kreftene har mistet sin råderett, innflytelse og nødvendighet.</p> <p>Trass økende temperaturer globalt har utrydningskatastrofen avtatt ved å tilrettelegge for natur- og artsmangfold gjennom blant annet større grøntarealer i byer og tettsteder, sprøytefritt jordbruk med naturgjødsel, naturkorridorer og symbiotisk forvaltning av store naturreservater.</p>	<p>Klær og nytteprodukter produseres igjen lokalt og regionalt av hamp, ull samt andre naturlige og lokalt tilvirket råstoffer.</p> <p>Nye produkter produseres med omtanke for mennesker, natur og miljø med lang holdbarhet og mulighet for reparasjon. Det meste resirkuleres og gjenbrukes til nye formål eller komposteres. Holdbare klær av naturstoffer blir utformet i et konglomerat av kulturelle uttrykk og gir enkeltindividets særdeles stor uttrykksevne i sitt personlige klesvalg. Det er vanlig for folk å handle klær på sine reiser og viser slik sitt særegne uttrykk av sin unike livs-reise.</p> <p>Der det er plass og initiativ kan det etableres verksteder som vedlikeholder og reparerer gamle klær, gjenstander, bruke deler i nye konstruksjoner og innovasjoner for å støtte lokale behov. NEG 0277/00037</p>	<p>Kortere avstander for distribusjon har åpnet opp for leveranser med sykler, trekkdyr og nye mekaniske løsninger.</p> <p>I stedet for energikonservering og bedre energiutnyttning føres befolkningen mot økt energikonsum gjennom mer energikrevende elektriske kjøretøy, apparater og underholdning.</p> <p>"Lokale tiltak, etablering av matskoger i lokalsamfunn og fostring av medmenneskelig samhold vil begrense vår tids flyktning- og migrasjonsstrømmer og skape en mer stabil tilværelse for alle. Det vil bli mindre bevegelsestriksjoner og det blir lettere å reise til andre steder for kortere eller lengre opphold. Ubuntu initiativet og lignende tiltak gjør det mulig å flytte rundt i verden og for å jobbe og bo hvor man ønsker.</p> <p>Det er vanlig for folk å handle klær på sine reiser og viser slik sitt særegne uttrykk av sin unike livs-reise. NEG 0277/00037</p>

<p>Livskvaliteten har økt ved å skape et solid grunnlag i lokalsamfunnene som fostrer god fysisk- og psykisk helse gjennom å reintrodusere naturen inn i våre omgivelser, forstader og byer samt sunn lokal mat, mindre forurensing av tungmetaller og kjemikalier, strålefrie omgivelser og inkluderende lokalsamfunn.</p> <p>"De siste årtiers sentralisering og storskalaproduksjon av mat og nyttevarer har ført til en stor avhengighet til utnyttelsen av utenlandsk arbeidskraft, råvarer og områder med arbeidsmiljø og utslipp av miljøgifter som vi selv ikke godtar i Norge. Små og mellomstore gårdsbruk har mistet evnen til å overleve med dagens politikk og produksjonsmetoder. Selvbergingen har til lands synker for hvert år.</p> <p>Avhengighetsskapende underholdning, forførende teknologi, overprosessert næringsfattig mat og farmasøytisk diktatur båndlegger befolkningen gjennom avhengighet, distraksjoner og apati.</p> <p>"Lokale tiltak, etablering av matskoger i lokalsamfunn og fostring av medmenneskelig samhold vil begrense vår tids flyktning- og migrasjonsstrømmer og skape en mer stabil tilværelse for alle.</p> <p>Overgangen til agroøkologisk landbruk og permakultur har gjort naturlig sunn og sprøytefri mat med høyt næringsinnhold tilgjengelig for alle og tilbyr et enorm mangfold av matvarer og naturmedisin.</p> <p>Tilgangen til et stort og stabilt naturmangfold, bedre matsikkerhet, fysisk og psykisk helse, miljø og boforhold samt en mindre fryktbasert media og underholdningsbransje har begrenset vår tids bekymringer for overlevelse og fremtidens utfordringer.</p> <p>Vi er mange som har sett hvordan vår tids utvikling bærer avsted og vi prøver det vi kan for å oppmuntre våre medmennesker til bedre valg i vår samtid - slik at dere i fremtiden vil oppleve en bedre verden med dypere samhold, sunn og ren mat og tilgang til en levende og mangfoldig natur - både på land og til havs.</p> <p>Våre valg i samtiden setter føringer for hva fremtiden bringer. Fortsetter vi å konsumere mat, produkter og underholdning produsert langt bort vil vår egne muligheter for produksjon og kreativ utfoldelse forvitte. Vi</p>		
--	--	--

<p>blir dermed dømt til å fortsette vårt konsum av hva andre produserer og dikterer.</p> <p>Permakultur bruker denne innsikten for å skape spiselige landskap og skoger som promoterer artsmangfold på en bærekraftig måte.</p> <p>En matskog består av spiselige og nyttige vekster og kan bli startet hvor som helst av hvem som helst eller som et samarbeid mellom mange. Lokale løsninger er en nødvendighet da klima og jordforhold vil variere og lokal tilgjengelighet nødvendig for bærekraft.</p> <p>Der folk bor kan det brukes noen mål land til å starte en matskog, i urbane miljøer kan man ta i bruk balkonger, hustak, vrimearealer, bakgårder og ubrukte områder. Man kan oppfordre lokale arbeidsløse, de på trygd, pensjonerte, barn og tenåringer til å bli med og gjenoppta båndet til naturen og lære seg å dyrke egen mat. Videre initiativ kan åpne opp for folke-kjøkken som lager og preserverer mat for lokal konsum og tillater de som ønsker å delta på hele prosessen - så vi alle kan lære å lage gode måltid til de vi er glade i.</p> <p>Hvis det er hester og andre trekkdyr i området kan man bruke disse for lokale leveringer til hjemmевærende, skoler, helsesenter, sykehus og organisasjoner som har slike behov. Dette vil reintrodusere romantikken i våre liv, senker farten, gir hester og trekkdyr en mer meningsfull eksistens og frisk avføring for hager og matskoger.</p> <p>Mat, produkter og resultater bør deles mellom deltagerne og de lokale beboende uten å true kommersielle foretak og være påvirket av økonomiens berg og dalbane.</p> <p>Mange av disse initiativene eksisterer allerede men er ofte spredt tynt. Det som her foreslås er et grunnlag for å støtte alle menneskeliv - så vi vet at alle har tilgang til nok og sunn mat samt muligheten til å gjenoppta bånd med naturen og menneskeheten gjennom lokalt samhold.</p> <p>NEG 0277/00037</p>		
<p>Jeg ser for meg at store deler av verden, spesielt rundt ekvator, blir helt ubeboelig, og den vestlige verdens matproduksjon og økonomi kollapser. Jeg ser for meg at selvhusholdning blir måten å overleve på til og med i land som tidligere har vært rike.</p>		

<p>I den beste mulige framtiden innser vi hvor vi er på vei i tid, og benekter det ikke. Da kan vi omstille oss til hva som vil skje i en varmere verden, og dermed beholde en del av den viktigste infrastrukturen. En veldig viktig del av det blir å kunne produsere egen mat. Det sies at revolusjonen bare er tre måltid unna. Når vi ikke lenger får inn bananer fra Brasil og hvete fra Ukraina, må vi rett og slett begynne å dyrke igjen. Helst via regenerative metoder/skogshager/permakultur, så vi tar vare på jorden og artsmangfoldet for kommende generasjoner. Vi må lære av urfolk som har levd i balanse med naturen i tusenvis av år og kutte ut all industriell matproduksjon som gjør matjord om til ørken bare på noen titalls år. Hvis vi klarer dette, kan vi beholde mye av det som er bra. Det finnes folk i Norge som allerede lever med permakultur og regenerativt jordbruk, lær av dem og løft dem fram som eksempel.</p> <p>Vi må begynne å dyrke maten vår selv siden de steder som nå dyrker vår mat kommer til å bli til ørken. Det finnes ingen vei utenom. Jo tidligere vi begynner, jo bedre liv kan vi få. NEG 0277/00036</p>		
<p>Jeg ser leskende Cola renne nedover dobbelthaken</p> <p>Før meg med bønner, og la meg sitte i stolen. Mens jeg ser barna leke, naboene preke NEG 0277/00035</p>		
<p>jeg ønsker at at det blir som før. vi kan spise det vi vil NEG 0277/00034</p>	<p>jeg er også redd for alle menneskelivene som kommer til å gå tapt, og hvilke plante- og dyrearter som kommer til å bli utryddet jeg ønsker at at det blir som før. vi kan spise det vi vil, vi kan kjøpe de klærne vi trenger og jeg kan bo der jeg vil. men jeg skjønner at det ikke er mulig. kolektivtransport, ikke fly så mye, kjøpe mindre klær NEG 0277/00034</p>	<p>kolektivtransport, ikke fly så mye, kjøpe mindre klær NEG 0277/00034</p>
<p>Jeg ønsker at matproduksjonen blir mer effektiv, sånn at kjøttet koster mindre og at jeg nyter livet bedre. NEG 0277/00033</p>		<p>Jeg kan se for meg det perfekte setupet. En Volvo c40. I bagasjerommet ligger det ""evig"" strøm. En fusjonreaktor på størrelsen med en svær twin turbo, på siden av der ligger det en slags koblingstransformatorting som gjør at strømmen fra reaktoren lader bilen hele tiden. Bare tenk på alle</p>

		<p>idiotene som ser meg kjøre rundt med den på en strekning fra Stavanger til Oslo uten ladepause. De ville ikke forstå hvor revolusjonerende dette vil bli. Dersom dette var den eneste bilen som hadde dette ""alien"" tech-et så hadde jeg kun delt turen med en person. Dwayne ""the rock"" Johnson, eller Dwayne ""the wok"" Johnson. Entenn eller."Klimautslipp, ødeleggelse, død, slakting</p> <p>NEG 0277/00033</p>
<p>Utvikling av matmangel, dyreutryddelse og vannmangel.</p> <p>NEG 0277/00032</p>		
<p>Jeg tror at alt vi har 'fiklet' med fra Dolly ble klonet til dags dato har ikke vært av det sunneste. Spennende ja men er det mening at man skal forsøke å forbedre naturen uten å forstå hvordan alt henger sammen? Alt var ikke'bedre under krigen' men vi kan ta vare på verden og de som bor der på en bedre måte. Nok mat til alle, nok muligheter for alle, plass til alle er hoved tanke. De 70 år jeg har levde på jorden har det skjedd mange utviklinger i en rasende fart. Tenk om vi kunne nyte tilværelse og ha det godt med de rundt oss.</p> <p>Nok mat til alle, nok muligheter for alle, plass til alle er hoved tanke.</p> <p>NEG 0277/00031</p>		<p>Jeg tror at vi må slutte å bruk opp alle tilgjengelige ressurser og vær fornøyd med mindre. Ting gjør oss ikke lykkelig- det er de vi er mest glad i, familie, venner, kjæledyr. Ja det har vært fint å kunne reise til andre land men det har vært rimelig egoistisk- at den vestlige verden har brukt så mye av ressursene og det største delen av verden har forblitt fattig.</p> <p>NEG 0277/00031</p>
<p>Vi jobber med gjenoppbygging av natur. Kriser av mange former relatert til mangler på mat, vilt vær. Samt konflikt pga tapte landområder til klimakrisen. fører til slutt til mer samlede krefter for å bygge en ny fremtid. Men tapet av menneskeliv veier tungt. Spesielt de store mengdene klimaflyktninger som går tapt i kampen om reduserte ressurser.</p> <p>Desverre tror jeg omfanget av klimakrisen blir voldsomt. Domino effekten av tapte økosystemer får oss til å ønske at vi hadde bygd flyktning byer. Fremtidsplalagt byer for omveltning av natur. Og planlagt matfatet for fremtiden grundigere.</p> <p>NEG 0277/00029</p>		
<p>Jeg regner med at maten vil være mer plantebasert og sunnere.</p> <p>NEG 0277/00028</p>		<p>Jeg vil leve som en fri mann. Jeg vil reise uten hinder. Mest sannsynlig sitter jeg i en aldersbolig om 30 år. Jeg vil at det fins en kur for demens og kreft. Jeg regner med at maten vil være mer plantebasert og sunnere. All transport skjer med fornybar energi og klimakrisen har minket.</p> <p>NEG 0277/00028</p>
<p>Jeg vil gjerne bo med en grønnsakshage, kanskje felles med naboene, høyere tilgjengelighet til kortreist mat. Jeg ønsker GMO utvikling som</p>	<p>Jeg håper vi stopper med «fast fashion» og heller fokuserer på å</p>	<p>Metaverse, AI, augmentet reality, spacetravel til månen og mars.</p>

<p>kan gjøre at flere mattyper ikke råtner, som f.eks. det de har gjort med et eple. Jeg vil gjerne spise så etisk mulig mat.</p> <p>Matsvinn og klesindustrien frykter jeg ikke kommer til å forbedre seg og drive global oppvarming videre.</p> <p>Alle må nok spise mer vegetarmat, NEG 0277/00027</p>	<p>lage tekstiler av god kvalitet, gjenbruker, redesigner, og gjør dette tilgjengelig for lavinntekthjem. At trendsyklusene går ned i fart igjen, hvor man kanskje har et ti år på en trend istedenfor ca. 1 år per dags dato.</p> <p>Matsvinn og klesindustrien frykter jeg ikke kommer til å forbedre seg og drive global oppvarming videre. Samt olje og gass industrien. NEG 0277/00027</p>	<p>Jeg ønsker en bedre kollektiv transport, en som kan gå nesten fra døren til jobb, da må også flere folk bruke kollektivt. Vi må også øke sikkerheten på kollektiv transport, flere blir utsatt for trakassering og voldshendelser på bussen, og det er en stor grunn til at mange unngår det.</p> <p>Jeg ønsker å holde butikkene åpne, netthandel er greit til noen ting, men opplevelsen av å reise til byen med venner og shoppe er mye bedre. NEG 0277/00027</p>
		<p>Jeg drømmer om å bo på en slags høyteknologisk gård ved havet. Gården er full av liv, både mennesker i nærsamfunnet, ansatte på gården og mange dyr. Til tross for dette jobber jeg i en stor organisasjon, hvor jeg enkelt transporteres i en kapsel som styrer seg selv. NEG 0277/00026</p>
<p>Jeg ønsker at jeg kan leve på en bærekraftig måte, og at jeg på en bærekraftig måte kan reise, spise, kle meg, jobbe. NEG 0277/00025</p>	<p>Jeg ønsker at jeg kan leve på en bærekraftig måte, og at jeg på en bærekraftig måte kan reise, spise, kle meg, jobbe. NEG 0277/00025</p>	<p>En verden der det er akutt bom stopp på transport, industri, og økonomisk aktivitet fordi vi ikke tidsnok klarte å omstille oss til det grønne skiftet. En horrorforestilling.</p> <p>Jeg ønsker at jeg kan leve på en bærekraftig måte, og at jeg på en bærekraftig måte kan reise, spise, kle meg, jobbe. NEG 0277/00025</p>
<p>Tror vi kommer til å få et mer ""fargerikt"" samfunn med nye skikker og matvaner.</p> <p>Men, det er også stadig flere som ""vil gjøre selv"", andelsjordbruk</p> <p>Tror jeg fant min levemåte for over 40 år siden, og vil nødvendig endre hverken klestil eller matvaner. Når det gjelder matvaner, så holder jeg meg mye til min bestefars kjøkken. Saus og poteter til de fleste middager, og mye lagd fra grunnen av. Største endringen er fryseboks. I min grønne ungdom kunne en leie plass i et fellesfryseri. Hjemme gikk det mange år før vi fikk kjøleskap. Vi hadde kjeller, det fikk klare seg. NEG 0277/00024</p>		<p>Skal jeg reise langt, og særlig til utlandet, så trenger jeg reisefølge. Nå er jeg enslig, og en tørr kvist på slektstreet. Så jeg tror mine reisedager er over. (Mens mor mi reiste, har jeg vært fra Reykjavik til Kabarovsk, så noe av verden har jeg da sett.)</p> <p>Godt at tanker om fremtiden blir samlet, så ettertiden kan se dem. Som når vi for 30 år siden drømte om flygende biler og bosetning på månen" NEG 0277/00024</p>
<p>Jeg vil at fremtidens hverdag skal være sunn. At sunn mat skal være billig, at fritidsområder og fotballbaner skal være lett tilgjengelige, og at de fremtidige barna skal få leve et sunt liv helt fra fødsel.</p>		

NEG 0277/00023		
<p>Maten skulle jeg ønske var så lokal som mulig, og at flere av oss finner tilbake til å dyrke litt selv - da setter vi så mye mer pris på den! NEG 0277/00021</p>	<p>Kanskje må hver av oss nøye oss med mindre plass, men den må være praktisk utformet og med lys, luft og uteområder som gjør at vi kan skjerme oss når vi trenger det, men dele når vi kan. Kan grendehuset få en renessanse? Klærne like så: jeg skulle ønske vi ville være fornøyd med mindre, men bedre kvalitet. Jeg kan oppsummere mitt fremtidsønske til mindre kvantitet, men mer kvalitet, og at vi tar vare på det vi har - både mennesker, natur og ting!</p> <p>Når energien koster mer, bruker jeg mindre. Når jeg må betale det det faktisk koster å lage nye klær, reparerer jeg mer og kjøper mindre. Så lett, og så vanskelig. NEG 0277/00021</p>	<p>Om 30 år ønsker jeg å ha lett tilgang på natur i hverdagen: jeg vil finne urørt natur, stillhet, og varierte steder å gå på tur og oppdage uten å måtte reise så langt.</p> <p>Vi må forbruke mindre, og betale mer for det vi trenger. Hver enkelt av oss må forandre hvordan vi lever, men vi må velge politikere som tør å forandre systemet og gi oss incentiver for å leve miljøvennlig. Når det blir dyrt nok å reise, gjør jeg det sjeldnere eller velger tog i stedet for fly. Når energien koster mer, bruker jeg mindre. Når jeg må betale det det faktisk koster å lage nye klær, reparerer jeg mer og kjøper mindre. Så lett, og så vanskelig. NEG 0277/00021</p>
<p>Jeg drømmer om at vi har tatt ett skritt tilbake. At menneskene lever i små samfunn der de dyrker mat i hagen, er opptatt av godt naboskap, kortreist mat og opplevelser i en radius du selv kan sykle til. Det gode og enkle liv der arbeidet er fordelt på mange hender slik at alle får tid til å gjøre ting de liker. NEG 0277/00020</p>		<p>Jeg husker godt at jeg som 10 åring funderte mye på hvordan verden skulle se ut ved årtusenskifte. Jeg er født i 1959 så disse tankene skulle fortelle om hvordan jeg så for meg verden mer enn 30 år frem i tid; akkurat som jeg blir bedt om nå. Dengangen var vi opptatt av verdensrommet og av månelanding- og muligheter for å lage en ny sivilisasjon på månen, så jeg husket at tankene, og ordene på papir dreide seg om denne spennende muligheten. I dag når jeg tenker på fremtiden for mine barn og eventuelt barnebarn, så er jeg ikke så optimistisk. Moder jord er også et stjerneskjerm i en veldig galakse, og menneskene har ikke behandlet henne pent. NEG 0277/00020</p>
<p>Mer velstand. Mindre sult og fattigdom i verden. Krig. Fanatisme. Et nyhetsbilde preget av fake news. "Generelt bedre velstand for alle. Mindre sult i verden, mindre krig og konflikt NEG 0277/00019</p>		

<p>Jeg dyrker mye av grønnsakene selv i hagen</p> <p>Kjøtt og bensin har blitt en luksusvare som kun noen få har reell tilgang på.</p> <p>NEG 0277/00018</p>	<p>Jeg ønsker å ha komfortable og funksjonelle klær som ikke gjør vondt eller gnager, og som er lett tilgjengelig i alle fasonger. Kanskje det kunne vært greit å fått tilbake skredderen som en naturlig yrkesperson å oppsøke ved tilpasning av klær. Jeg vil selvfølgelig at klærna mine skal lages av mennesker som har gode arbeidsforhold og har det like fint som meg selv på jobb.</p> <p>NEG 0277/00018</p>	<p>Jeg tilbringer mer tid i hjemmet, også når jeg jobber. Jeg reiser mindre til steder langt vekk. Kjøtt og bensin har blitt en luksusvare som kun noen få har reell tilgang på. Jeg håper at jeg et nettverk av mennesker som jeg stoler på og er glad i nærheten.</p> <p>Om 30 år er jeg 60 år gammel. Jeg håper at jeg har god helse og fortsatt har en meningsfull jobb hvor jeg kan lære og utvikle meg. Jeg ønsker muligheten til å reise fritt i lokalområdet, og lettere muligheter for å reise miljøvennlig i Europa.</p> <p>NEG 0277/00018</p>
<p>I europa og Norge har vi råd til å håndtere klimaendringene, men må stadig håndtere strømmer av migranter som vil «nordover» til vann og mat og fungerende samfunn</p> <p>spiser 2g mer fisk enn kjøtt</p> <p>Jeg vil spise erstatninger for rødt kjøtt, gjerne fra «dyrking» og vil ha plante og insektbasert mat i tillegg til mye fisk og skalldyr.</p> <p>NEG 0277/00017</p>	<p>får reparert brukbare ting i stedet for å kjøpe nytt</p> <p>Klær må brukes lenger og mote og klesindustrien må styres mot sirkulær økonomi med lavt klimaavtrykk.</p> <p>NEG 0277/00017</p>	<p>Selv kjører vi elbil</p> <p>Jeg vil reise mye i Norge og litt i utlandet men med lavest mulig klimaavtrykk.</p> <p>NEG 0277/00017</p>
<p>Sult er utryddet, noe som gjør menneskene i stand til bry seg om ting som og tradisjonelt naturvern og søppelhåndtering.</p> <p>NEG 0277/00016</p>		
<p>Jeg vil ikke bli veganer, men regner med å kutte ned mengden kjøtt og gå over til feks plantebasert eller insekter.</p> <p>Vi burde alle fly mindre, spise mindre kjøtt og kjøre mindre bil.</p> <p>NEG 0277/00014</p>		<p>Likevel tror jeg ikke verden går gjennom noen revolusjonære endringer når det kommer til teknologi (tror feks ikke vi implantater chipper i hodene våres og får flyvende biler)</p> <p>Jeg håper jeg har en familie og gode venner. Håper også at jeg har en jobb jeg liker, og en del penger slik at jeg kan dra på ferie og kose meg litt. Har lyst til å reise verden rundt på backpacking på et tidspunkt, så håper jeg får mulighet til dette.</p> <p>Vi burde alle fly mindre, spise mindre kjøtt og kjøre mindre bil. Selv flyr jeg bare en gang i året og sykler til skolen hver dag. I tillegg må vi ta større grep som feks fjerne karbon i atmosfæren osv</p> <p>NEG 0277/00014</p>
<p>Jeg tror vi vil gå mer og mer tilbake til slik vi levde tidligere. Og grunnen er at vi ikke kan forandre alt til å være elektrisk. Så vi holder oss mer</p>		

<p>hjemme og dyrker mer mat til eget hushold. Både pga matmangel og problemer fra andre land og fordi vi er redd for å få i oss stoffer som gjør oss syke.</p> <p>Jeg håper vi kan få spise oss mette og føle omsorg for hverandre. NEG 0277/00013</p>		
<p>Vi har penger, men verdien svinger fra dag til dag, og fra sted til sted. Jeg skulle ønske vi hadde hester, og hvordan dyrker man egentlig poteter? NEG 0277/00011</p>	<p>Det mest realistiske er det minst forventete. At folk skal stå opp, kle på seg og gå på jobb. De går i selskap i helgene, synger bursdagssanger. De går med dress og skjoler, og ungdommen går i klær inspirert av 20-30 år gammel mote. NEG 0277/00011</p>	<p>Veiene er overgrodde. Både ulven og elgen har flyttet inn i dalene. Det er visstnok noen i nabokommunen som bygger båter på gamlemåten. Vi har penger, men verdien svinger fra dag til dag, og fra sted til sted. Jeg skulle ønske vi hadde hester, og hvordan dyrker man egentlig poteter? NEG 0277/00011</p>
<p>Det er også viktig at vi ser på alternative energikilder. Måter å lage ting på uten at det belaster andre. Dette gjelder alt fra mobiltelefoner, biler, klær og MAT. Hvordan vi behandler dyrene våre og veien de går fra å leve til å havne på matfatet. NEG 0277/00010</p>	<p>- jeg ønsker at kvaliteten på klær skal bli bedre slik at vi kan ha de lengre. Det som er viktig er at vi klarer å bremse de enorme belastningene vi påfører miljøet daglig. Dette må alle nasjoner bli med på - uten at dette blir gjort, ser jeg virkelig mørkt på fremtiden. Det er også viktig at vi ser på alternative energikilder. Måter å lage ting på uten at det belaster andre. Dette gjelder alt fra mobiltelefoner, biler, klær og MAT. NEG 0277/00010</p>	<p>Alle fossile biler er borte og vi kjører elektrisk og vi benytter oss av sola som energi via solceller.</p> <p>- Jeg vil bo i en mindre bolig og kjøre elektrisk som i dag. - jeg vil reise i verden og besøke store historiske områder som for meg er England, Scotland, Italia, Ukraina, St. Petersburg, Frankrike og Spania. Gjerne med bil og trenger ikke bo på hoteller. NEG 0277/00010</p>
<p>Mat vil være sunn og kanskje bestå av insekter" NEG 0277/00009</p>	<p>Klærne mine tenker jeg er som nå, med kanskje litt mer anime og videospill basert garderobe for helgen NEG 0277/00009</p>	
<p>Krig og ForurensningReise uten å forurense - spise/ kjøpe mat som er produsert i nærmiljøet/Norge - ikke store matkjeder - bo landlig med turmuligheter i nærområdet - klær i naturmaterialer, gjerne egenprodusert - jobbe i nærområdet – Slutte å bruke plastemballasje på mat, drikke og andre varer. Gi oss muligheten til å velge grønn energi - Gjenbruk og kvalitet NEG 0277/00007</p>	<p>Krig og ForurensningReise uten å forurense - spise/ kjøpe mat som er produsert i nærmiljøet/Norge - ikke store matkjeder - bo landlig med turmuligheter i nærområdet - klær i naturmaterialer, gjerne</p>	<p>Krig og ForurensningReise uten å forurense - spise/ kjøpe mat som er produsert i nærmiljøet/Norge - ikke store matkjeder - bo landlig med turmuligheter i nærområdet - klær i naturmaterialer, gjerne egenprodusert - jobbe i nærområdet – Slutte å bruke plastemballasje på mat, drikke og andre varer. Gi oss muligheten til å velge grønn energi - Gjenbruk og kvalitet NEG 0277/00007</p>

	egenprodusert - jobbe i nærområdet – Slutte å bruke plastemballasje på mat, drikke og andre varer. Gi oss muligheten til å velge grønn energi - Gjenbruk og kvalitet NEG 0277/00007	
spise det jeg spiser nå (men litt mindre kjøtt). NEG 0277/00006	Det bør være enklere å velge miljøvennlig når man trenger nye klær og ting. NEG 0277/00006	En gravid kvinne skreiv en kronikk i et australsk tidsskrift at hun hver dag sjekket verdiene for å se om hun kunne gå ut. Hun var heldig(økonomisk/rik) for hun kunne fly til en annen by med mindre verdier i luften, slik at barnet slapp å bli født på et sykehus med mye slike askerester i luften. Det er allerede dystopisk i noen deler av verden. I en best mulig fremtid, vil barna mine vokse opp og ikke bli påvirket av krig og miljøkatastrofer, og velge å bli det de vil bli og velge å ha en familie de ønsker seg. I en best mulig utvikling, som jeg ønsker dem, kan de velge å bosette seg der de vil. De har høy livskvalitet og kan ha en god og kjedelig hverdag hvor de kan sette pris på banale ting, som å reise på ferie (kanskje med tog/buss). Jeg ønsker å ha det som nå, bare med litt færre lengre reiser enn tidligere år (av miljøhensyn), jobbe litt mindre med god samvittighet, ha tid til familie, og spise det jeg spiser nå (men litt mindre kjøtt). NEG 0277/00006
	Kle meg funksjonelt med muligheter for estetiske valg av stoff, farger, design mm. NEG 0277/00005	Jobbe i nærheten av der jeg bor. Kunne ha tilgang på kulturopplevelser via ulike arenaer/media/nett mm. NEG 0277/00005
Uten å forherlige fortiden, for utfordringene var mange da også, kunne jeg ønske at vi som samfunn kunne gjenoppta noe av levestandarden fra den gangen mine besteforeldre vokste opp: Jeg oppgir gjerne dagens materielle standard til fordel for mer lokal- og egenprodusert mat og klær. NEG 0277/00004	Uten å forherlige fortiden, for utfordringene var mange da også, kunne jeg ønske at vi som samfunn kunne gjenoppta noe av levestandarden fra den gangen mine besteforeldre vokste opp: Jeg oppgir gjerne dagens materielle standard til fordel for mer lokal- og egenprodusert mat og klær. NEG 0277/00004	Jeg oppgir gjerne dagens materielle standard til fordel for mer lokal- og egenprodusert mat og klær. Jeg hadde ikke behøvd å reise så langt, men ville hatt tette og sterkere relasjoner til de nærmeste. Jeg kunne gjerne bo enkelt og på liten plass, så lenge det var funksjonelt, estetisk og praktisk, og jeg ville jobbe med noe som hadde "umiddelbar verdi" for meg selv og mine nærmeste. NEG 0277/00004
Jeg hadde ønsket å kunne leve i takt med naturen. Det å være mer bevisst på vårt forbruk, både mat, klær, bolig, transport, ta vare på resurser og naturen. Å være mindre egoistisk.	Jeg hadde ønsket å kunne leve i takt med naturen.	Jeg hadde ønsket å kunne leve i takt med naturen. Det å være mer bevisst på vårt forbruk, både mat, klær, bolig, transport, ta vare på resurser og naturen. Å være mindre egoistisk.

NEG 0277/00003	Det å være mer bevisst på vårt forbruk, både mat, klær, bolig, transport, ta vare på resurser og naturen. Å være mindre egoistisk. NEG 0277/00003	NEG 0277/00003
----------------	--	----------------

Forbruksforskningsinstituttet SIFO ved OsloMet – storbyuniversitetet har et spesielt ansvar for å bidra til kunnskapsgrunnlaget for forbrukerpolitikken i Norge og skal utvikle ny kunnskap om forbruk, forbrukerpolitikk og forbrukernes stilling og rolle i samfunnet.

SIFOs kjerneområder er:

- Bærekraftig forbruksutvikling
- Klær
- Markedsbasert velferd
- Mat, matkultur og ernæring
- Teknologi og digitalisering